

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

EDUKAČNÍ LEPORELO PRO VÝTVARNOU VÝCHOVU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Růžková

Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,

.....

Tereza Růžková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Monice Plíhalové za vstřícnost, trpělivost a cenné rady. Také bych chtěla poděkovat mé rodině a blízkým za podporu během celého studia.

OBSAH

Úvod	3
1 SOUČASNÉ POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY	4
1.1 UČIVO VÝTVARNÉ VÝCHOVY PODLE RVP ZV	7
1.2 ROZVOJ TVOŘIVOSTI VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ	8
1.3 IMAGINACE A VNÍMÁNÍ	12
2 VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST	15
2.1 ROZVÍJENÍ VÝTVARNÉHO JAZYKA	17
3 SOUČASNÉ PUBLIKACE PRO DĚTI ZAMĚŘENÉ NA VÝTVARNOU EDUKACI	22
3.1 KNIHY PODPORUJÍCÍ VNÍMÁNÍ TVARU	24
3.2 KNIHY PODPORUJÍCÍ SLOVNÍ A OBRAZOVOU PŘEDSTAVIVOST (OBRAZOTVORNOST)	26
3.3 KNIHY PODPORUJÍCÍ VNÍMÁNÍ BAREV	34
3.4 KNIHY ZAMĚŘENÉ NA ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ	46
3.5 KNIHY S INTERAKTIVNÍMI PRVKY	50
3.6 KNIHY PODNĚČUJÍCÍ KE HŘE	50
4 LEPORELO – AUTORSKÁ TVORBA PRO DĚTI	52
4.1 CÍLE VÝTVARNĚ-EDUKAČNÍHO LEPORELA	52
4.2 INSPIRACE	53
4.2.1 Hervé Tullet	53
4.2.2 Leo Lionni	54
4.2.3 Peng a Hu	55
4.2.4 Petr Nikl	55
5 TECHNOLOGICKÝ POSTUP LEPORELA	57
5.1 NÁVRHY	57
5.2 GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ LEPORELA – ILUSTRACE, TEXT V KNIZE	58
5.3 VAZBA KNIHY	59
6 POPIS JEDNOTLIVÝCH KARET LEPORELA A NÁVAZNÝCH EDUKAČNÍCH AKTIVIT	61
6.1 KARTA 1 – ZÁKLADNÍ BARVA (ŽLUTÁ)	61
6.2 KARTA 2 – LINIE	62
6.3 KARTA 3 – DOKRESLOVÁNÍ	63
6.4 KARTA 4 – TVARY	63
6.5 KARTA 5 – PŘIŘAZOVÁNÍ STEJNÝCH BAREV	64
6.6 KARTA 6 – BAREVNÝ KRUH	65
6.7 KARTA 7 – KOMPONOVÁNÍ VÝTVARNÝCH PRVKŮ	66
6.8 KARTA 8 – ZÁKLADNÍ BARVA (MODRÁ)	66
6.9 KARTA 9 – DOKRESLOVÁNÍ SKVRN	67
6.10 KARTA 10 – KOMPLEMENTÁRNÍ BARVY	68
6.11 KARTA 11 – ZÁKLADNÍ BARVA (ČERVENÁ)	69
6.12 KARTA 12 – MÍCHÁNÍ BAREV	69

6.13 KARTA 13 – BODY.....	70
6.14 KARTA 14 – REFLEXE (SEN O DOBRODRUŽSTVÍ NA HŘÍŠTI)	71
7 PŘÍNOS LEPORELA PRO VÝTVARNOU VÝCHOVU	73
ZÁVĚR.....	83
RESUMÉ.....	85
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	87
SEZNAM OBRÁZKŮ	92
SEZNAM PŘÍLOH	95
PŘÍLOHY.....	I

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je vytvořit edukační leporelo pro děti předškolního a školního věku, jež je seznámí s některými výrazovými prostředky, především s liniemi, barvami, tvary, body a vztahy mezi nimi. Text bakalářské práce je rozdělen do dvou částí, teoretické a praktické.

V teoretické části textu se zaměřím na současné pojetí výtvarné výchovy a na učivo, které vymezuje Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání. Definuji pojmy tvořivost, imaginace a vizuální gramotnost, neboť by hlavním cílem edukačního leporela měl být rozvoj těchto specifických složek osobnosti. Dále zmapuji současné publikace pro děti s podobným obsahem, tedy zaměřené na výtvarnou edukaci, a zároveň popíši některé podoby současné dětské ilustrace.

V praktické části textu reflektuji proces tvorby edukačního leporela. Definuji cíle, které má edukační leporelo naplňovat. Představím některé umělce a ilustrátory, jejichž tvorba mě inspirovala. Popíši technologický postup leporela, od návrhů, přes grafické zpracování, až po vazbu knihy. Dále vysvětlím jednotlivé karty, co je jejich obsahem a cílem. Představím edukační výtvarné aktivity, které na ně navazují. Na závěr reflektuji možný přínos leporela pro edukaci výtvarné výchovy. Součástí bakalářské práce je maketa výtvarně-edukačního leporela.

1 SOUČASNÉ POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarné umění a vše, co s ním souvisí, tvoří důležitou složku v mém životě mnoho let. Již ve svých pěti letech jsem docházela na hodiny výtvarné a od té doby se s termínem „výtvarná výchova“ setkávám téměř denně. Až při studiu výtvarné výchovy na pedagogické fakultě jsem se začala hlouběji zabývat tím, co se za tímto pojmem skrývá. Pokusím se ho objasnit v následující kapitole, kde definuji současné pojetí výtvarné výchovy. Zaměřím se také na Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání a na některá úskalí výtvarné výchovy.

Raul Trojan a Bohumír Mráz ve své publikaci *Malý slovník výtvarného umění* definují výtvarnou výchovu jako „specifický druh výchovy zaměřený na uměleckou produkci a reprodukci umění, směřující k umělecké profesionalitě, k samostatné tvůrčí práci; jejím předpokladem je talent vychovávaného jedince.“¹

Současné pojetí výtvarné výchovy „se výrazně liší od původního Kreslení (zavedeného do povinného vzdělávání koncem 18. století) a od všech jeho proměn do 1. poloviny 20. století.“² Původní kreslení bylo chápáno jako technická dovednost dobrá pro práci v rozvíjejícím se průmyslu a řemeslné výrobě, tedy pro rýsování, vyhotovování plánů a obkreslování předloh.

Cílem výtvarné výchovy by neměl být výtvar, ani osvojení si výtvarné techniky či práce s výtvarnými prostředky, nebo se naučit zobrazovací dovednosti. Cíle výtvarné výchovy by měly být na hlubší vzdělávací úrovni, měla by sloužit k všestrannému rozvoji osobnosti. Výtvarná výchova je nástrojem, kterým můžeme rozvíjet smysly, fantazii a tvořivost člověka, jeho komunikativní dovednosti, jedinečnost osobnosti, společenské vědomí a vztahy jedince.³ „Umění je tu mimo jiné proto, abychom skrze ně lépe pochopili to, co umění zdaleka není.“⁴

¹ TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-22338-9. s. 207.

² HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 30.

³ UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. *Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. ISBN 978-80-7414-663-3. s. 68.

⁴ Tamtéž, s. 68.

Náplň současné výtvarné výchovy je definována v kurikulárním dokumentu *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*⁵ (dále jen RVP ZV), vydaným v roce 2021 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Výtvarná výchova, společně s Hudební a Dramatickou výchovou, spadá v RVP ZV do vzdělávací oblasti Umění a kultura.

RVP ZV poskytuje spíše obecné představy o náplni výtvarné výchovy a o jejích cílech, než o jejím obsahu.⁶ „Výtvarná výchova je postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, cítění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci. Žák je veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace“.⁷

RVP ZV výuku výtvarné výchovy nijak neomezuje, naopak nabízí mnoho možností, jakými ji lze pojmut. Žáci si mohou vyzkoušet plošnou, objemovou i prostorovou tvorbu, řadu výtvarných technik - akční malbu, kresbu, videoart. Zvládnutí zobrazovacích dovedností, techniky či řemeslnosti ale není zásadní, hlavním cílem všeobecné výtvarné výchovy je rozvoj osobnosti dítěte a schopnosti komunikovat skrze obrazy.

Přesto je v současné době výtvarná výchova často považována za nedůležitou a je odsouvána „důležitějšími předměty“ jako je matematika a jazyky. Mnoho pedagogů si neuvědomuje, že hlavním cílem výtvarné výchovy není si odnést výtvarné dílo (malbu, kresbu, aj.) nebo se naučit pracovat s výtvarnými instrumenty, ale samotný proces, zatímco v matematice nebo v předmětech zaměřených na jazyky bývá kladen větší důraz na samotný výsledek. Tím se od výtvarné výchovy výrazně liší.

Jan Slavík uvádí, že „to, co má výtvarná výchova zkoumat, není jen dílo anebo jeho autor a kulturní kontext, ale proces autorské tvorby jako proces učení a poznávání.“⁸

To potvrzuje i následující definice: „Není už tolik kladen důraz na estetickou podobu a funkci výtvarného projevu či produktu. Pozornost je spíše věnována procesu vzniku a způsobu reflexe děl, uvažuje se v Nových kontextech a interpretačních aspektech

⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online], 2021. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>. s. 92-96.

⁶ Tamtéž, s. 92-96.

⁷ Tamtéž, s. 90.

⁸ UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. *Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. ISBN 978-80-7414-663-3. s. 30.

*uměleckého projevu. Významným společenským znakem umění a výchově rovněž to, že autoři nejsou posuzováni podle úrovně talentu ve smyslu řemeslné dovednosti, ale kritériem vnímání a hodnocení autorského přístupu k tvorbě jsou především hodnoty, jako například antropologické aspekty vítaného sdělení, komunikativnost díla a jeho návaznost na sociální a environmentální problémy nebo sociální dosahy díla překračující hranice galerijního provozu apod.*⁹

Současné pojetí výtvarné výchovy bývá různé, záleží na pedagogovi i škole, jak tento předmět uchopí.

Mnoho pedagogů výtvarné výchovy učí bez aprobace, k umění nemají žádný vztah. To může být značný problém. Neaprobovaní pedagogové si nemusí uvědomovat, že prostřednictvím výtvarné výchovy mohou rozvíjet osobnost dítěte, ale zaměřují se pouze na výsledek – aby žáci vytvořili hezké výtvarné dílo (kresbu, malbu, aj.). Tím se z výuky výtvarné výchovy ztrácí nejen vzdělávací obsah, ale i její cíl.

Pokud žáci ve výtvarné výchově řeší otázku „*Co mám namalovat?*“ namísto otázky „*Jak to mám namalovat?*“, může se u nich projevit úzkost z výtvarné tvorby, pramenící ze strachu ze selhání.¹⁰

Ve výtvarné výchově se často setkáváme s hodnocením „hezké = výborné“ nebo „nehezké = nedostatečné“. Kolektiv autorů *Výtvarného čarování* uvádí, že „*každé výtvarné dílo, které vzniklo se zaujetím, a upřímnou snahou, má tu nejvyšší hodnotu, i kdyby v porovnání s ostatními se zdálo sebenepatrnější.*“¹¹ Hodnocení „hezké nebo nehezké“ o výtvarném díle nic nevyovídá. Pokud musíme žáky hodnotit a chceme posílit jejich zájem o výtvarnou tvorbu, měli bychom používat tzv. popisné vyjádření¹² – měli bychom vyzdvihnout to, co se žákům povedlo (například vystihnout atmosféru místa, barevnost, kompozice) a navrhnout řešení toho, co by bylo možné příště zlepšit.

⁹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana a Jiří HAVLÍČEK, ed. *Spiritualita: fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky, teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky, sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců : sborník transdisciplinárních esejů s mezinárodní účastí*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4206-0.

¹⁰ CAMPBELL, Jean. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi: [skupinové výtvarně-terapeutické činnosti pro děti a dospělé]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-428-1. s. 7-10.

¹¹ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 136.

¹² Tamtéž, s. 136.

1.1 UČIVO VÝTVARNÉ VÝCHOVY PODLE RVP ZV

V předchozí části textu jsme zjistili, že výtvarná výchova není předmětem, ze kterého by si žáci měli odnést dokonalé výtvarné dílo, které by zdobilo prostory školy, ale je vzdělávacím předmětem, ve kterém můžeme rozvíjet specifické složky osobnosti spojené s vizuálním vnímáním, obrazností, vyjadřováním a komunikací.¹³

Učivo výtvarné výchovy je formulováno v kurikulárním dokumentu *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*¹⁴ (2021). Definiuje následující oblasti učiva, neboli zaměřuje se na tři specifické složky osobnosti, které by prostřednictvím výtvarné výchovy měly být rozvíjeny:

- Rozvíjení smyslové citlivosti – smyslová citlivost je rozvíjena na základě vnímání „*prvků vizuálně obrazného vyjádření*“¹⁵ (**linií, tvarů, barev**) a rozlišování **vztahů mezi nimi**.¹⁶ Dochází zde také k propojení zrakových podnětů s dalšími vjemy – sluchovými, čichovými, chuťovými a hmatovými.¹⁷ Dále dochází k rozvoji smyslové citlivosti na základě uvědomění si smyslových účinků umělecké výtvarné tvorby, fotografie, filmu, tiskovin a reklamy.¹⁸

Žáci by měli umět **rozpoznat a využít výtvarné vyjadřovací prostředky** a být schopni **vnímat jevy okolního světa** všemi smysly.¹⁹

- Uplatňování subjektivity – žáci mají ve výtvarné výchově prostor pro „*vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností*“²⁰. Jsou seznámeni s různými typy „*vizuálně obrazných vyjádření – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, komiks,*

¹³ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 32.

¹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online], 2021. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>. s. 92-96.

¹⁵ Tamtéž, s. 96.

¹⁶ Tamtéž, s. 96.

¹⁷ Tamtéž, s. 96.

¹⁸ Tamtéž, s. 96.

¹⁹ Tamtéž, s. 96.

²⁰ Tamtéž, s. 96.

*fotografie, elektronický obraz, reklama*²¹ které mohou při uplatňování subjektivity využít.

Žáci by při výtvarných činnostech měli být schopni si uvědomit a uplatnit vnímání a interpretaci, která vychází z jejich vlastních zkušeností.²²

- Ověřování komunikačních účinků – žáci mají možnost **reflektovat a zdůvodnit svoji tvorbu**, nebo se mohou vyjádřit k dílům ostatních spolužáků, ale také k dílům výtvarného umění,²³ a tím si ověřit své komunikační účinky.

Žáci by měli být schopni obhájit svou tvorbu a vyjádřit se k tvorbě ostatních prostřednictvím verbální komunikace.

1.2 ROZVOJ TVOŘIVOSTI VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Jedním z hlavních cílů výtvarné výchovy je také rozvoj tvořivosti. Co je to tvořivost? Tvořivost je v současné době vyžadována od dětí i dospělých – nejdříve ve škole, následně v zaměstnání. Ale co si pod tímto pojmem představit? V této kapitole definuji pojem „tvořivost“ a popíši, jak lze rozvíjet tvořivost u dětí ve výtvarné výchově.

Definovat pojem „tvořivost“ není jednoduché. Touto problematikou se v minulosti zabývalo mnoho autorů. Nabízí se nám proto různé možnosti, jak k tvořivosti přistupovat.

Pojem „tvořivost“, neboli kreativita, pochází z latinského slova *creare*, které můžeme přeložit jako plodit, zřít, vytvořit.

Historici umění Raul Trojan a Bohumír Mráz ve své publikaci *Malý slovník výtvarného umění* definují pojem „tvořivost“ takto: „*Tvořivost – kreativita; aktivita, která přináší ve společenské činnosti, v řešení problémů a v činech zabývajících se uměním, vědou nebo vynalézáním dosud neznámé a hodnotné výtvořiny.*“²⁴

Trochu odlišným způsobem přistupuje k definici tvořivosti M. Nakonečný, který se více zaměřuje na psychologii osobnosti, zatímco R. Trojan a B. Mráz se zaměřují spíše na

²¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online], 2021. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>. s. 96.

²² Tamtéž, s. 96.

²³ Tamtéž, s. 96.

²⁴ TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-22338-9. s. 204.

výtvarnou tvorbu. M. Nakonečný cituje myšlenku E. Ullricha, českého psychologa a pedagoga, který kreativitu definuje prostřednictvím následujících schopností: originalita, flexibilita, senzitivita, proměnnost, nonkonformismus.²⁵

Nakonečný tvrdí, že „*tvořivost je schopnost poznávat předměty v nových vztazích a originálním způsobem, smysluplně je používat neobvyklým způsobem, vidět nové problémy tam, kde zdánlivě nejsou, odchylovat se od navyklých schémat myšlení a nepojímat nic jako pevné a vyvíjet z norem vyplývající ideje i proti odporu prostředí, jestliže se to vyplatí, nacházet něco nového, co představuje obohacení kultury a společnosti.*“²⁶

J. Hlavsa upozornil na fakt, že tvořivost nelze definovat pouze na základě jejích vnějších projevů (aktivita, testovatelný výkon, faktory, složky, podmínky) – pouze jako schopnost, ale jako stálou tendenci k vývoji.²⁷ Tvořivost následně definoval jako „*pokrok v subjekto-objektových vztazích, při kterém novým způsobem, spolu s formováním vědomí, vzniká nový (nebo alespoň stejně hodnotný) produkt a ten zpětně formuje vlastní subjekt.*“²⁸

Protože se touto problematikou zabývalo mnoho českých i světových autorů, můžeme se setkat s různými přístupy a definicemi. Přesto bychom tvořivost mohli chápat jako schopnost vycházející z poznávacích a motivačních procesů, jenž se projevuje nalézáním nových a neobvyklých řešení.²⁹

Pedagogickým úkolem je rozvoj tvořivosti u dětí. V současné době má pedagog k dispozici velké množství metod pro rozvoj tvořivosti žáků, kterými se může inspirovat a z nichž může čerpat. **Jakým způsobem lze rozvíjet tvořivost ve výtvarné výchově?**

Kateřina Štěpánková uvádí, že „*je-li cílem vzdělávání rozvoj tvořivosti, žádný jiný předmět jí neposkytuje tolik prostoru jako výtvarná výchova. Na rozdíl od jiných předmětů*

²⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management Press, 1993. ISBN 80-85603-34-9.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ HLAVSA, J. Zkoumání „fenoménu tvořivost“ jako východisko pro edukační procesy. In: HAZUKOVÁ, H. *Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-434-1. s. 14.

²⁸ HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia, 1985. s. 22.

²⁹ PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 100.

*má výtvarná výchova příležitost být bezpečným prostorem, který by neměl být zatížen tlakem na výsledek a 'správnost'.*³⁰

Při výtvarném projevu děti mohou uplatňovat své tvořivé schopnosti. „*Dítě přichází do světa s hypotézou ‚všechno je možné‘. A my dospělí mu ji neustále bouráme.*“³¹ Po nástupu do školy u dětí míra tvořivosti klesá. Je to dáno tím, že se děti snaží přizpůsobit pravidlům školy. Úkolem pedagogů je ohlídat, aby míra poklesu tvořivosti nebyla příliš vysoká, „*aby nespoutala schopnost dítěte tvořit a hrát si*“.³²

Tvořivost je v současné době důležitou schopností a je nutné ji s žáky trénovat. „*Ukazuje se, že specifická příprava v této oblasti může nezanedbatelně přispět k profesní kariéře i v oblastech zdánlivě odlehlých – např. managringu – aniž jsou proto výtvarné obory nuceny vzdávat se svých jedinečných charakteristik.*“³³

Při tvořivém vyučování je na pedagoga kladeno množství požadavků, mezi které patří například schopnost motivovat žáky, aby měli radost z tvorby; podněcovat je k produkci nových nekonvenčních myšlenek; oceňovat jejich nápady; podporovat individualitu žáků; a vytvářet tvořivé klima ve třídě. To vše by měl tvořivý pedagog zvládat.

K metodám rozvoje tvořivosti můžeme přiřadit běžné techniky, jako je například pohybová improvizace s hudbou či spontánní malba rukama,³⁴ ale také metody složené ze dvou, častěji však z několika jednoduchých heuristických technik, popřípadě jejich úpravou, tzv. komplexní metody rozvoje tvořivosti.³⁵

³⁰ ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. 2013. *Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova, 1(1) [cit. 2022-03-03]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: <https://www.kuv.upol.cz/post/jak-zab%C3%ADt-tvo%C5%99ivost-ve-v%C3%BDtvarn%C3%A9-v%C3%BDchov%C4%9B>.

³¹ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 147.

³² Tamtéž, s. 147.

³³ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefietika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3. s. 160.

³⁴ PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 25.

³⁵ ERAZÍM, P. *Metody rozvoje tvořivosti*. In: PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 31.

U každého kurzu či metody prohlubující tvořivé schopnosti je nutné si uvědomit, že „ *kreativitu není možné rozvíjet klasickými formami vyučování; všechny prostředky sloužící k rozvíjení tvořivosti musí vycházet z individua.*“³⁶

Metod rozvoje tvořivosti existuje velké množství. Ve své bakalářské práci jsem proto vybrala pouze takové metody rozvoje tvořivosti, které lze uplatnit ve výtvarné výchově při práci s edukačním leporelem.

Mezi metody rozvoje tvořivosti patří například:

1. Jednoduché heuristické techniky a principy³⁷, které jsou založeny na principu tvořivého řešení problémů:
 - Produkování velkého počtu nápadů, návrhů a hypotéz řešení - produkování mnoha návrhů, bez ohledu na to, zda jsou všechny správné a realizovatelné;
 - Divoké nápady - překonávání tradičního pohledu na problémy, záměrné vyhledávání neobvyklých, až extrémních řešení;
 - Spojování různorodých prvků - uplatnění známých fakt nevšedním způsobem.³⁸
2. Komplexní metody rozvoje tvořivosti³⁹, které jsou rozvíjeny systematickým a dlouhodobým výchovným působením:
 - Techniky na podporu tvořivosti při skupinové práci: například brainstorming, HOBO metoda, metoda Philips 66. Společnou myšlenkou těchto metod je předpoklad, že lidé pracující ve skupině vymyslí více nápadů.⁴⁰

Heuristické principy a komplexní metody tvořivosti můžeme uplatňovat i ve výtvarné výchově. Hlavními znaky tvořivosti jsou: fluence, originalita, propracovanost, abstrahování a otevřená mysl.⁴¹ Tzn., že by tvořivý jedinec měl být schopen produkovat množství

³⁶ HLAVSA, J. Metody rozvoje tvořivosti. In: PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 25.

³⁷ ČÁP, HLAVSA, KULJUTKIN, LINHART. Metody rozvoje tvořivosti. In: PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 28.

³⁸ Tamtéž, s. 28-29.

³⁹ ERAZÍM, P. Metody rozvoje tvořivosti. In: PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6. s. 31.

⁴⁰ Tamtéž, s. 31.

⁴¹ Tamtéž, s. 122.

relevantních nápadů a nekonvenčních myšlenek, a dále je rozvíjet a pracovat s nimi; umět se odpoutat od jednotlivého k obecnému a být citlivý a otevřený vůči vnitřním i vnějším podnětům.⁴² Tyto specifické vlastnosti můžeme ve výtvarné výchově rozvíjet prostřednictvím tvůrčího procesu i dialogu o umění.

1.3 IMAGINACE A VNÍMÁNÍ

Pokud ve výtvarné výchově rozvíjíme tvořivost, většinou současně rozvíjíme také imaginaci, neboli představivost či fantazii. V této části textu definuji pojem „imaginace“ a vysvětlím, jak souvisí s tvořivostí.

Důležitou roli v procesu imaginace hraje **vnímání**, především vnímání zrakové, které je pro výtvarnou výchovu nejpodstatnější. Rozvoj vnímání probíhá podvědomě, ale je možné ho cvičit za pomoci dospělých. Ti pro děti vybírají „*věci k dívání a učí je, jak k nim přistupovat.*“⁴³

Edukační leporelo, které je součástí mé bakalářské práce, může sloužit právě jako „věc k dívání“. Grafické zpracování leporela je přizpůsobeno vnímání dětí předškolního a mladšího školního věku.

Mezi 3. a 6. rokem děti přichází do kontaktu se stále větším počtem lidí – dospělých, i stejně starých, se kterými komunikují. To zapříčiňuje výrazný pokrok ve vnímání.⁴⁴

Pokud se zaměříme na výtvarné vnímání, děti v tomto období nahlíží na obraz či objekt buď jako na celek, nebo se zaměří pouze na jeden nápadný detail.⁴⁵

Dále dokáží rozlišit a pojmenovat barvy. Zde je důležitá pomoc ze strany dospělých, kteří naučí děti barvy poznávat. Při tvorbě by se děti neměly bát barvy mezi sebou míchat, tím se seznámí s dalšími odstíny barev.⁴⁶ V dětském výtvarném projevu je typická barevná

⁴² PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6., s. 122.

⁴³ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 138.

⁴⁴ Tamtéž, s. 139.

⁴⁵ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 86.

⁴⁶ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 138.

nadsázka, která může být zapříčiněna mnoha faktory – preferencí oblíbených barev, nedostatkem výtvarných prostředků, rychlostí (děti nemají čas, ani potřebu měnit výtvarné prostředky), apod.⁴⁷

Děti mezi 3. a 6. rokem zobrazují skutečnost za pomoci zřetelně vymezených tvarů.⁴⁸ Vždy se jedná o plošná zobrazení, děti zatím nerozumí modelaci světlem a stínem, ani perspektivní deformaci.⁴⁹ „Charakteristické je zde přenášení znaků z jedné představy na druhou. Vytvoření nového grafického typu znamená velikou duševní námahu.“⁵⁰ Aby děti vytvořili nový typ, musí mít potřebu vyjádřit konkrétní děj, například vztah člověka k okolí, jednání osob či duševní hnutí.⁵¹

Z textu vyplývá, že ve výtvarném projevu dětí předškolního a školního věku je schopnost **imaginace** nezbytná. Imaginace (z lat. imago = obraz, podoba, vzor, představa), též fantazie, obrazotvornost či obrazová představivost je schopnost představivosti, neboli schopnost kombinovat vjemy z minulosti do nových představ. Jedná se o psychologický proces a zároveň specifickou schopnost osobnosti provázející tvořivost.⁵² Z této definice jasně plyne, že tvořivost a imaginace spolu úzce souvisí.

Jiří Zeman tvrdí, že „pouhý odraz skutečnosti člověka neuspokojuje, člověk chce svět změnit. Tvůrčí proces vzniká z nějakého konfliktu, ev. problému a snahy o jeho řešení.“⁵³

Francouzský filozof a psycholog Théodule-Armand Ribot, který zkoumal lidskou paměť, rozdělil fantazii na následující druhy:

1. „Fantazie plastická (materiální) má blízko ke skutečnosti – jsou tu asociace s reálnými jevy.
2. Fantazie difluující, vnitřní, odlišná od skutečnosti.
3. Fantazie mystická vycházející ze symbolického myšlení.

⁴⁷ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 92.

⁴⁸ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 138.

⁴⁹ Tamtéž, s. 138.

⁵⁰ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 93.

⁵¹ Tamtéž, s. 93.

⁵² Imaginace. *Sociologická encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Imaginace>.

⁵³ ZEMAN, Jiří. *Vnímání a fantazie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-689-0. s. 78.

4. *Fantazie vědecká, která spočívá v domýšlení.*
5. *Fantazie praktická, jež se zabývá fyzickými objekty.*
6. *Fantazie obchodní, komerční.*
7. *Fantazie utopická – vyjadřuje to, co má být.*⁵⁴

Český filozof a psycholog Josef Viewegh, se dále zabýval tím, jaké má fantazie funkce. Nakonec dospěl k těmto:

1. *„Primární – odpoutání od skutečnosti.*
2. *Sekundární – tvořivá fantazie.*⁵⁵

Fantazie či imaginace je složitý proces, který není jednoduché definovat a dělit. Pokud se zaměříme na obrazovou představivost u dětí, zjistíme, že děti nejdříve vycházejí ze skutečnosti, z toho, co zažily – ze svých vjemů. K pokroku ve vývoji paměti, představivosti a fantazie dochází až mezi 5. a 6. rokem. V tomto období děti začínají používat pojmy a symboly, díky kterým mohou *„fantazijní představy vznikat bez přímého působení reality. To znamená, že dítě začíná být schopné samo aktivně vyvolávat imaginaci, tj. „snít a fantazírovat“ i bez přímého vnějšího podnětu.*⁵⁶

V dětském výtvarném projevu se tedy začínají objevovat nové náměty, které nejsou závislé na realitě, zároveň i další a nové tvary, jež jsou pro zobrazení imaginací nezbytné. V tomto období bývají děti velmi kreativní a fantazii používají také v situacích, kdy si nevystačí s pamětí – pokud něco neví. *„Vypomáhá si jí tam, kde se mu realita jeví nesrozumitelná, aby se mohlo ve světě přijatelně orientovat.*⁵⁷

Pojem imaginace bychom tedy mohli chápat jako schopnost představivosti, která je závislá na vjemech z minulosti.

⁵⁴ RIBOT, T. *Fantazie*. In: ZEMAN, Jiří. *Vnímání a fantazie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-689-0. s. 78-79.

⁵⁵ Viewegh, J. *Fantazie*. In: ZEMAN, Jiří. *Vnímání a fantazie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-689-0. s. 79.

⁵⁶ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1. s. 140.

⁵⁷ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 86.

2 VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST

Dalším z hlavních cílů výtvarné výchovy je rozvoj vizuální gramotnosti u dětí. Zároveň si tento cíl kladu také u edukačního lepoprela, jenž je součástí praktické části bakalářské práce. Pro lepší porozumění této problematice definuji pojem „vizuální gramotnost“ v následující části textu.

Pokud se rozhlédneme kolem sebe, uvidíme nespočet obrazů přicházejících z okolí, například z reklamy, filmu, televize, internetu, apod. Obraz je jakýmsi prostředkem přenosu informací. Abychom těmto vizuálním informacím porozuměli, musíme se naučit vizuální gramotnosti.

Pojem vizualizace „*definujeme jako operaci transformující určitý jev (objekt, proces), jeho strukturu, systémotvorné vazby a charakteristické vlastnosti do podoby umožňující jeho zrakové vnímání. Jedná se tedy o činnost, kterou daný jev zviditelňujeme.*“⁵⁸

„*Zobrazení (znázornění) předmětů a jevů, které člověk vnímá zrakem, označujeme termínem vizuálie.*“⁵⁹ Ta se podílejí na rozvoji vizuální gramotnosti. Jedná se o obrazy, fotografie, symboly, schémata, mentální mapy, gesta, tanec, apod.

Pojem gramotnost pak můžeme chápat jako znalost čtení a psaní, neboli znalost kódování. Je to schopnost převádět komunikaci z jednoho systému do jiného. V případě vizuální gramotnosti převádíme slova do vizuálií a naopak.

John Debes, zakladatel International Visual Literacy Association⁶⁰ definoval v roce 1969 vizuální gramotnost takto:

„*Vizuální gramotnost se týká skupiny zrakových kompetencí, které může lidská bytost rozvíjet tím, že vidí a zároveň má a integruje další smyslové zkušenosti. Rozvoj těchto kompetencí je zásadní pro normální lidské učení. Jsou-li vyvinuty, umožňují vizuálně gramotnému člověku rozlišovat a interpretovat viditelné akce, předměty a symboly, se kterými se ve svém prostředí setkává. Prostřednictvím kreativního využití těchto kompetencí*

⁵⁸ SPOUSTA, Vladimír. Proč rozvíjet vizuální gramotnost?. *Pedagogická orientace*, 2001, 11.3: 86-93. s. 87.

⁵⁹ Tamtéž, s. 87.

⁶⁰ Mezinárodní asociace vizuální gramotnosti je sdružení pedagogů, umělců, odborníků na média a výzkumných pracovníků zabývajících se problematikou vizuální gramotnosti.

*je schopen komunikovat s ostatními. Díky vděčnému využívání těchto kompetencí je schopen porozumět mistrovským dílům vizuální komunikace a užít si je.*⁶¹

Problematikou vizuální gramotnosti se dále zabývali i další autoři, vznikla tak celá řada definic tohoto pojmu. Většina z nich však navazuje na Johna Debesa.

Český pedagogický psycholog a vysokoškolský učitel prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc. vymezil termín vizuální gramotnost jako „*percepční zrakovou senzibilitu a schopnost i dovednost pochopit vizuální informace a dále s nimi komunikovat.*“⁶²

Karen Raney pak rozdělila vizuální gramotnost na pět úrovní:⁶³

- Percepční senzitivita – schopnost vnímat své životní prostředí.
- Kulturní habitus – schopnost tolerance jiných kultur a subkultur.
- Schopnost kritického myšlení – schopnost kriticky uvažovat o vizuálním sdělení a dávat ho do souvislostí – umět ho zasadit do kontextu.
- Estetická otevřenost – schopnost být otevřený novým podnětům, přesto že se nám nemusí líbit.
- Schopnost vizuální výmluvnosti – schopnost vytvářet vizuálie, neboli zobrazit vnímané předměty a jevy.

Vizuálně gramotný člověk by měl ovládat všechny výše jmenované body. V současné době je vizuální gramotnost nezbytnou schopností, neboť se na nás valí velké množství vizuálních informací. Je důležité být vnímavý a otevřený novým podnětům, ale ještě důležitější je umět kriticky myslet a vyjádřit svůj názor.

Vhodným prostředím pro rozvoj vizuální gramotnosti u dětí je právě výtvarná výchova. Často se žáci učí porozumět vizuálnímu sdělení, ale také ho kriticky hodnotit a dále ho interpretovat na základě práce s výtvarným dílem. Bamfordová ve své publikaci *The Visual Literacy White Paper*⁶⁴ uvádí, že vizuální gramotnost může být rozvíjena i při jednoduchých činnostech, například při sledování symbolů na obalech různých produktů,

⁶¹ HARRISON, Kristen. What is Visual Literacy?. *Visual literacy today* [online]. 2018 [cit. 2022-06-18]. Dostupné z: <https://visualliteracytoday.org/what-is-visual-literacy/>.

⁶² Pojem vizuální gramotnost: Vizuální gramotnost. *SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/vizualni-gramotnost>.

⁶³ RANEY, K. Visual literacy and the Art Curriculum. *Journal of Art and Design Education*. Vol. 18. 1999. No. 1. s. 41-48.

⁶⁴ Bamford, Anne, (2003), *The Visual Literacy White Paper*, Adobe Systems Incorporated. s. 5-6.

obrázků v časopisech, při sledování filmů, **při čtení knih**, atd. Existuje mnoho způsobů, jak lze rozvíjet vizuální gramotnost, záleží pouze na tvořivosti pedagoga při vymýšlení učebních úloh.

2.1 ROZVÍJENÍ VÝTVARNÉHO JAZYKA

Vizuální gramotnost můžeme v hodinách výtvarné výchovy rozvíjet také při práci s **výtvarnými vyjadřovacími prostředky** (liniemi, barvami, tvary, apod.), které ve výtvarné výchově fungují jako způsob komunikace.

Mezi základní výtvarné prostředky, se kterými se v hodinách výtvarné výchovy můžeme setkat, řadíme **výtvarné prvky** – lineární, plošné a prostorové (linie, barvy a jejich odstíny, tvary plošné i prostorové, body, světlo a stín,...), **výtvarné techniky** (kresba, malba, modelování, otiskování, muchlání... a jejich kombinace), **výtvarné nástroje** (tužka, pastelka, štětec, nůžky, suchý pastel, voskovky, tuš,...) a **výtvarné materiály** (papír, keramická hlína, plastelína, textil, dřevo, výstřižky z časopisů...)⁶⁵

Jan Slavík, Vladimíra Slavíková a Helena Hazuková dále mezi výtvarné prostředky řadí **výtvarnou kompozici** (vztahy mezi prvky – rytmus, symetrie, asymetrie, harmonie, kontrast,...), **výtvarné symboly** (obsahy závislé na imaginaci tvůrce i diváka) a **procesy tvorby** (osobitě vyjádření skutečnosti nebo fantazijních představ⁶⁶ – u předškolních a mladších školních dětí často dochází k zjednodušení, nadsázce či personifikaci)⁶⁷.

Hlavním cílem edukačního leporela, které je součástí praktické části bakalářské práce, je seznámit děti s některými výtvarnými vyjadřovacími prostředky, skrze které mohou komunikovat, a rozvíjet tak jejich vizuální gramotnost. Edukační leporelo je zaměřeno především na výtvarné prvky (linie, barvy, tvary a body), na základě kterých jsem dále stavěla výtvarné činnosti. Nyní proto představím některé výtvarné prvky, dále doplním výčet prostředků vhodných pro jejich zobrazení a k nim přílehlé výtvarné techniky. Zaměřím se také na kompozici, která s výtvarnými prvky úzce souvisí.

⁶⁵ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-016-1. s. 146.

⁶⁶ Tamtéž, s. 146.

⁶⁷ Tamtéž, s. 146.

BODY – samotný bod nemá žádné výtvarné vlastnosti, neboli sám o sobě nám nic neříká. Bod se stává výtvarným prvkem až tehdy, pokud je uspořádán v kompozici.⁶⁸ Důležitý je vztah mezi velikostí bodu a velikostí plochy, na které leží – malý bod na velké ploše působí jaksi nedůležitě či ztraceně, zatímco velký bod na malé ploše hned upoutá naši pozornost. Dále záleží, zda se bod v ploše nachází sám či ve spojení s jiným výtvarným prvkem (linií, tvarem, dalším bodem.). Například pokud bod leží na šikmé přímce, evokuje dojem pohybu – klesání či stoupání. Pokud dochází k tzv. grupování bodů, vnímáme body buď jako textury nebo jako skupiny. Skupiny bodů si často pamatujeme, například souhvězdí.⁶⁹

Vhodným prostředkem pro zobrazení linií je tužka, pastelka, fixy, uhel, pastel, štětec, rydlo (hřebík), prsty, temperové barvy, tuš, atd. Od toho odvozujeme výtvarné techniky, kterými mohou být kreslení, malování, otiskování, rytí, kapání, stříkání, vyškrabování, bodání, aj.⁷⁰

LINIE – linie máme pravidelné a nepravidelné, tvrdé a měkké.⁷¹ Pravidelné linie lze matematicky popsat, jejich průběh je předvídatelný, nepravidelné linie jsou odvozené od přírodních tvarů a nelze je matematicky popsat. Vznikají nahodilými výtvarnými procesy.⁷² Mezi tvrdé linie řadíme přímky a úsečky, mezi měkké (organické) linie pak všechny křivky (kružnice, vlnovky, spirály,...).⁷³ Všechny tyto linie mohou být plné či přerušované, mohou mít různou sílu stopy a být různě dlouhé. Stejně jako u bodů záleží na jejich uspořádání v prostoru a na vztazích, které tvoří s ostatními výtvarnými prvky. Například pokud sloučíme více linií, vytvoříme šrafuru, apod.

Pro zobrazení linií je vhodným prostředkem tužka, pastelka, fixy, pastel, uhel, temperové barvy, štětec, prsty, rydlo, tuš a perko či špejle, provázky a dráty, atd. Výtvarnou

⁶⁸ ROESELVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 978-80-902267-5-3. s. 112.

⁶⁹ Tamtéž. s. 114.

⁷⁰ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 171.

⁷¹ ROESELVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 978-80-902267-5-3. s. 136-137.

⁷² Tamtéž. s. 136-137.

⁷³ Tamtéž. s. 136-137.

technikou pak může být kreslení, malování, otiskování, stékání, roztírání, rytí, vyškrabování, lepení nití a dalších materiálů, aj.⁷⁴

TVARY – tvary rozdělujeme na plošné a prostorové, pravidelné a nepravidelné, uzavřené a otevřené.⁷⁵ Plošné tvary mají pouze dva rozměry (délku a šířku), zatímco prostorové tvary mají rozměry tři (délku, šířku a výšku). Pravidelné (geometrické) tvary jsou jednoduché, přehledné a čitelné, lze je změřit a pojmenovat (čtverec, trojúhelník, obdélník, kruh, atd.).⁷⁶ Tvary nepravidelné (organické) jsou, stejně jako nepravidelné linie, odvozené od přírodních tvarů a vznikají nahodile. Působí více harmonicky než tvary geometrické.⁷⁷ Uzavřené tvary mají plný, neporušený obrys (krychle, jablko), jsou přesně vymezené. Otevřeným tvarům chybí nějaká z částí a/nebo nabízejí pohled do jejich vnitřku (krychle viditelná pouze ze tří stran, rozkrojené jablko), a tím nabízí prostor pro fantazii.⁷⁸

Vhodnými prostředky pro zobrazení tvarů jsou štětce, prsty (dlaně) houbičky, špachtle, temperové či vodové barvy, pastely, barevné papíry, modelovací hmoty, textilní odstřižky, aj. Od toho můžeme odvodit následující techniky: malování, roztírání barvy či suchých pastelů, otiskování, modelování, vystřihování a lepení, aj.⁷⁹

BARVY – barvy dělíme na primární (základní), sekundární (podvojně) a terciální (potrojně).⁸⁰ Primární barvy (modrá, červená a žlutá) se nedají namíchat. Barvy sekundární (oranžová, zelená, fialová) vzniknou smícháním vždy dvou barev základních. A barvy terciální získáme smícháním dvou barev sekundárních. Teorií barev se zabývalo mnoho autorů, jedním z nich byl také Johann Wolfgang Goethe, který vytvořil tzv. barevný kruh a barvy rozdělil ještě na komplementární (doplňkové)⁸¹. Jedná se o barvy kontrastní, ležící naproti sobě v barevném kruhu. Dále můžeme barvy rozdělit podle pestrosti na barvy chromatické neboli pestré,

⁷⁴ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 171.

⁷⁵ ROESELVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 978-80-902267-5-3. s. 186-187.

⁷⁶ Tamtéž, s. 187.

⁷⁷ Tamtéž, s. 187.

⁷⁸ Tamtéž, s. 187.

⁷⁹ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 171.

⁸⁰ *Barva: Teorie barev* [online]. 31.10.2007 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.gjb-spgs.cz/media/cache/file/e4/barva.pdf>.

⁸¹ Tamtéž.

kteřé se vyznačují světlostí a sytostí (červená, žlutá a modrá), achromatické neboli nepestré či neutrální (černá, bílá a odstíny šedé) a barvy lomené, které vzniknou smícháním dvou barev, neboli když původní barva získá tón nové barvy a zároveň si ponechá svůj vlastní nádech (oranžovo-žlutá).⁸² Z psychologického hlediska dělíme barvy na teplé a studené.⁸³ Teplé barvy (červená, žlutá, oranžová, žlutozelená) jsou barvami slunce, tepla, ohně, léta, podzimu; rozjasňují naši náladu.⁸⁴ Naopak barvy studené (zelená, modrozelená, modrá, fialová) jsou barvami chladu, vodní hladiny, zimy, ledu; působí dojmem hloubky a dálky, záhadně a neskutečně.⁸⁵

Vhodnými prostředky pro zobrazení barev jsou štětce, prsty (dlaně), houbičky, pastely, špachtle, temperové či vodové barvy, modelovací hmoty, barevné papíry, textilní odstřížky, aj. Mezi techniky pak můžeme zařadit malování, roztírání barev, otiskování, vystřihování a lepení, modelování, aj.⁸⁶

U všech výše jmenovaných výtvarných prvků nezapomínejme na přírodní materiály a na „odpad“, jejichž prostřednictvím se můžeme také výtvarně vyjádřit. Pro zobrazení bodů a linií můžeme použít například větvičky, pro zobrazení barev a ploch například staré kusy látek. Stačí se nebát experimentovat a být tvořivý.

Zároveň bychom také měli mít na mysli, že podkladovým materiálem pro výtvarnou činnost nemusí být nutně kancelářský papír rozměru A4. Můžeme použít například karton, lepenku, fólie, dřevěné desky, látku, aj., a to různých rozměrů. Každý z materiálů má jinou strukturu (hladkou, hrubou), tudíž je vhodný pro jinou výtvarnou aktivitu.

KOMPOZICE – pokud uspořádáme jednotlivé výtvarné prvky v ploše do vzájemných vztahů, vytvoříme obrazovou kompozici. Tu dělíme na čtyři základní typy – lineární, barevnou, světelnou a figurální.⁸⁷ *„Jestliže lineární, barevnou a světelnou kompozici vnímáme*

⁸² Barva: Teorie barev [online]. 31.10.2007 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.gjb-spgs.cz/media/cache/file/e4/barva.pdf>.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161. s. 171.

⁸⁷ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2329-7. s. 257.

na úrovni subznakové, tj. v nultém sémantickém plánu, figurální kompozice již zasahuje do prvního významového plánu zobrazení (např. *hrající si děti, zátiší atd.*).⁸⁸

Při výstavbě obrazové kompozice bychom měli brát v úvahu princip role, rytmu, symetrie, kontrastu a proporce. Výtvarné prvky mohou být v obraze uspořádány kolem středu nebo kolem vertikální, horizontální či diagonální osy. „*Příliš souměrné a symetrické kompozice působí staticky, neživotně.*“⁸⁹ Symetrii však můžeme narušit. Dynamičtější, živější kompozici vytvoříme, pokud prvky uspořádáme podle diagonál či podle rozvíjející se spirály.⁹⁰ Záleží na našem záměru a na tom, co chceme vyjádřit.

Na základě znalosti výtvarných prostředků utváříme pro žáky výtvarné činnosti (učební úlohy). Můžeme je učit se vyjadřovat za pomoci výtvarných prvků, nebo používat výtvarné nástroje, materiály a techniky.

Děti by měly zvládnout „*aktivně používat výtvarné prostředky při rozmanité výtvarné činnosti; pojmenovat alespoň ty nejdůležitější z nich; vycitovat nebo si uvědomovat jejich osobité vlastnosti a funkce, případně umět tyto funkce popsat nebo vysvětlit; rozpoznat a ukázat vztahy mezi vlastní výtvarnou tvorbou a okolním světem, anebo světem umění.*“⁹¹

V současné době nalezneme velké množství výtvarných prostředků, ať již v obchodě, přírodě či třeba na smetišti. Fantazii se meze nekladou, a i ze zdánlivě nezajímavých věcí můžeme vytvořit něco jedinečného. Vždy bychom však měli volit výtvarné prostředky co nejvhodněji k tématu (obsahu výuky výtvarné výchovy).

⁸⁸ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2329-7. s. 258.

⁸⁹ Tamtéž, s. 258.

⁹⁰ Tamtéž, s. 258.

⁹¹ SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-016-1. s. 147.

3 SOUČASNÉ PUBLIKACE PRO DĚTI ZAMĚŘENÉ NA VÝTVARNOU EDUKACI

V rámci teoretické části bakalářské práce jsem zmapovala několik současných publikací pro děti s podobným obsahem, jako má edukační leporelo. Čerpala jsem z českých nakladatelství a knihkupectví – především z nakladatelství *Meandr* (meander.cz), *Baobab Books* (baobab-books.net), knihkupectví *Kavka* (kavkabook.cz) a *Dlouhá Punčocha* (dlouhapuncocha.cz), které nabízejí nezaměnitelné, kvalitně graficky zpracované knihy pro děti od českých i zahraničních autorů.

Tato nakladatelství a knihkupectví nabízejí knihy různých žánrů a pro různé věkové kategorie. Témata knih jsou také velmi pestrá – lze nalézt knihy zaměřené na matematiku, přírodu, zvířata, sport, auta, mytologii, rodinu, emoce, válku, hudbu, atd. I přes to, jak velké množství knih nabízejí, orientace na internetových stránkách byla snadná, neboť si návštěvník může navolit pouze ty kategorie, které ho zajímají. Volila jsem tedy knihy edukační a umělecké a knihy pro děti od 3 do 6 let.

Pro lepší přehlednost jsem následně vybrané knihy roztřídila podle obsahu do následujících kategorií:

<p>1. Knihy podporující vnímání tvaru + pracující s abstrahováním tvaru</p>	<p>BÖHM, David. <i>Tvary a patvary</i>. Ilustroval Jiří FRANTA. Praha: Meander, [2019]. Repolelo. ISBN 978-80-7558-104-4.</p> <p>DEMLOVÁ, Zuzana. <i>Pohádky o kolečkách a nekonečnu</i>. Praha: Baobab, 2018. ISBN 978-80-7515-086-8.</p>
<p>2. Knihy podporující slovní a obrazovou představivost (obrazotvornost)</p>	<p>BYSTROV, Michal. <i>Nech ten mech</i>. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2014. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-41-8.</p> <p>HIRŠAL, Josef. <i>Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti</i>. Druhé vydání. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-05-0.</p> <p>MRÁZKOVÁ, Daisy. <i>Písně mravenčí chůvy</i>. Praha: Baobab, 2009. ISBN 978-80-87060-26-1.</p> <p>NIKL, Petr. <i>Slovohledě: typogramy</i>. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-95-1.</p> <p>NIKL, Petr. <i>Záhádky</i>. Praha: Meander, 2007. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-57-9.</p> <p>PENG a HU. <i>Hirameki: Draw What You See</i>. Velká Británie: Thames & Hudson, 2016.</p>

	<p>ISBN 9780500292488.</p> <p>PENG a HU. <i>Hirameki: Hele, beránek!</i>. Přeložila Barbora ŠPUNDOVÁ. V Praze: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-05821-4.</p> <p>PILÁTOVÁ, Markéta. <i>Papírový Pepíno</i>. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2018. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-7558-036-8.</p>
<p>3. Knihy podporující vnímání barev</p>	<p>BOYD, Lizi. <i>Flashlight</i>. Spojené státy americké: Chronicle Books, 2014. ISBN 9781452118949.</p> <p>BRUNA, Dick. <i>Jaká je to barva, Miffy?</i>. České vydání. [Praha]: Baobab&GplusG, [2017]. ISBN 978-80-7515-048-6.</p> <p>CURTIL, Sophie. <i>Pár hřebíčků a nic víc</i>. Praha: Meander, 2013. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-34-0.</p> <p>DAYWALT, Drew. <i>Den, kdy voskovky řekly dost</i>. Ilustroval Oliver JEFFERS, přeložil Lucie KELLNEROVÁ KALVACHOVÁ. Praha: Euromedia, 2018. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-901-1.</p> <p>FISCHEROVÁ, Daniela. <i>Duhové pohádky</i>. Praha: Meander, 2003. Modrý slon (Meander). ISBN 80-86283-21-6.</p> <p>JIROUS, Ivan Martin. <i>Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze</i>. Ilustroval Luboš DRTINA. Praha: Meander, 2011. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-90-6.</p> <p>LIONNI, Leo. <i>Malý modrý a malý žlutý: příběh pro Pippa, Ann a ostatní děti</i>. Přeložila Tereza HŘIBOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-733-0.</p> <p>METSOLA, Aino-Maija. <i>Barvy</i>. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-041-7.</p> <p>ŠEDIVÁ, Tereza. <i>Krtekův černobílý svět</i>. Praha: 65. pole, 2021. Políčko. ISBN 978-80-88268-38-3.</p> <p>TERÄS, Mila. <i>Jak liška vymalovala oblohu</i>. Ilustroval Karoliina PERTAMO, přeložila Alžběta ŠTOLLOVÁ. [Praha]: K-A-V-K-A knižní a výtvarná kultura, [2020]. ISBN 978-80-907645-4-5.</p> <p>TULLET, Hervé. <i>Barvy</i>. [1. vyd.]. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0905-8.</p> <p>TULLET, Hervé. <i>Souboje barev</i>. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1163-1.</p>

<p>4. Knihy zaměřené na zprostředkování umění</p>	<p>KONÁRKOVÁ, Marcela. <i>Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství</i>. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-46-3.</p> <p>TŘEŠTÍK, Michael. <i>Umění vnímat umění pro děti a rodiče</i>. Praha: Motto, 2019. ISBN 978-80-267-1659-4.</p>
<p>5. Knihy s interaktivními prvky</p>	<p>KONÁRKOVÁ, Marcela. <i>Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství</i>. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-46-3.</p> <p>METSOLA, Aino-Maija. <i>Barvy</i>. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-041-7.</p>
<p>6. Knihy podněcující ke hře</p>	<p>ARD, Cath. <i>Mazej ven!: kniha pro malé objevitele</i>. Ilustroval Carla MCRAE, přeložila Tereza BOOTH. V Praze: Raketa, 2021. ISBN 978-80-86803-68-5.</p>

Některé z knih, které jsem vybrala, se staly východiskem při tvorbě edukačního leporela, jež je součástí bakalářské práce. Edukační leporelo se tak opírá nejen o teoretickou část bakalářské práce, ale také o současné publikace pro děti s podobným obsahem.

Nyní jednotlivé knihy popíši – vysvětlím co je jejich hlavním obsahem a v čem spatřuji jejich edukační potenciál, neboli čím jsou přínosné pro výuku výtvarné výchovy.

Zároveň také popíši některé podoby současné dětské ilustrace. Většinou se jedná o ilustrace stylizované, vycházející ze skutečnosti nebo abstraktní, vycházející z geometrických tvarů, či různých skvrn, apod. S ilustracemi popisnými, zcela závislými na skutečnosti jsem se při mapování dětských knih s podobným obsahem téměř nesetkala.

3.1 KNIHY PODPORUJÍCÍ VNÍMÁNÍ TVARU

Jak již název napovídá, do této kategorie jsem zařadila publikace, které podporují vnímání tvarů u dětí. Tyto publikace mohou rozvíjet nejen výtvarné vnímání, ale zároveň také představivost a kreativitu, neboť pracují s abstrahováním tvarů.

BÖHM, David. *Tvary a patvary*. Ilustroval Jiří FRANTA. Praha: Meander, [2019]. Repolelo. ISBN 978-80-7558-104-4.

Při práci s touto knihou se děti naučí poznávat a pojmenovávat tvary – tvary hlav stylizovaných postav z knihy. Jedná se o obrázkové leporelo, které je zcela bez textu, a tak

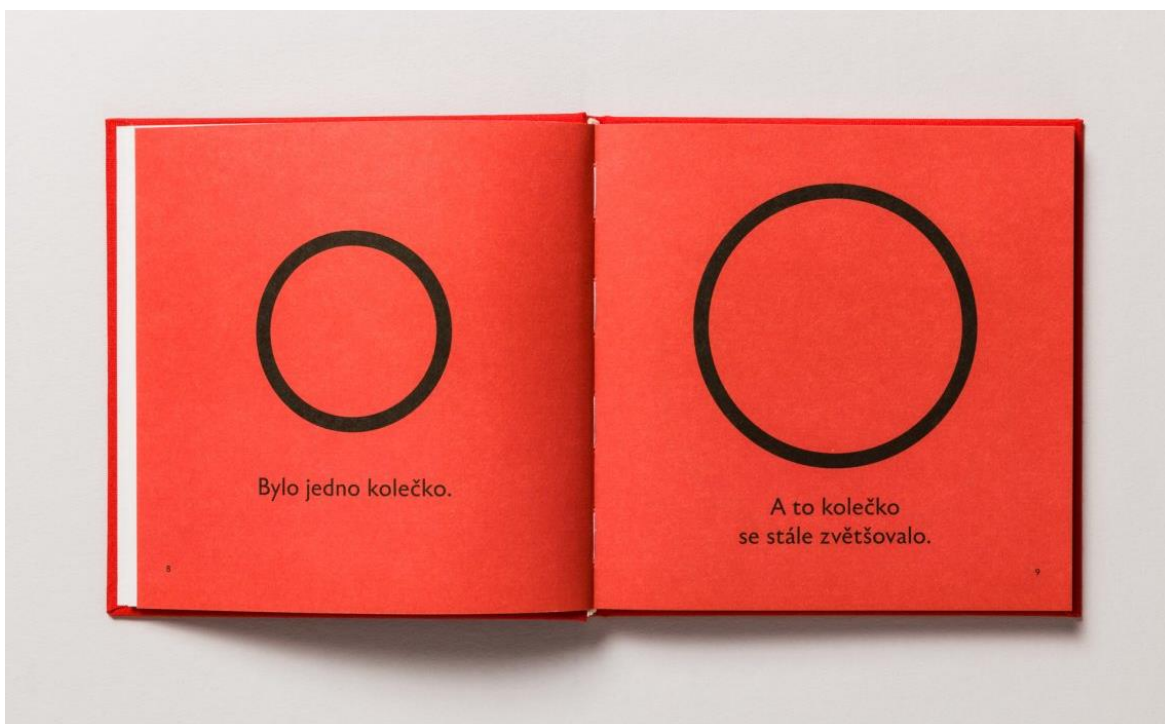
mají děti prostor pro uplatnění subjektivity, představivost, tvořivost a ověření svých komunikačních účinků při vymýšlení vlastního příběhu.

Obrázek 1 – [Tvary a patvary]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/edice-2/tvary-a-patvary/>.

DEMLOVÁ, Zuzana. *Pohádky o kolečkách a nekonečnu*. Praha: Baobab, 2018. ISBN 978-80-7515-086-8.

Autorka knihy se zabývá následujícími otázkami: Co je malé? Co je velké? Co je málo? Co je hodně? Kde končím? Kde začínám? Co jsem? Co chci být? Co si dokážu představit? Kniha podněcuje čtenáře k zamyšlení nad otázkami, a díky minimalistickému grafickému zpracování zároveň rozvíjí čtenářovu představivost. Autorka v knize pracuje s kružnicí, a s jejím přiblížením či oddálením. Příběh vybízí ke vzájemné interakci dítěte a dospělého, což spatřuji jako přínosné, neboť zde dochází k ověřování komunikačních účinků.

Obrázek 2 – [Pohádky o kolečkách a nekonečnu]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: https://www.baobab-books.net/hledat?search_api_fulltext=pohadky+o+koleckach+nekonecnu.

3.2 KNIHY PODPORUJÍCÍ SLOVNÍ A OBRAZOVOU PŘEDSTAVIVOST (OBRAZOTVORNOST)

Tato kategorie zahrnuje veškeré publikace, které nějakým způsobem pracují s představivostí u dětí. Některé z knih rozvíjejí pouze obrazovou představivost, další současně také představivost slovní.

BYSTROV, Michal. *Nech ten mech*. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2014. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-41-8.

Hravé básně Michala Bystrova výtvarně doplnil Petr Nikl – ilustrace, neboli abstraktní barevné skvrny, nejspíše od vodových barev, nabízejí prostor pro rozvoj obrazové představivosti a subjektivity. Tato kniha byla oceněna jako Nejkrásnější kniha ČR 2014 pro děti.

Obrázek 3 – [Nech ten mech]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/nech-ten-mech/>.

HIRŠAL, Josef. *Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti*. Druhé vydání. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-05-0.

Jedná se o básnické dílo pro děti doplněné ilustracemi Petra Nikla. Lineární stylizace zvířat jsou doplněné vždy geometrickými prvky jedné barvy. Ilustrace nabízejí prostor pro dokreslení – „*Nenechej mě polopustou, vezmi pastelku a zkus to, můžeš kreslit, můžeš psát, bude ze mne unikát!*“⁹² To je první báseň ze skicáku, která čtenáře vybízí, aby do knihy kreslil a psal - aby uplatnil svou subjektivitu a rozvíjel svou představivost a tvořivost. Kniha se tak stává interaktivní, což velmi oceňuji.

⁹² HIRŠAL, Josef. *Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti*. Druhé vydání. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-05-0.

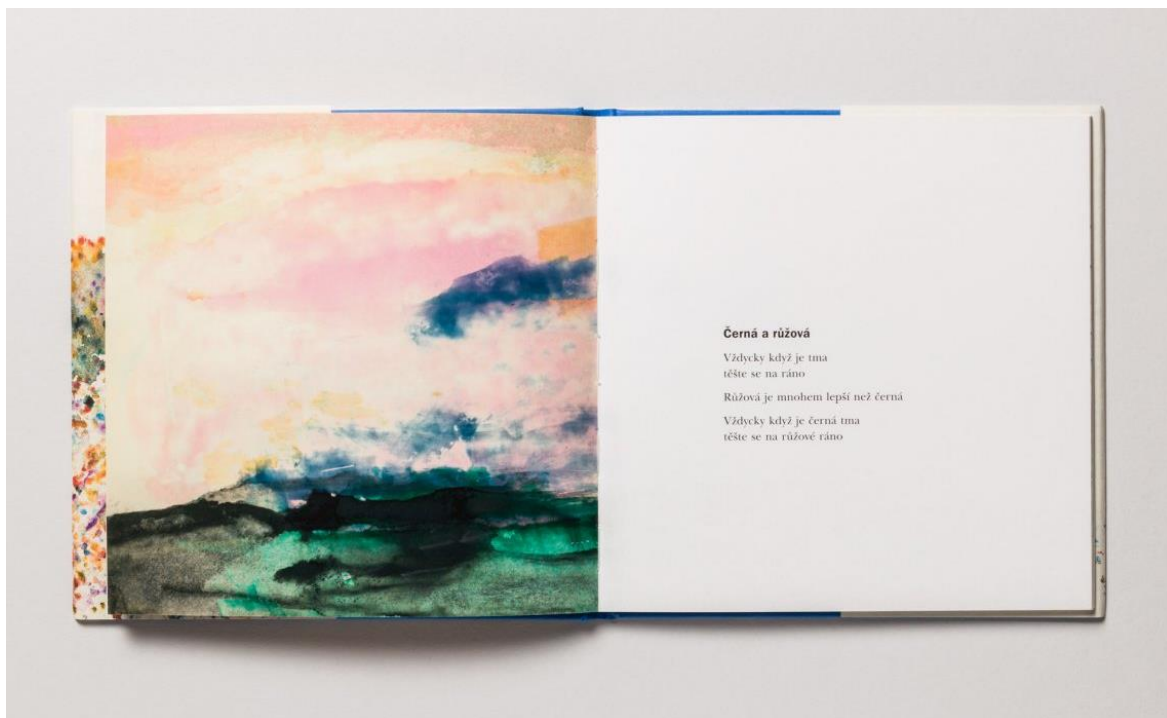

Obrázek 4 – [Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/hirsaluv-skicak/>.

MRÁZKOVÁ, Daisy. *Písně mravenčí chůvy*. Praha: Baobab, 2009. ISBN 978-80-87060-26-1.

„Daisy Mrázková nově ilustrovala verše z šedesátých let. Křehké básně, pozorování přírody očima mravenčí chůvy, nejsou žádné snadné veršovánky. Je to krystalická poezie, hledání slov, dívání se. Právě to „dívání se“ je pro děti tak podstatné.“⁹³ Právě věci k dívání jsou velmi důležité pro rozvoj představivosti. Důležitá je zde pomoc ze strany dospělého člověka (pedagoga), který dětem ukáže, jak k těmto věcem přistupovat. Rozvoji představivosti a subjektivity pomůžou také ilustrace, neboť stylizované barevné krajiny v knize, někdy působí až jako abstraktní skvrny, v kterých si čtenář může ledacos představit.

⁹³ Písně mravenčí chůvy. *Baobab* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/pisne-mravenci-chuvy?v=15439>.

Obrázek 5 – [Písňe mravenčí chůvy]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/pisne-mravenci-chuvy?v=15439>.

NIKL, Petr. *Slovohledě: typogramy*. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-95-1.

*„Originální výtvarná knížka se zabývá vztahem a souvislostmi mezi obrazovou a slovní představivostí, symbiózou obrazu a slova. Obrazotvorností textu a slovotvorností obrazu. Ve formě typogramů si hraje s možnostmi prolínání obou výrazových prostředků nejrůznějším způsobem.“*⁹⁴ Ilustrace v knize jsou velmi minimalistické – Petr Nikl pracuje s písmeny, ze kterých vytváří různé předměty, postavy, zvířata, aj. Ty jsou doplněny pestrými barvami. Kniha je však určena dětem od sedmi let – je potřeba, aby už uměly trochu číst.

⁹⁴ *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/slovohlede/>.

Obrázek 6 – [Slovohledě: typogramy]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/slovohlede/>.

NIKL, Petr. *Záhádky*. Praha: Meander, 2007. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-57-9.

Další hravá kniha od Petra Nikla, která získala řadu ocenění: Zlatá stuha IBBY 2007: krásná kniha jako celek, MAGNESIA LITERA za dětskou knihu 2008: Kniha roku, Nejkrásnější kniha ČR 2007: 1. místo, BÍLÁ VRÁNA INTERNATIONALE JUGENDBIBLIOTHEK MNICHOV 2009.⁹⁵ V knize nalezneme spousty stylizovaných zvířat, vypadajících jako z jiného světa. Ilustrace i grafické zpracování knihy působí čistě, neboť každá z básní má svou stranu a doplňuje ji jen jedno zvíře. Hlavním cílem této knihy je uplatnění subjektivity a rozvoj obrazotvornosti – čtenář si sám vytvoří příběh, a zároveň dá podobu záhadné bytosti v knize.

⁹⁵ *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/zahadky/>.

Obrázek 7 – [Záhádky]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/zahadky/>.

PENG a HU. *Hirameki: Draw What You See*. Velká Británie: Thames & Hudson, 2016. ISBN 9780500292488.

Jedná se o knihu, jejíž hlavním obsahem je dokreslování. Čtenářovým úkolem je proměnit náhodné skvrny od vodových barev v něco konkrétního, pouhým přidáním několika linií a bodů. Na jedné straně se nachází více skvrn, a tak čtenář může dávat skvrny do vzájemných vztahů. Kniha tak podporuje čtenářovu představivost, subjektivitu a tvořivost.

Obrázek 8 – [Hirameki: Draw What You See]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-hirameki-draw-what-you-see.html>.

PENG a HU. *Hirameki: hele, beránek!*. Přeložila Barbora ŠPUNDOVÁ. V Praze: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-05821-4.

I u této knihy je hlavním obsahem dokreslování. Úkolem čtenáře je tentokrát dokreslit mraky na obloze, podle toho co mu připomínají. Kniha je plná fotografií mraků. Některé z nich jsou realistické, jiné jsou barevně upravené. Při práci s knihou jistě dochází k rozvoji čtenářovy představivosti, tvořivosti, ale také subjektivity.

Obrázek 9 – [Hirameki: hele, beránek!]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapunchocha.cz/eshop-hirameki-hele-beranek.html>.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Papírový Pepíno*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2018. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-7558-036-8.

Tato kniha je zaměřená na origami skládačky – na konci každé kapitoly se čtenář seznámí s jednou skládačkou a díky tomu se naučí trpělivosti a představivosti. Zároveň si procvičí jemnou motoriku. V knize nalezneme stylizované postavy a návody na origami skládačky, ale i abstraktní ilustrace, v podobě barevných skvrn. Pokud bude pedagog kreativní, dalo by se s knihou v hodinách výtvarné výuky pracovat. Ale pozor na šablony, aby nedošlo k poklesu tvořivosti, což nechceme.

Obrázek 10 – [Papírový Pepíno]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-papirovy-pepino.html>.

3.3 KNIHY PODPORUJÍCÍ VNÍMÁNÍ BAREV

Do této kategorie spadají publikace, jejichž hlavním obsahem jsou barvy. Každá z publikací přichází s novým, neotřelým nápadem, jak lze podporovat vnímání barev u dětí – existuje mnoho způsobů.

BOYD, Lizi. *Flashlight*. Spojené státy americké: Chronicle Books, 2014. ISBN 9781452118949.

Kniha založená na podobném principu objevování barev jako kniha *Krtkův černobílý svět* od Terezy Šedivé. Hlavní hrdinové příběhu se rozhodli prozkoumat okolní prostředí. Protože je tma, potřebují baterky – barevně vidí pouze to, na co dosvítí, vše ostatní je černobílé. Zažívají tak nezapomenutelná dobrodružství. Hlavním cílem této knihy je rozvoj představivosti a seznámení se s barvami – rozvoj vizuální gramotnosti, ale také ověření komunikačních účinků. Jedná se o obrázkovou knihu bez textu, a tak si čtenář může příběh sám vymyslet. Ilustrace jsou stylizace vycházející ze skutečnosti.

Obrázek 11 – [Flashlight]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-flashlight.html>.

BRUNA, Dick. *Jaká je to barva, Miffy?*. České vydání. [Praha]: Baobab&GplusG, [2017]. ISBN 978-80-7515-048-6.

Autor Bruno Dick tuto knihu koncipoval podobně jako Aino-Maija Metsona knihu *Barvy*. Též se jedná o leporelo s okénky, jehož hlavním cílem je seznámit předškolní děti s barvami a věcmi – na každé dvojstraně se seznámí s jednou barvou. Rozdílem je, že se díky této publikaci děti naučí poznávat ještě některá zvířata a květiny. Tím si zdokonalí svou vizuální gramotnost a představivost. Hlavní hrdina, králík, ale i ostatní předměty v knize jsou stylizované, vycházející ze skutečnosti.

Obrázek 12 – [Jaká je to barva, Miffy?]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jaka-je-to-barva-miffy.html>.

CURTIL, Sophie. *Pár hřebíčků a nic víc*. Praha: Meander, 2013. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-34-0.

Sophie Curtil doplnila báseň výtvarně velmi minimalisticky. Autorka pracovala s hřebíky, z nichž vytvořila kompozici, přes ně poté foukala fixy a vytvořila barevné ilustrace. Na každé dvojstraně se nachází báseň a jednobarevná kompozice z hřebíčků. Její ilustrace dávají čtenáři dostatek prostoru pro rozvoj představivosti a subjektivity – čtenář si může představovat, co mu kompozice z hřebíčků připomínají.

Obrázek 13 – [Pár hřebíčků a nic víc]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/par-hrebicku-a-nic-vic/>.

DAYWALT, Drew. *Den, kdy voskovky řekly dost*. Ilustroval Oliver JEFFERS, přeložila Lucie KELLNEROVÁ KALVACHOVÁ. Praha: Euromedia, 2018. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-901-1.

Hlavním cílem této knihy je rozvoj smyslové citlivosti. Autor knihy na základě příběhu o voskovkách seznamuje děti s emocemi a barvami. „Červená voskovka je k smrti unavená a chce dovolenou. Fialové se nelíbí, jak moc Tonda přetahuje, černou nebaví dělat ostatním barvám obrysy, žlutá s oranžovou spolu nemluví, protože se hádají, která je barvou slunce...“⁹⁶ Příběh je graficky zpracován jako dopisy od voskovek. Dopis je vždy na jedné straně, na vedlejší straně je znázorněna stylizovaná voskovka. Zde má čtenář prostor pro své výtvarné vyjádření. Díky tomuto příběhu se děti naučí, jaké barvy se hodí k našim emocím.

⁹⁶ Den, kdy voskovky řekly dost. *Dlouhá punčocha* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-den-kdy-voskovky-rekly-dost.html>.

Obrázek 14 – [Den, kdy voskovky řekly dost]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-den-kdy-voskovky-rekly-dost.html>.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Duhové pohádky*. Praha: Meander, 2003. Modrý slon (Meander). ISBN 80-86283-21-6.

Díky příběhu o slunci, které vytvoří z bezbarvé a prázdné zahrady zahradu plnou života a barev, se děti seznámí s barvami a procvičí si svou představivost. Každý příběh je zaměřen na jednu barvu, stejně tak i ilustrace, na nichž jsou zobrazena různá přírodní zákoutí. Působí až abstraktně.

Obrázek 15 – [Duhové pohádky]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/duhove-pohadky/>.

JIROUS, Ivan Martin. *Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze*. Ilustroval Luboš DRTINA. Praha: Meander, 2011. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-90-6.

Pohádka vypráví o tom, jak duha utekla bouřce a s pomocí kohoutů obarvila černobílý svět. Na základě tohoto příběhu se děti naučí poznávat a pojmenovávat barvy, ale také se rozvine jejich představivost. Kohouti, ale i ostatní prvky v knize jsou stylizované, nejdříve pouze černé. Barvy se přidávají až postupně.

Obrázek 16 – [Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/velikonocni-pohadka/>.

LIONNI, Leo. *Malý modrý a malý žlutý: příběh pro Pippa, Ann a ostatní děti*. Přeložila Tereza HŘIBOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-733-0.

Tato kniha se stala při tvorbě edukačního leporela asi mou největší inspirací. Jednak mě zaujal obsah knihy (příběh barevných kamarádů), zároveň i jednoduché, ale kvalitní grafické zpracování. Leo Lionni pracuje s barevnými skvrnami vytrhanými z papíru, za pomoci kterých utváří různá prostředí, postavy a situace. Děti se naučí nejen poznávat barvy a tvary, ale i vztahy mezi nimi. Zároveň zde dochází k rozvoji představivosti a tvořivosti – čtenář si může pod barevnými skvrnami ledacos představit.

Obrázek 17 – [Malý modrý a malý žlutý: příběh pro Pippa, Ann a ostatní děti]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-maly-modry-a-maly-zluty.html>.

METSOLA, Aino-Maija. *Barvy*. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-041-7.

Kniha *Barvy* je určena spíše dětem předškolního věku. Díky ní se děti naučí poznávat barvy a věci, a tím si procvičí svou vizuální gramotnost. Na každé dvojstraně je vyobrazeno spousty stylizovaných předmětů jedné barvy – co všechno je a není zelené, žluté, atd.? Knihu jsem zařadila také do kategorie *Knihy s interaktivními prvky*, neboť se jedná o leporelo s otevíracími okénky na každé straně, pod kterými se skrývají hádanky.

Obrázek 18 – [Barvy]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/barvy?v=15351>.

ŠEDIVÁ, Tereza. *Krtkův černobílý svět*. Praha: 65. pole, 2021. Políčko. ISBN 978-80-88268-38-3.

Na základě poutavého příběhu o krtkovi, který vyleze ze svého temného doupěte, aby poznal barevný svět, se děti seznámí s barvami. Kniha nabízí prostor pro rozvoj čtenářovi představivosti, neboť si může domýšlet, co se skrývá ve světě temnoty. Krtěk i jeho černobílý svět je stylizovaný, vytvořený technikou obtiskování.

Obrázek 19 – [Krtkův černobílý svět]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jak-liska-vymalovala-oblohu.html>.

TERÄS, Mila. *Jak liška vymalovala oblohu*. Ilustroval Karoliina PERTAMO, přeložila Alžběta ŠTOLLOVÁ. [Praha]: K-A-V-K-A knižní a výtvarná kultura, [2020]. ISBN 978-80-907645-4-5.

Liška by chtěla vymalovat oblohu nejkrásnější barvou na světě. Ale neví, která barva to je. A tak běhá po horách a svým dlouhým ocasem oblohu neustále přemalovává. Díky tomuto příběhu se děti naučí poznávat a pojmenovávat barvy. Ilustrátorka Karoliina

Pertamo vytvořila stylizovaný svět lišky technikou koláže, a tak ilustrace, ale i příběh, nabízejí prostor pro rozvoj představivosti.

Obrázek 20 – [Jak liška vymalovala oblohu]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jak-liska-vymalovala-oblohu.html>.

TULLET, Hervé. *Barvy*. [1. vyd.]. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0905-8.

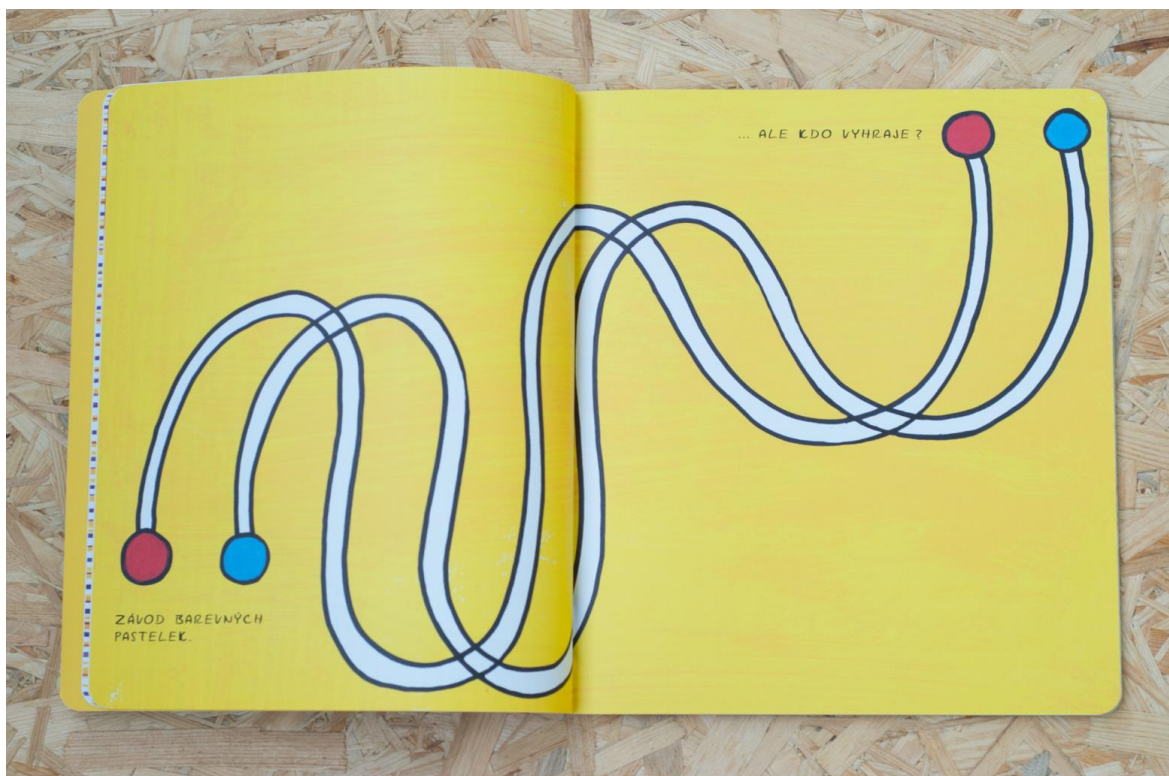
Tato kniha seznamuje originálním a hravým způsobem děti s barvami - naučí se nejen poznávat a pojmenovávat barvy, ale také je kombinovat a míchat. Barevné otisky prstů a dlaní, skvrny a šmouhy navíc napomáhají rozvoji dětské představivosti a smyslové citlivosti.

Obrázek 21 – [Barvy]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-123.html>.

TULLET, Hervé. *Souboje barev*. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1163-1.

Kniha – sešit, do které mohou děti kreslit (pastelkami, fixy či tužkami). Sešit je určen pro dvojice, ale i pro jednotlivce. Čtenáře čeká na každé dvoustraně jeden souboj barev. Při práci s knihou (při dokreslování) jistě dojde k rozvoji čtenářovi představivosti.

Obrázek 22 – [Souboje barev]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-souboje-barev.html>.

3.4 KNIHY ZAMĚŘENÉ NA ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ

Moderní umění často bývá složité na pochopení, především pro laickou veřejnost, která nezná kontext. Proto je důležité o umění s dětmi mluvit – podpoříme tak jejich tvořivost, představivost a vizuální gramotnost a rozvineme jejich subjektivitu, smyslové cítění a komunikační účinky. Do této kategorie jsem zařadila některé publikace, které podporují vnímání umění. Zde mi připadá důležitá, ne-li nutná, pomoc ze strany dospělých.

KONÁRKOVÁ, Marcela. *Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství*. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-46-3.

„Leporelo vypráví o kluku Arturovi (pozor, bude vám odněkud povědomý!), namalovaném v obraze neznámého autora. Artur se však ve svém obraze nehorázně nudí, a tak se rozhodne z něj utéct a hledat štěstí jinde. Postupně se skamarádí s postavami

v obrazech, které visí v galerii českého umění 20. století. Potká se s Kleopatrou od Jana Zrzavého, prochází se kosmickou krajinou Františka Kupky nebo se proletí balonem v obraze Kamila Lhotáka...⁹⁷

Na základě tohoto příběhu se děti seznámí s významnými obrazy českých malířů, a tím i s vybranými uměleckými směry – to může u dětí probudit další zájem o výtvarné umění.

Součástí knihy je leporelo Moje Galerie, čtenář si tak může vytvořit svou vlastní galerii. Kniha i přiložené leporelo nabízejí dostatek prostoru pro rozvoj tvořivosti, představivosti a vizuální gramotnosti a subjektivity.

Knihu jsem zařadila také do kategorie *Knihy s interaktivními prvky*, neboť ilustrace v knize jsou pohyblivé.

Obrázek 23 – [Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/galerie-aneb-arturovo-dobrodruzstvi/>.

⁹⁷ *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/zahadky/>.

TŘEŠTÍK, Michael. *Umění vnímat umění pro děti a rodiče*. Praha: Motto, 2019. ISBN 978-80-267-1659-4.

Kniha *Umění vnímat umění pro děti a rodiče* vybízí ke vzájemné interakci dítěte a dospělého. Hlavním cílem knihy je seznámit čtenáře s výtvarným uměním a naučit ho nebát se dívat na výtvarná díla. Divák nemusí znát název obrazu či sochy, ani jejich autora, aby dílům porozuměl. Kniha tak nabízí prostor pro rozvoj představivosti, vizuální gramotnosti, pro uplatnění subjektivity a pro ověření komunikačních účinků. Skvělá publikace do výuky výtvarné výchovy, o kterou se pedagog může opřít, pokud neví, jak žákům zprostředkovat výtvarné umění.

4. Lítá hodně dobře

• 36

František Kupka,
Radosti (Balada, Radosti života),
1901

A teď se podíváme snad na největšího zlobila, co kdy české umění mělo (obr. č. 36).

Ale vždyť to není ani rozmazané!

Rozmazané té není, ale podivné to je dost. Popiš ten obraz!

Dvě paní na koních u moře. Nahaté. Mně se to nelíbí.

Nejsi sám, tenhle obraz se nelíbí hodně lidem.

81

Obrázek 24 – [Umění vnímat umění pro děti a rodiče]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-umeni-vnimat-umeni-pro-deti-a-rodice.html>.

3.5 KNIHY S INTERAKTIVNÍMI PRVKY

Interaktivní prvky mohou zpestřit zdánlivě nezajímavé publikace a zprostředkovat dětem intenzivnější zážitek. Do této kategorie jsem tedy zařadila knihy s interaktivními prvky – s pohyblivými částmi, se kterými pracuji také v edukačním leporelu, jenž je součástí praktické části bakalářské práce. Zároveň hlavním cílem vybraných knih je rozvoj tvořivosti, představivosti a vizuální gramotnosti, smyslové citlivosti, subjektivity a komunikačních dovedností.

KONÁRKOVÁ, Marcela. *Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství*. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-46-3.

Popis této knihy naleznete v kategorii *Knihy zaměřené na zprostředkování umění*, zaměřím se tedy rovnou na interaktivní prvky, které autorka v knize použila. Jsou jimi otevírací okénka, rozkládací strany a vysouvací části. To vše dodává knize další rozměr. Leporelo *Moje Galerie*, které je součástí balení dále nabízí prostor pro dokreslování, vybarvování a stříhání, čtenář si může vytvořit svou vlastní galerii dle jeho fantazie. Jak jsem již psala výše, kniha rozvíjí tvořivost, představivost a vizuální gramotnost, subjektivitu, smyslové cítění a komunikační dovednosti dítěte. (Obrázek 23)

METSOLA, Aino-Maija. *Barvy*. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-041-7.

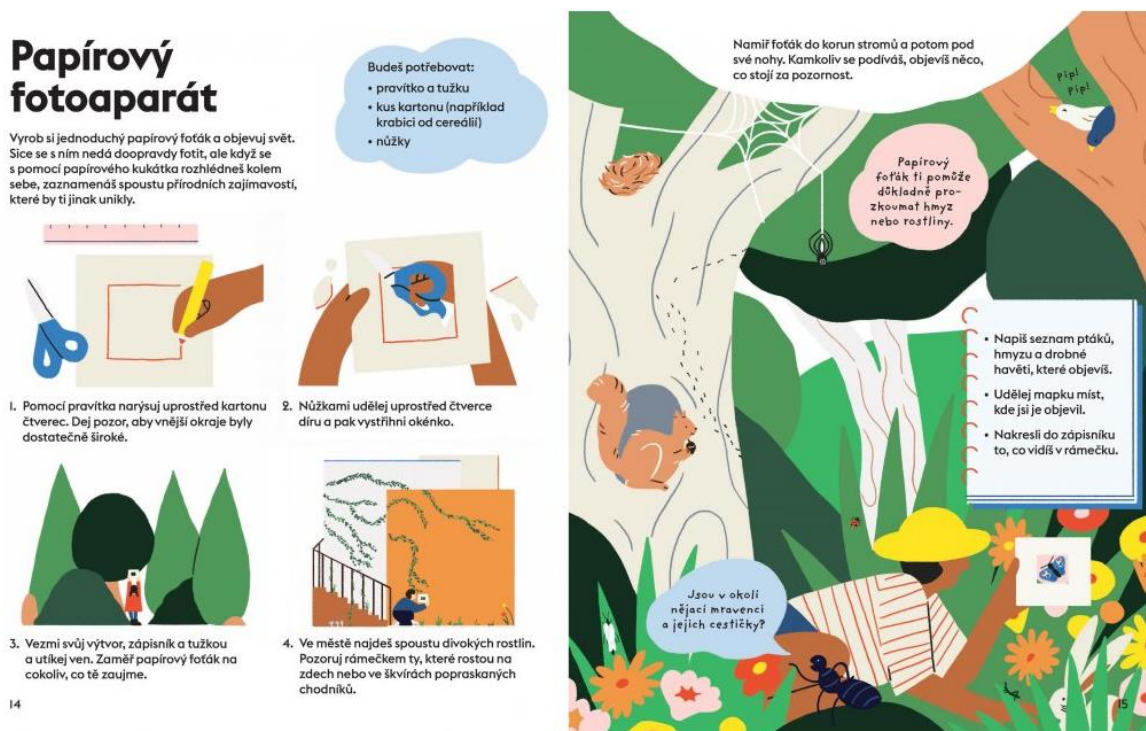
Knihu *Barvy* jsem zařadila také do kategorie *Knihy podporující vnímání barev*, kde naleznete její popis. Interaktivními prvky v této knize jsou otevírací okénka, pod kterými se nacházejí hádanky. Jedná se o zajímavé zpestření knihy, díky které se děti naučí poznávat barvy a věci a procvičí si tak svou vizuální gramotnost a představivost. (Obrázek 18)

3.6 KNIHY PODNĚCJÍCÍ KE HŘE

Příběh v edukačním leporelu se odehrává v prostředí dětského hřiště. Pokud budou děti, pracující s leporelem, tvořivé, mohou si některé aktivity venku na hřišti sami vyzkoušet. Z toho důvodu jsem vytvořila kategorii *Knihy podněcující ke hře*.

ARD, Cath. *Mazej ven!: kniha pro malé objevitele*. Ilustroval Carla MCRAE, přeložila Tereza BOOTH. V Praze: Raketa, 2021. ISBN 978-80-86803-68-5.

Jak název napovídá, jedná se o knihu, která láká děti ven. Čtenář v knize nalezne spoustu aktivit a her, které si sám může vyzkoušet, ať už na zahradě, parku nebo v lese. Děti se naučí stavět přístřešek, vyrábět papírový fotoaparát, číst z mapy, apod. I tyto aktivity mohou pomoci v rozvoji tvořivosti, představivosti, smyslové citlivosti a komunikačních dovedností.

Obrázek 25 – [Mazej ven!: kniha pro malé objevitele]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-mazej-ven-kniha-pro-male-objevitele.html>.

4 LEPORELO – AUTORSKÁ TVORBA PRO DĚTI

Součástí praktické části bakalářské práce je edukační leporelo pro děti předškolního a mladšího školního věku, jehož cílem je seznámit děti s některými výtvarnými vyjadřovacími prostředky (s liniemi, barvami, tvary) prostřednictvím hravého příběhu. S pomocí leporela se děti učí komunikovat skrze obrazy.

V této části bakalářské práce reflektuji proces tvorby autorského leporela, od návrhů až po výslednou maketu, popíši jeho jednotlivé části a vysvětlím, v čem spatřuji jeho edukační potenciál.

4.1 CÍLE VÝTVARNĚ-EDUKAČNÍHO LEPORELA

Edukační leporelo má sloužit jako podnět do výuky výtvarné výchovy. Může být také využito individuálně. Děti mohou realizovat výtvarné aktivity s dopomocí rodiče.

Jeho hlavním cílem je seznámit děti s některými výtvarnými vyjadřovacími prostředky a vztahy mezi nimi prostřednictvím krátkého příběhu. Edukační leporelo je plné výtvarných prvků (linií, barev, tvarů a bodů), na základě kterých jsem dále stavěla výtvarné činnosti. Ostatní výtvarné vyjadřovací prostředky, jakou jsou výtvarné techniky, nástroje, materiály a výtvarná kompozice, jsem se snažila volit co nejvhodněji k tématu.

Zároveň by edukační leporelo mělo pomoci v rozvoji dětské tvořivosti, představivosti, vizuální gramotnosti, subjektivity, smyslové citlivosti a komunikačních účinků. Součástí příběhu jsou krátké úkoly zaměřené na procvičení těchto specifických schopností.

Při plnění úkolů spatřuji důležitou pomoc ze strany dospělé osoby – pedagoga, který děti s úkoly seznámí, případně vysvětlí některé vzniklé nejasnosti.

V kapitole *Popis jednotlivých karet leporela a návazných edukačních aktivit* blíže představím záměr autorské tvorby – vysvětlím jednotlivé karty leporela.

4.2 INSPIRACE

Při tvorbě edukačního leporela jsem hledala inspiraci u současných umělců a ilustrátorů. V kapitole *Současné publikace pro děti zaměřené na výtvarnou edukaci* jsem již popsala některé knihy, které se mi při tvorbě autorského leporela staly inspirací. V této kapitole tedy krátce představím ilustrátory některých vybraných publikací. Představím pouze ty ilustrátory, jejichž tvorba mě nejvíce zaujala a stala se východiskem při mé tvorbě edukačního leporela.

4.2.1 HERVÉ TULLET

(28. června 1958 - současnost)

Hervé Tullet je francouzský ilustrátor a autor knih pro děti.⁹⁸

Tullet vystudoval ilustraci a vizuální komunikaci. Několik let pracoval v reklamě, následně jako ilustrátor pro tisk. V roce 1994 vydal svou první knihu *Comment papa a rencontré maman*, a stal se tak samostatným umělcem – ilustrátorem.

Hervé Tullet je autorem více než osmdesáti knih, přeložených přibližně do pětatřiceti jazyků. Za jeho nejvýznamnější dílo je považována publikace *Press Here*, která zůstala na seznamu bestsellerů *The New York Times*⁹⁹ v kategorii dětské obrázkové knihy téměř 4 roky.

V knihách Hervého Tulleta není podstatné vyprávění, čtenářovým hlavním úkolem je sledování cesty. Ilustrace knih jsou velmi minimalistické – Hervé Tullet v knihách pracuje s barevnými skvrnami, liniemi, obtisky rukou, apod. Většinou používá pouze základní barvy, tedy modrou, červenou a žlutou.

Jeho knihy mi při tvorbě edukačního leporela byly velkou inspirací. Při zpracování leporela jsem usilovala o grafickou čistotu podobně jako Hervé Tullet, aby všechny prvky v knize měly svůj význam a nic nepůsobilo rušivě. Toho jsem se snažila docílit použitím geometrických tvarů a čistých barev.

⁹⁸ <https://www.herve-tullet.com/en>

⁹⁹ Jedná se o seznam nejprodávanějších knih ve Spojených státech, který vychází každý týden v *The New York Times Book Review* od 12. října 1931.

Zároveň v edukačním leporelu také kladu důraz na sledování cesty, nikoli na vyprávění. Prostřednictvím jednoduchého příběhu posouvám čtenáře z jedné karty na další, a tím ho seznamuji stále s něčím novým – s výtvarnými výrazovými prostředky.

4.2.2 LEO LIONNI

(5. května 1910 – 11. října 1999)

Leo Lionni byl nizozemský spisovatel a ilustrátor dětských knih.

Lionni pracoval jako umělecký ředitel několika reklamních agentur ve Spojených státech amerických. Po nějaké době se přestěhoval do Itálie, kde se začal věnovat psaní a ilustrování dětských knih.

Hlavní výtvarnou technikou, kterou Lionni při ilustraci knih pro děti využíval, se stala koláž. Jeho koláže jsou jednoduché, ale graficky kvalitně zpracované. Za pomoci hravých barevných skvrn dokázal znázornit zvířata, ptáky, hmyz a různé předměty z přírody. Příroda byla jeho velkou inspirací, především co se týká barevnosti. Lionni si oblíbil zemité tóny barev podobné těm, jaké lze v přírodě skutečně nalézt.

Při tvorbě autorského leporela, které je součástí praktické části bakalářské práce, mě nejvíce inspirovala Leonniho kniha *Malý modrý a malý žlutý*, jež vznikla vlastně náhodou. Leonni chtěl zpříjemnit dlouhou cestu vlakem svým vnoučatům, a tak vytrhl z časopisu barevné kruhy, aby dětem mohl vyprávět příběh. Na základě této zkušenosti následně vytvořil onu jmenovanou knihu. Jejíž popis naleznete v kapitole *Knihy podporující vnímání barev*.

Na Leonniho tvorbě oceňuji především hravost při práci s barevnými skvrnami a jednoduché, ale kvalitní grafické zpracování knih. V jeho knihách spatřuji velký edukační potenciál – knihy mohou rozvíjet čtenářovu představivost, tvořivost a vizuální gramotnost.

Autorské leporelo jsem se snažila koncipovat podobně jako Lionni své knihy, aby bylo hravé a jednoduše, ale kvalitně graficky zpracované, a zároveň aby nabízelo edukační potenciál.

4.2.3 PENG A HU

O těchto autorech jsem, i přes velké vynaložené úsilí, nenašla žádné biografické údaje. V této části textu představím tedy alespoň techniku Hirameki, jenž umělci při své tvorbě využívají.

Hlavní myšlenkou Hirameki je, že každá skvrna je inspirací, neboli z každé obyčejné skvrny lze za pomoci čar a bodů vytvořit něco neobyčejného. V překladu z japonštiny Hirameki znamená inspirace.

Na principu této techniky Peng a Hu vytvořili několik knih: *Hirameki: Cats & Dogs*, *Hirameki: Draw What You See*, *Hirameki: Hele, Beránek!*. Jedná se o knihy plné barevných skvrn. Úkolem čtenáře je zapojit svou představivost, tvořivost a subjektivitu a dokreslit, co vidí – co mu skvrna připomíná.

Při tvorbě edukačního leporela mě technika Hirameki natolik inspirovala, že jsem jednu kartu leporela zaměřila na dokreslování. Na této karetě jsou znázorněny louže, čtenářovým úkolem je dokreslit, co mu skvrny připomínají.

4.2.4 PETR NIKL

(8. listopadu 1960 – současnost)

Petr Nikl je český výtvarník, spisovatel, ilustrátor, hudebník a divadelník.

Tvorba Petra Nikla je velmi rozmanitá, v této části textu se zaměřím pouze na knižní tvorbu, která je v rámci mé bakalářské práce nejpodstatnější.

Petr Nikl „vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a AVU v Praze v ateliéru profesora Arnošta Paderlíka a Jiřího Ptáčka.“¹⁰⁰ V té době se již věnoval knižní tvorbě – psal texty a tiskl volné ilustrace.

V současné době Petr Nikl vydává autorské knihy pro nakladatelství Meander. Mezi ně patří tyto publikace: *O Rybabě a mořské duši*, *Slovohledě*, *Záhádky*, *Přeshádky*, *Lingvistické pohádky*, *Žlutí lvi*, *Jěleňovití*, *Divňáci Ňjújorku*, *Jiné taje opic*, *Pohádka o Rybitince*, *Jinotaje opic*, *Foukací povídky a Blázníček*.¹⁰¹

¹⁰⁰ *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-08]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/petr-nikl-2/>.

¹⁰¹ Tamtéž.

Petr Nikl je držitelem mnoha ocenění. Mezi nejvýznamnější ocenění za literaturu patří cena ministerstva kultury za Nejkrásnější knihu roku (1997, 2001 a 2002) či Magnesii litera v kategorii tvorby pro děti a mládež (2008).

Jeho knihy jsou překládány do mnoha zahraničních jazyků, do angličtiny, italštiny či francouzštiny a dalších.

I mne knižní tvorba Petra Nikla velmi zaujala. Nejvíce knihy *Slovohledě* a *Záhádky*, které se mi staly inspirací při tvorbě edukačního leporela. Popis těchto dvou publikací naleznete v kapitole *Knihy podporující slovní a obrazovou představivost (obrazotvornost)*.

U Petra Nikla jsem se inspirovala především v oblasti grafického zpracování knih. Oceňuji čistý a zároveň poutavý design. Líbí se mi, že knihy obsahují nějaký prvek, který jim dodává další rozměr, například průřezy, „interaktivní“ ilustrace, apod. Zároveň knihy rozvíjejí některou ze čtenářových specifických složek osobnosti – tvořivost, představivost (slovní či obrazovou), subjektivitu, vizuální gramotnost, atd.

5 TECHNOLOGICKÝ POSTUP LEPORELA

V této kapitole představím návrhy edukačního leporela, popíši grafické zpracování knihy, především ilustrace a text. Dále vysvětlím, proč jsem zvolila vazbu knihy V6, tedy leporelo.

5.1 NÁVRHY

V rámci bakalářské práce jsem chtěla spojit obor, který jsem studovala na střední škole – Grafický design a obor, který studuji nyní – Vizuální kulturu se zaměřením na vzdělávání. Chtěla jsem využít poznatky ze studií, a napadlo mě graficky zpracovat knihu pro děti.

Mým prvotním nápadem bylo ilustrovat nějakou již známou pohádku pro děti. S tímto návrhem jsem oslovila Mgr. Moniku Plíhalovou. Na konzultaci jsme se s vedoucí práce dohodly, že bych mohla graficky zpracovat svůj vlastní příběh, například příběh o čáře – linii, který by měl edukační potenciál. Tím by se lépe propojily mnou studované obory. Začala jsem pracovat na návrzích.

Při práci jsem brzy zjistila, že není snadné vymyslet smysluplný příběh. Mezi prvními náměty se objevily:

- 1) Kniha by „rostla“ společně s dětmi.
- 2) Kniha by seznámila děti s čísly či písmeny.
- 3) Příběh čáry.

Ve všech případech by se jednalo o leporelo. (Příloha 1)

Návrh *Kniha by „rostla“ společně s dětmi* byl zamýšlen tak, že by každá nebo každá druhá karta leporela byla určena pro jinou věkovou skupinu, od jednoho roku až do šesti let dítěte. Například první karta by děti seznámila s barvami, druhá s tvary a poslední třeba s abecedou.

Prostřednictvím druhého leporela jsem chtěla děti seznámit s čísly od 0 do 10 nebo s abecedou. Celé leporelo by protínala linie, která by se měnila v číslice či písmena – každá karta by byla zaměřena na jednu číslici či jedno písmeno.

S linií jsem dále pracovala i ve třetím návrhu. Podobně jako u druhého návrhu by celé leporelo protínala jedna linie, která by se proměňovala v geometrické tvary (čtverec,

kruh, obdélník, apod.). Tvary by byly zakomponovány do nějakých předmětů, rostlin, zvířat, atd., které by děti mohly vybarvovat. Nebo bych tvary nechala volně, aby je děti mohly samy dokreslovat.

S vedoucí práce jsme se na konzultaci shodly, že třetí návrh je nejnositelnější, ale stále není perfektní. Nakonec jsme společně dospěly k závěru, že by bylo zajímavé příběh zaměřit na výtvarné vyjadřovací prostředky. Začala jsem vymýšlet další návrhy. (Příloha 2-4)

Již jsem věděla, o čem příběh bude, a tak jsem začala pracovat na výsledných návrzích, tedy na příběhu o barevných tvarech, které zažívají dobrodružství na dětském hřišti. (Příloha 5)

Leporelo jsem začala vytvářet v grafickém programu Adobe Illustrator.

5.2 GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ LEPORELA – ILUSTRACE, TEXT V KNIZE

Ilustrace v knize jsem pojala velmi minimalisticky. Celý příběh o Zeleném, který zažívá dobrodružství na dětském hřišti, tedy prostředí, postavy a předměty v knize jsem vytvořila pouze za pomoci výtvarných prvků (geometrických tvarů, linií a čistých barev). Čtenář má tak dostatek prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti, zároveň také pro uplatnění vlastní představivosti a subjektivity, neboť si v knize může ledačos představit a domyslet (např. tváře kamarádů, jak vypadá déšť, apod.). (Příloha 6)

Edukační leporelo jsem koncipovala jako interaktivní knihu. Některé karty leporela jsou vytvořeny z pokovené fólie, a tak čtenář může v knize pohybovat s magnety – může přesouvat Zeleného s kamarády, podle příběhu. Zároveň jsem některé z karet zaměřila na dokreslování - čtenář může do knihy kreslit a tím rozvíjet svou tvořivost.

Text, který je velmi stručný, posouvá čtenáře v knize stále dál a dál. Zde spatřuji důležitou pomoc ze strany dospělé osoby, která dítěti příběh přečte. Bez textu by leporelo nedávalo smysl. Naskýtá se zde také prostor pro ověřování komunikačních účinků obrazu, neboť dospělý s dítětem mohou nad příběhem diskutovat a rozvíjet ho.

Protože má edukační leporelo sloužit jako podnět do výuky výtvarné výchovy, vymyslela jsem ke každé kartě jeden výtvarný úkol. Úkoly nejsou součástí knihy, protože by působily rušivě. Pedagog je nalezne on-line v textu mé bakalářské práce – v kapitole *Popis jednotlivých karet leporela a návazných výtvarných aktivit*. Jedná se o jakýsi manuál ke knize pro pedagoga.

5.3 VAZBA KNIHY

Knižní vazba je proces, při kterém dochází k vytvoření knižního bloku z jednotlivých listů či jejich složek, jenž se dále zavěsí do desek. Vazbu knihy můžeme chápat jako obal, jehož úkolem je knihu chránit před poškozením.¹⁰² Zároveň má také funkci zdobnou – obal prodává knihu.

Knižní vazby dělíme na měkké, polotuhé a tuhé.¹⁰³ Měkké vazby jsou méně náročné na výrobu, a tím jsou i finančně dostupnější než vazby tuhé. Nevýhodou je, že měkké vazby nejsou tolik odolné. Dále vazby dělíme na lepené a šité¹⁰⁴, záleží na způsobu spojení.

Leporelo patří do kategorie polotuhých vazeb a označuje se jako vazba V6. Jednotlivé karty (listy), které většinou bývají z lepenky, se k sobě spojí papírem či plátnem. Vznikne tak harmonikově rozkládací kniha v podobě leporela.¹⁰⁵

Důvodů, proč jsem pro autorskou knihu, která je součástí praktické části bakalářské práce, vybrala vazbu V6, je hned několik.

Leporelo je harmonikově rozkládající se kniha s nízkým počtem stran. Většinou obsahuje spousty ilustrací a minimum textu. Protože jsem své autorské leporelo zaměřila na výtvarné vyjadřovací prostředky, kladla jsem při jeho tvorbě největší důraz na ilustrace. Snažila jsem se vytvořit „věc k dívání“, která by rozvíjela tvořivost, představivost, subjektivitu a vizuální gramotnost dětí. Z toho důvodu mi zdlouhavé vyprávění nepřišlo důležité. Edukační leporelo obsahuje pouze krátký příběh, který posouvá čtenáře z jedné karty na další a seznamuje ho stále s něčím novým.

Leporelem lze listovat jako běžnou knihou, nebo jej lze rozložit. Pokud si čtenář edukační leporelo rozloží, může mezi sebou porovnávat jednotlivé karty a hledat mezi nimi souvislosti. Naskytne se mu opět jiný pohled na věc.

Děti předškolního a mladšího školního věku často ještě s knihou neumějí zacházet, namísto čtení si s knihou hrají. Leporela většinou bývají vyrobeny z tuhé lepenky, a díky

¹⁰² Knižní vazba. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2012 [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kni%C5%BE%C3%AD_vazba.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Druhy tiskových vazeb a jejich využití. In: *Litera design* [online]. [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://www.literadesign.cz/reklama/druhy-tiskovych-vazeb-a-jejich-vyuziti/>.

tomu odolávají nešetrnému zacházení lépe než ostatní knihy (s jinou knižní vazbou). Z tohoto důvodu mi vazba V6 přišla více než vhodná.

6 POPIS JEDNOTLIVÝCH KARET LEPORELA A NÁVAZNÝCH EDUKAČNÍCH AKTIVIT

V této kapitole popíšeme jednotlivé karty edukačního leporela. Název vždy vypovídá o obsahu karty, neboli na jakou problematiku je karta zaměřená. Dále představím námět a výtvarný úkol, pomůcky potřebné k výtvarné aktivitě a cíle, které má aktivita naplňovat.

Nejdříve pedagog žákům představí edukační leporelo - přečte jim příběh o Zeleném. Pedagog by měl při čtení posouvat magnety v knize podle příběhu, důležité je, aby na leporelo viděli všichni žáci. Následně mohou začít pracovat na jednotlivých výtvarných úkolech.

Edukační leporelo je určeno dětem ve věku 5 až 7 let. Mladší děti by nemusely příběhu ani výtvarným úkolům rozumět, starší děti by kniha mohla naopak nudit.

6.1 KARTA 1 – ZÁKLADNÍ BARVA (ŽLUTÁ)

Námět a výtvarné úkoly: Jakou barvu má sluníčko, když svítí?

Pedagog se s žáky posadí na zem do kruhu a představí jim kartu 1 (Příloha 7), zeptá se jich: *„Děti, už jste někdy přemýšlely nad tím, jakou barvu má sluníčko, když svítí? Zkuste zavřít oči a představit si, jaká barva (nebo barvy) by to mohla být.“* Žáci budou mít k dispozici předem připravené tvary vystřihané z fólie v co největší barevné škále, především v odstínech žluté, oranžové a červené barvy. (Pedagog předem vystřihá z folií tvary, stejné jako jsou magnety v edukačním leporelu, ale různých velikostí.) Úkolem žáků bude vytvořit z barevných folií sluníčko – všechny tvary budou na jedné kupě, ze které si žáci budou tvary brát a postupně slepovat svá sluníčka. Po zhotovení sluníček se pedagog s žáky přemístí na hřiště, kde si vyzkouší, jak jejich sluníčka svítí. Žáci nechají na svá sluníčka dopadat paprsky Slunce, a tím je rozsvítí. (Pokud není příznivé počasí, lze zastínit okna a použít baterky.) Úkolem žáků bude sledovat a pojmenovat barevné odstíny dopadající na různé předměty a povrchy. Žáci mohou porovnávat svá sluníčka s kamarády. Uvědomí si, že sluneční svit nelze zachytit jen žlutou barvou. Světlo se v krajině odráží od povrchů, na které dopadá, a vytváří tak pestrou škálu barevných odstínů.

Pomůcky: barevné průhledné fólie (především v odstínech žluté, oranžové a červené barvy), lepidlo vhodné pro lepení folií (pedagog předem vyzkouší) – alespoň jedno do dvojice, podložka na zem.

Učivo: uplatnění subjektivity, rozvoj tvořivosti a představivosti při tvorbě vlastních sluníček, rozvoj vizuální gramotnosti (percepční senzitivity) při vnímání svého životního prostředí, ověření komunikačních účinků při porovnávání sluníček s ostatními žáky.

Vzdělávací cíle: Děti zkoumají vlastnosti světla a experimentují se světelnými odlesky. Vytváří proměnlivé obrazy a výtvarně mapují prostor hřiště. Dle vlastní představy zobrazují podobu slunce.

Reflexivní otázky: Co ses naučil o barvě sluníčka? Proč myslíš, že autorka leporela použila žlutou barvu pro hezké počasí? Jakou barvu bys použil ty?

6.2 KARTA 2 – LINIE

Námět a výtvarný úkol: Tvorba mapy oblíbeného místa.

Pedagog představí žákům kartu 2 a 3 (Příloha 8-9), vysvětlí jim, kdo je Zelený a kde se nachází hřiště. Poté jim sdělí: *„Protože bylo hezké počasí, rozhodl se Zelený, že se vydá na jeho neoblíbenější místo – na dětské hřiště. Obvykle na hřiště chodí s rodiči, ale dnes mu dovolili, že může jít sám. Mohli byste Zelenému pomoc najít cestu na hřiště, aby nezabloudil?“* Úkolem žáků bude zakreslit správnou cestu na kopie karet, které pedagog žákům předem rozdává. Poté pedagog seznámí žáky s různými druhy linií a zeptá se jich: *„Děti, jaká jsou vaše oblíbená místa? Kam nejradiji chodíte vy? A pamatujete si cestu z domova na vaše oblíbené místo?“* Každý z žáků by měl mít takové místo. Pedagog rozdává každému z žáků balicí papír formátu A2, na který žáci znázorní cestu z domova na jejich oblíbené místo. Žáci mají k dispozici velké množství instrumentů vhodných pro zobrazení linií, které mohou různě kombinovat. Po vytvoření map mohou žáci své cesty propojit a vytvořit jednu velkou mapu.

Pomůcky: kopie karty 2 a 3, balicí papír formátu A2, velké množství instrumentů pro zobrazení linií: fixy, pastelky, temperové barvy a štětce různých velikostí, suché pastely, provázek, špejle, klacíky, kamínky, tráva, aj., tekuté lepidlo.

Učivo: rozvíjení představivosti, tvořivosti a schopnosti stylizace při vytváření schématu cesty, uplatnění subjektivity, ověření komunikačních účinků a rozvoj schopnosti spolupráce v kolektivu vrstevníků při spojování map.

Vzdělávací cíle: Děti zkoumají druhy linií, uplatňují je v ploše a experimentují s různými instrumenty pro jejich zobrazení. Vytváří schémata cest na jejich oblíbená místa dle vlastní představy a zkušenosti. Děti zapojují do komunikace obsah vizuálně obrazných vyjádření, která vytvořily. Spolupracují v kolektivu vrstevníků.

Reflexivní otázky: Co ses naučil o liniích? Za pomoci kterých instrumentů jsi zobrazil cestu na tvé oblíbené místo a proč?

6.3 KARTA 3 – DOKRESLOVÁNÍ

Námět a výtvarné úkoly: Kresba dětského hřiště.

Žáci by již měli mít kopie karty 3 (Příloha 9) z předchozí aktivity, nebo pedagog udělá nové kopie. Pedagog jim následně sdělí: *„Když Zelený přišel na hřiště, nevěřil svým očím, nebyly tam žádné prolézačky. „Ach jo, jak si mám teď hrát?“, povzdychl si.“* Úkol žáků bude zavřít oči a vzpomenout si, jaké prolézačky by mohly být na dětském hřišti, žáci by měli vnímat barvy a tvary prolézaček. *„Až si prolézačky představíte, otevřete oči a nakreslete, jak by mohlo vypadat hřiště, na kterém by si Zelený mohl hrát.“* Žáci své představy zakreslí na předem připravené kopie – vytvoří hřiště pro Zeleného.

Pomůcky: kopie karty 3, pastelky, fixy.

Učivo: rozvoj představivosti při kresbě hřiště, uplatnění subjektivity při znázornění vlastní představy, rozvíjení tvořivosti, kreslířské schopnosti a schopnosti stylizace při kresbě.

Vzdělávací cíle: Děti vycházejí ze svých zkušeností při zobrazení představy dětského hřiště. Při tvorbě uplatňují znalost linií, barev a tvarů, které dávají do vzájemných vztahů. Děti zapojují do obsahu komunikace svá výtvarná díla.

Reflexivní otázky: Jaké prolézačky jsi nakreslil? Jaké tvary, barvy, linie jsi při tvorbě využil? Na které prolézačky by sis nejraději hrál ty?

6.4 KARTA 4 – TVARY

Metoda rozvoje tvořivosti: Produkování velkého počtu nápadů, návrhů a hypotéz řešení.

Námět a výtvarné úkoly: Zosobnění tvarů – vymyšlení vtipných jmen a dokreslování tváří.

Pedagog se s žáky posadí do kruhu na zem, představí jim kartu 4 (Příloha 10) a společně s žáky doplní magnety (kamarády Zeleného). Následně začnou vymýšlet vtipná jména: „*Děti, jak by se podle vás mohli jmenovat kamarádi Zeleného? Já myslím, že tohle by mohl být Žluťásek Oválný.*“ Žáci by se měli přidat, každý by měl vymyslet alespoň jedno jméno. Poté si každý z žáků vezme jeden tvar, vystřižený z barevného papíru. Pedagog tvary předem připraví doprostřed kruhu. Úkolem žáků bude dokreslit tvarům tváře podle vtipných jmen, která vymysleli. Hotové kamarády si žáci ponechají na další aktivitu.

Pomůcky: tvary vystřižené z barevných papírů formátu A4 (zvětšené magnety), fixy, pastelky.

Učivo: rozvoj tvořivosti a představivosti a uplatnění subjektivity při dokreslování tváří, ověření komunikačních účinků při vymýšlení vtipných jmen, rozvoj schopnosti empatie prostřednictvím personifikace.

Vzdělávací cíle: Děti pojmenovávají barevné tvary na základě vnější podobnosti. Dle vlastní představy tvary zosobňují. Do obsahu komunikace zapojují svá výtvarná díla.

Reflexivní otázky: Jak se jmenuje tvůj kamarád? Mohl bys popsat, jak vypadá? Jaké dobrodružství bys chtěl/mohl s kamarádem prožít?

6.5 KARTA 5 – PŘIŘAZOVÁNÍ STEJNÝCH BAREV

Námět a výtvarné úkoly: Hra na schovávanou.

Pedagog se s žáky a s jejich papírovými kamarády z předchozí aktivity přemístí na hřiště, kde pedagog žákům představí kartu 5 (Příloha 11), společně pojmenují barvy a pomůžou kamarádům se schovat (přiřadí magnety podle barevnosti). Poté si sami vyzkouší hru na schovávanou. Žáci budou pracovat s tvary (s kamarády) z předchozí aktivity. Žáci by na hřišti měli najít vhodný úkryt kamarádovi z papíru podle barevnosti, tzn., že musí barevně ladit, ale mohou být vidět. Žáci v průběhu hry mění role hledajícího a schovávajícího se, stejně jako při klasické hře na schovávanou. Do hry se může zapojit také pedagog.

Pomůcky: výtvarná díla z předchozí aktivity.

Učivo: učit se nebo si opakovat názvy barev, rozvoj vizuální gramotnosti (percepční senzitivity) při vnímání svého životního prostředí, ověření komunikačních účinků při hře v kolektivu vrstevníků.

Vzdělávací cíle: Děti mapují prostor hřiště a zkoumají jeho barevnost. Spolupracují a komunikují v kolektivu vrstevníků.

Reflexivní otázky: Bylo těžké/snadné najít papírovému kamarádovi skrýš? A proč? Na jaká místa jsi ho schoval? Kam by ses mohl schovat ty (podle barevnosti oblečení)?

6.6 KARTA 6 – BAREVNÝ KRUH

Námět a výtvarné úkoly: Točení se na kolotoči.

Pedagog seznámí žáky s kartou 6 (Příloha 12), ukáže jim, jak se Zelený s kamarády točí na kolotoči. *„Děti, zavřete oči a představte si, že se točíte na kolotoči vy. Co vidíte? Vidíte tváře kamarádů, kteří se točí s vámi na kolotoči? Nebo se točíte tak rychle, že máte obraz rozmazaný a vidíte jenom barevné šmouhy?“* Žáci znázorní své představy na papír – vytvoří barevné šmouhy temperovými barvami, které rozetřou kartou či rukama po papíře.

Pomůcky: karton formátu A3, karty vytvořené z plastové fólie či papíru s vyšší gramáží, podložka na zem či stůl, temperové barvy v co největší barevné škále.

Učivo: učit se nebo si opakovat názvy barev, rozvoj vizuální gramotnosti – seznámení se s barevným kruhem, uplatnění subjektivity, rozvoj tvořivosti a představivosti při zobrazení nových odstínů barev.

Vzdělávací cíle: Děti experimentují s barvami. Zobrazují vlastní představy točícího se kolotoče. Vytvářejí barevná schémata. Do obsahu komunikace zapojují vizuálně obrazná vyjádření, která vytvořily.

Reflexivní otázky: Děti, jaké barvy jste viděly, když se točil kolotoč? Jaké barvy jste znázornily? Vznikly vám nějaké nové barvy (odstíny barev)?

6.7 KARTA 7 – KOMPONOVÁNÍ VÝTVARNÝCH PRVKŮ

Metoda rozvoje tvořivosti: Spojování různorodých prvků

Námět a výtvarný úkol: Sestavování hradu z geometrických tvarů.

Pedagog seznámí žáky s kartou 7 (Příloha 13) - pedagog společně s žáky nejdříve poskládá hrad z tvarů v edukačním leporelu a vysvětlí jim: *„Fialového napadlo postavit hrad, ne moc velký, ne moc malý, tak akorát pro Fialového a jeho kamarády. Jenomže stavba hradu není nic jednoduchého. Myslíte, že byste Fialovému mohli pomoci?“* Poté žáci vytvoří svůj vlastní hrad. Pro předškolní žáky pedagog vystřihá tvary z barevných papírů (stejně, jako jsou magnety v leporelu), mladší školní žáci si tvary mohou připravit sami. Žáci by měli mít k dispozici co nejvíce tvarů různých barev a velikostí. Úkolem žáků je seskládat a slepit z tvarů hrad, do kterého by se kamarádi mohli schovat před deštěm.

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, karton alespoň formátu A3, lepidlo na papír (nejlépe v tubě), podložka na zem.

Učivo: rozvoj tvořivosti a představivosti při komponování výtvarných prvků, rozvoj jemné motoriky a technických schopností při stříhání a lepení papíru, uplatnění subjektivity při zobrazení své představy hradu, rozvíjení citlivosti pro barevnou a tvarovou kompozici.

Vzdělávací cíle: Děti rozpoznávají a pojmenovávají tvary, z kterých vytvářejí kompozice. Dle vlastní představy zobrazují podobu hradu. Výtvarná díla se stávají komunikačním obsahem.

Reflektivní otázky: Bylo stavění hradu těžké/lehké a proč? Z jakých tvarů jsi hrad poskládal? Mohl bys svůj hrad popsat? Chtěl bys v takovém hradu bydlet?

6.8 KARTA 8 – ZÁKLADNÍ BARVA (MODRÁ)

Námět a výtvarné úkoly: Zobrazení deště.

Pedagog seznámí žáky s kartou 8 (Příloha 14), poté žáci zavřou oči a pedagog se jich zeptá: *„Přemýšlely jste někdy nad tím, jakou barvu má déšť? Představte si pořádný slejvák nebo jemný deštík. Myslíte si, že je déšť modrý, nebo má jinou barvu?“* Žáci mají k dispozici temperové či jiné tekuté barvy v co největší barevné škále (hlavně odstíny modré a zelené). Pedagog s žáky tyto barvy pojmenují. Následně si každý z žáků vybere barvy, které má podle nich déšť. Poté žáci znázorní na karton, jak déšť vypadá. Barvu mohou nanášet štětcem

nebo prsty. Svá výtvarná díla mohou dále vysvětlit (jestli znázornili jemný déšť nebo slejvák, jestli v jejich obraze fouká vítr, je zima, mokro, apod.) a porovnávat s díly spolužáků. Při tvorbě mohou reagovat na nahrávku zvuků deště.

Pomůcky: karton formátu A3, temperové či jiné tekuté barvy v co největší barevné škále, štětce, kelímek na vodu, podložka na stůl nebo na zem.

Učivo: rozvíjení tvořivosti a představivosti při zobrazení konkrétního děje, rozvíjení malířských schopností a dovedností s barvou, uplatnění subjektivity při zobrazení svých dojmů a pocitů, ověření komunikačních účinků a rozvoj vizuální gramotnosti při porovnávání výtvarných děl.

Vzdělávací cíle: Děti zkoumají vlastnosti deště a experimentují s barvami. Dle vlastní představy zobrazují podobu deště. Do obsahu komunikace zapojují vizuálně obrazná vyjádření, která vytvořily.

Reflexivní otázky: Jakou barvu má podle tebe déšť? Jaký déšť jsi zobrazil (slejvák, jemný deštík, apod.)? Co ses o dešti naučil?

6.9 KARTA 9 – DOKRESLOVÁNÍ SKVRN

Námět a výtvarné úkoly: Co vám louže připomínají?

Pedagog seznámí žáky s kartou 9 (Příloha 15) a rozdá jim její kopie. Úkolem žáků je dokreslit, co jim louže připomínají – z náhodných skvrn vytvořit něco konkrétního. Dále pedagog rozdá žákům křídly a přemístí se na dětské hřiště. Úkolem žáků je najít různé skvrny na chodníku nebo jiném zpevněném povrchu na hřišti a křídou je dokreslit, stejně jako dokreslovali louže na papíře.

Pomůcky: Kopie karty 9, pastelky nebo fixy, křídly.

Učivo: rozvíjení představivosti a uplatnění subjektivity při vyhledávání významů v náhodných tvarech, rozvoj vizuální gramotnosti a výtvarného vidění při vyhledávání tvarů ve svém životním prostředí.

Vzdělávací cíle: Děti uplatňují vlastní zkušenosti a představy při tvorbě. Výtvarně mapují prostor hřiště a přeměňují náhodné tvary v konkrétní objekty. Výsledek výtvarné činnosti se stává komunikačním obsahem.

Reflektivní otázky: Co vám louže připomínají? V jaké objekty jste proměnily skvrny na chodníku? Viděly jste v některé skvrně i více objektů?

6.10 KARTA 10 – KOMPLEMENTÁRNÍ BARVY

Námět a výtvarné úkoly: Houpání se na houpačce.

Pedagog seznámí žáky s kartou 10 (Příloha 16) a poví jim: „*Zelený s kamarády by se chtěli zhoupnout na houpačce. Nemůžou se ale zhoupnout všichni najednou, protože by pod nimi houpačka praskla, kamarádi by spadli a ušpinili se. Aby se jim nic podobného nestalo, mohou se vždy zhoupnout pouze dva kamarádi. Jako první by se chtěl zhoupnout Zelený s Červenou, poté Žlutý s Fialovým, a nakonec Modrý s Oranžovým. Mohli byste kamarády posadit na houpačku a zhoupnout je?*“ Žáci se rozdělí do dvojic a vytvoří houpačky – modelínou připevní na podložku (na stůl či zem) PET lahve (pozor, lahev musí mít stejný průměr po celé délce). Následně umístí přes lahve desky z vlnité lepenky. Pedagog rozdá žákům do dvojic nařaděné akrylové barvy v kelímkách (barvy lze naředit vodou, nebo přípravkem Pouring medium). Každá dvojice by měla mít červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou a fialovou barvu. Úkolem žáků bude posadit kamarády na houpačku a zhoupnout je – žáci nalejí vždy dvě barvy z kelímků na podložku, na každou stranu jednu. Barvy budou houpat, dokud se nesmíchají. V průběhu aktivity mění desky z vlnité lepenky. Po zhoupnutí všech barev, vystaví vzniklá díla v prostoru.

Pomůcky: podložka (na zem či stůl), PET lahve, modelína na přichycení lahví, vlnitá lepenka formátu A3, plastové kelímky, akrylové barvy nařaděné vodou nebo přípravkem Pouring medium, staré oblečení, hadry na utírání rukou.

Učivo: učit se nebo si opakovat názvy barev, rozvoj představivosti při pozorování nových odstínů barev, ověření komunikačních účinků při práci ve dvojicích, uplatnění subjektivity při výběru barev, rozvoj tvořivosti a technických schopností při práci s barvou – vyzkoušení si nové techniky.

Vzdělávací cíle: Děti zkoumají vlastnosti barev a experimentují s jejich mícháním. Vytvářejí nové barvy (odstíny) barev, které pojmenovávají. Výtvarná díla se stávají komunikačním obsahem.

Reflexivní otázky: Které kamarády jste zhoupli? Jaká barva vám vznikla, když se kamarádi spojili? Myslíte, že by se spolu kamarádi chtěli znovu zhoupnout? Nebo by se raději houpali s někým jiným? A proč?

6.11 KARTA 11 – ZÁKLADNÍ BARVA (ČERVENÁ)

Námět a výtvarné úkoly: Které odstíny červené barvy mohou mít červánky?

Pedagog seznámí žáky s kartou 11 (Příloha 17) a řekne jim, ať zavřou oči. „*Děti, představte si krásný letní večer. Ptáci už přestali zpívat a sluníčko začalo zapadat. Na nebi se udělaly červánky. Už je vidíte? Jestli ano, řekněte mi, jaké vidíte barvy.*“ Úkolem žáků je vzpomenout si na barvy červánků. Následně žáci s pomocí pedagoga vmíchají do bublifuků inkoustové barvy, ty které podle nich mají červánky. (Každý z žáků by měl mít svůj bublifuk.) Úkolem žáků je foukat bubliny na předem připravený balicí papír. Žáci by měli pozorovat barvy a tvary bublin ve vzduchu, ale i na papíře, kde se barvy budou míchat. Vzniklé červánky mohou žáci dále dokreslovat, podobně jako u aktivity 9 (Karta 9).

Pomůcky: bublifuky (pro každého z žáků jeden), inkoustové barvy na obarvení bublifuků (pedagog předem barvy vyzkouší), balicí papír bílé barvy alespoň formátu B1, podložka na zem pod balicí papír, pastelky nebo fixy na případné dokreslování skvrn.

Učivo: rozvoj tvořivosti a představivosti při znázornění přírodního jevu, rozvoj výtvarného vidění – hledání barev v přírodě, uplatnění subjektivity při výběru barev.

Vzdělávací cíle: Děti experimentují s barevnými bublinami. Dle vlastní představy zobrazují podobu červánků. Reflektují svou tvorbu.

Reflexivní otázky: Co ses naučil o barvě červánků? Proč myslíš, že autorka leporela použila červenou barvu? Jakou barvu jsi použil ty? Vidíš v červánkách něco konkrétního?

6.12 KARTA 12 – MÍCHÁNÍ BAREV

Metoda rozvoje tvořivosti: Divoké nápady, (brainstorming)

Námět a výtvarné úkoly: Komu je Zelený více podobný? Mamince nebo tatínkovi?

Pedagog seznámí žáky s kartou 12 (Příloha 18), představí jim rodiče Zeleného – žlutou maminku, modrého tatínka. Pedagog si předem připraví žlutý a modrý kruh z barevné průhledné fólie. Následně žákům poví krátký příběh: *„Žili, byli maminka žlutá a tatínek Modrý. Protože se měli moc rádi, rozhodli se, pořídit si miminko. Zanedlouho tatínek odvezl maminku do porodnice (pedagog schová žlutý a modrý kruh, např. pod lavici, za záda, atd.), kde se jim narodilo jejich vysněné děťátko (pedagog vyndá ze skryše žlutý a modrý kruh – kruhy budou na sobě položené, tak aby se barvy smíchaly a vznikla barva zelená). Komu je ten malý ale více podobný, mamince nebo tatínkovi? Co myslíte, děti?“* Úkolem žáků bude se zamyslet, komu je Zelený více podobný (zda je Zelený více modrý nebo více žlutý) a proč. Své nápady žáci sdělí pedagogovi a ostatním spolužákům. Následně pedagog rozdá žákům do malých skupin (přibližně po šesti členech) další barevné kruhy – modré, žluté, zelené, červené, oranžové, fialové (každá skupina by měla mít dva barevné kruhy od každé barvy). Žáci by si měli sami vyzkoušet míchání barev, a uhodnout, jaké barvy mají rodiče ostatních kamarádů.

Pomůcky: kruhy vystříhané z barevných průhledných fólií.

Učivo: učit se nebo si opakovat názvy barev, učit se míchat barvy, uplatnění subjektivity a představivosti při objevování barev rodičů, ověření komunikačních účinků a při vyjádření vlastního názoru, rozvoj schopnosti empatie prostřednictvím personifikace.

Vzdělávací cíle: Děti experimentují s barevnými fóliemi, zkoumají míchání barev. Na základě vlastní zkušenosti a představivosti žáci přiřazují ke kamarádům (k barevným tvarům) jejich rodiče. Žáci spolupracují v kolektivu vrstevníků a komunikují nad výtvarným obsahem.

Reflektivní otázky: Komu je Zelený více podobný? Kdo jsou rodiče ostatních kamarádů a proč? Komu jsi více podobný ty, mamince nebo tatínkovi?

6.13 KARTA 13 – BODY

Metoda rozvoje tvořivosti: Spojování různorodých prvků.

Námět a výtvarné úkoly: Spojování souhvězdí.

Pedagog seznámí žáky s kartou 13 (Příloha 19) a rozdá jim její kopie. Úkolem žáků bude najít v souhvězdí kamarády, neboli pospojovat body do geometrických tvarů. Žáci dále mohou objevovat významy i ve hvězdách na obloze, doma s maminkou a tatínkem. Ve škole může pedagog promítnout žákům obrázek souhvězdí přes projektor. Žáci mohou sami vytvářet schémata souhvězdí.

Pomůcky: Kopie karty 13, pastelky.

Učivo: rozvoj představivosti při objevování a dotváření významů v geometrických tvarech sestavených z bodů, ověření komunikačních účinků při pojmenovávání kompozic (souhvězdí).

Vzdělávací cíle: Děti zkoumají hvězdy, které spojují do souhvězdí. Na základě vlastních představ hledají v bodech konkrétní objekty. Vizualně obrazná vyjádření se stávají komunikačním obsahem.

Reflexivní otázky: Která souhvězdí znáte? Dokázali byste je nakreslit? Připomínají vám tyto souhvězdí něco konkrétního?

6.14 KARTA 14 – REFLEXE (SEN O DOBRODRUŽSTVÍ NA HŘIŠTI)

Námět a výtvarné úkoly: O čem by se mohlo zdát Zelenému?

Pedagog seznámí žáky s kartou 14 (Příloha 20) a vysvětlí jim: „*Zelený prožil s kamarády skvělý den plný dobrodružství. Dokážete si vzpomenout, co všechno společně na hřišti zažili? A protože byl Zelený unavený, ihned usnul. O jakém dobrodružství by se mu podle vás mohlo zdát?*“ Úkolem žáků bude se zamyslet, o čem by se Zelenému mohlo zdát. Žáci prožili dobrodružství společně se Zeleným, a tak by si měli vybavit zážitek, který pro ně byl nejsilnější. Své představy žáci znázorní na papír. Následně vysvětlí, co znázornili a proč.

Pomůcky: Karton formátu A3, pastelky, fixy.

Učivo: uplatnění subjektivity, rozvoj tvořivosti a představivosti při zobrazení svých představ, rozvoj vizuální gramotnosti a ověření komunikačních účinků při vysvětlení svého výtvarného díla, rozvoj schopnosti empatie při vcítění se do Zeleného.

Vzdělávací cíle: Děti si zopakují výtvarné úkoly. Na základě vlastní zkušenosti znázorní zážitek, který pro ně byl nejsilnější. Výtvarná díla se stávají komunikačním obsahem.

Reflexivní otázky: O čem se podle tebe Zelenému zdá? Proč jsi vybral zrovna tento zážitek? Myslíš, že se Zelený (např. při pozorování louží) naučil něco nového?

U všech výše představených aktivit by pedagog neměl zapomínat na motivaci žáků a práci s prostorem. Žáci mohou pracovat u stolů, na zemi, v kruhu, apod. Zároveň pokud pedagog bude mít dostatek času a chuti, může výtvarné úkoly rozvinout nebo vymyslet své vlastní, vycházející z edukačního leporela.

7 PŘÍNOS LEPORELA PRO VÝTVARNOU VÝCHOVU

Abych ověřila edukační přínos leporela, zrealizovala jsem individuální výuku se dvěma chlapci, s Jirkou (6 let, 1. třída) a Ondrou (10 let, 3. třída). Jedná se o bratry. Fotodokumentace je v práci zařazena se souhlasem jejich zákonných zástupců.

Záměrně jsem vybrala různorodé výtvarné úkoly, aby si děti vyzkoušely tvorbu v interiéru, ale i exteriéru, využily co nejvíce výtvarných instrumentů (akrylové barvy, pastelky, fixy, křídly) a poznávaly barvy a tvary. Výtvarné aktivity jsme realizovali u nás doma a na zahradě.

Nejdříve jsem chlapce seznámila s edukačním leporelem. Společně jsme se posadili na zem kolem knihy, abychom na ni všichni viděli. Vysvětlila jsem jim, kdo je Zelený a jeho kamarádi: „*Tohle je Zelený, Modrý, Fialový, Žlutý, Oranžový a Červená, stejně jako jste vy Ondra a Jirka.*“ Následně jsem četla příběh a chlapci v knize pohybovali magnety a plnili úkoly, které jsou součástí leporela, např. hledali cestu na hřiště, pojmenovali kamarády, točili je na kolotoči, apod. Když jsem jim řekla, že prožijeme některá dobrodružství společně se Zeleným a jeho kamarády, byli nadšení.

Prvně jsme vyzkoušeli úkol z karty 4 – Zosobnění tvarů a vymýšlení vtipných jmen a z karty 5 – Hru na schovávanou. Měla jsem od každé barvy připravený jeden tvar (zvětšené tvary z leporela). Oba dva chlapci ovšem chtěli zelený kruh. Aby se nehádali, musela jsem vystřihnout další kruh ze zbytku zeleného papíru. „*Já budu mít menší, protože jsem menší.*“, prohlásil Jirka. „*A bude se jmenovat Pan Tráva.*“ „*Můj bude taky Tráva.*“, řekl Ondra. Jejich úkolem bylo dokreslit, jak by Pan Tráva mohl vypadat. „*Ještě mu udělám uši.*“, řekl Jirka. „*Já mu uši dělat nebudu, protože je zepředu.*“ I když chlapci měli stejný tvar, každý z nich pojal tvorbu jinak – uplatnili svou tvořivost, představivost a subjektivitu. Kdyby měl Jirka znovu dokreslit obličej zelenému kruhu, prý by vytvořil Shreka. Když měli hotovo, přesunuli jsme se na zahradu, kde své kamarády schovávali. Ondra schovával svého papírového kamaráda tak, aby byla vidět kresba (obličej), Jirka ho schovával opačně, neboť ho kresba rušila.

Obrázek 26 – schovávání tvarů podle barevnosti (Jirka, 6 let). Obrázek z archivu autorky.

V průběhu aktivity Jirka prohlásil: „*Já myslím, že je na Zemi nejvíce černé barvy.*“ Když jsem se zeptala proč, odpověděl: „*Protože vesmír je černý a je nekonečný, takže je černé barvy nejvíce.*“ Ondra ho opravil, že vesmír není na Zemi, takže černé barvy na Zemi být nejvíce nemůže.

Schovávání tvarů podle barevnosti chlapce bavilo a chtěli vytvořit dalšího kamaráda. Souhlasila jsem a přesunuli jsme se zpět do domu. Tentokrát si každý z chlapců vybral jinou barvu. Jirka měl žlutý ovál jménem Banán (Mimoň), Ondra modrý obdélník jménem Vodník. Ondra si všimnul, že má jeho kamarád stejný tvar jako papír, ze kterého jsem ho vystříhla. (Bylo by možné schovávat papírové kamarády také podle tvaru.) Když dokreslili tváře Banánu a Vodníkovi, přemístili jsme se opět na zahradu, kde tvary schovávali. Tentokrát už Jirka schovával svého papírového kamaráda tak, aby byla vidět kresba. Ondra schovával najednou oba dva kamarády, Pana Trávu a Vodníka.

Obrázek 27 – schovávání tvarů podle barevnosti (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

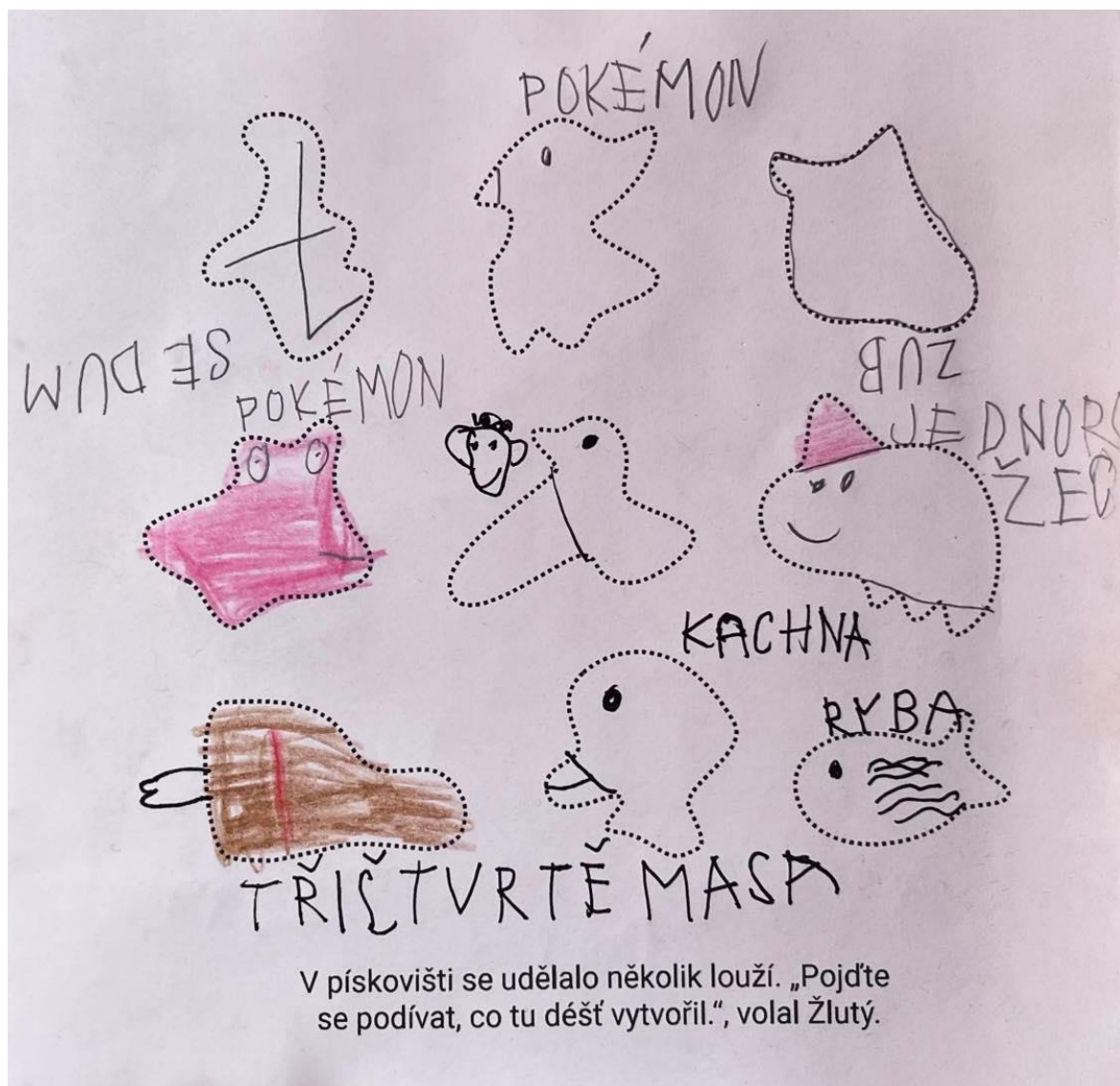
Myslím, že chlapci začali více vnímat barvy kolem sebe – rozvinuli svou vizuální gramotnost. Když schovávali zelené kruhy, všímali si pouze zeleně. Zatímco podruhé, když schovávali Banán a Vodníka, začali si všímat i barevných detailů, například žlutého pásku u bot, žlutého štítku na vidlici kola, žluté barvy v obraze, modré barvy na kyblíku, nebo na štítku u pytle s hlinou, apod.

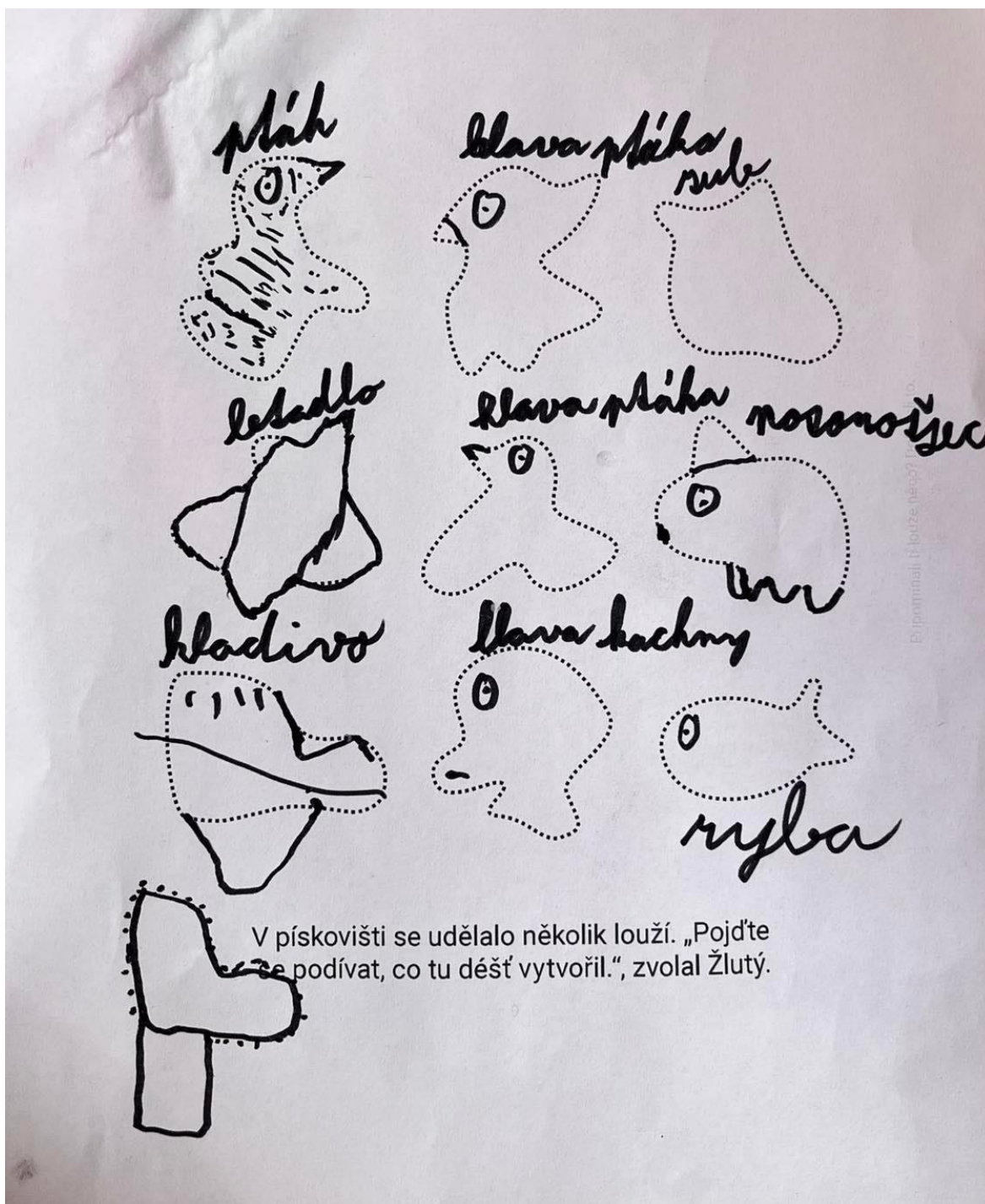
Obrázek 28 – schovávání tvarů podle velikosti (Jirka, 6 let). Obrázek z archivu autorky.

Jediné úskalí této aktivity spatřuji v načasování tvorby. Pokud některé z dětí skončí s tvorbou dříve, měl by pro něj mít pedagog připravenou „extra práci“, aby nerušil ostatní žáky. Žák by mohl například vytvořit více papírových kamarádů, z nichž by si následně vybral svého nejoblíbenějšího.

Další výtvarný úkol, který jsme vyzkoušeli, byl z karty 9 – Dokreslování skvrn. Chlapci obdrželi kopie této karty. Jejich úkolem bylo dokreslit, co jim louže připomínají. „Předtím, když jsme četli knihu, mi louže připomínali něco jiného než teď.“, řekl Ondra. Pokud v některé z louží nic konkrétního neviděli, otáčeli kopie karty. „Tohle je kus masa, ale neumím ho dokreslit, raději to napíšu.“, prohlásil Jirka. Následně oba dva chlapci popsali všechny louže. Dokreslili například zub, rybu, kachnu, kladivo, pokémona, nosorožce, aj.

Obrázek 29 – dokreslování skvrn (Jirka, 6 let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 30 – dokreslování skvrn (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

Když skončili s tvorbou, přemístili jsme se na parkoviště na zahradě, kde je betonový povrch. Vysvětlila jsem chlapcům, ať zkusí najít v dírách v betonu také něco konkrétního, stejně jako když dokreslovali louže na kopii. Vzali si křídý a pustili se do práce. „Ondro, co ti to připomíná?“, ptal se Jirka. „Nevím, asi balón.“, odpověděl Ondra. „To je Pokéball.“, vysvětlil Jirka. Chlapci spolupracovali, a tím rozvíjeli svou představivost, tvořivost,

subjektivitu a komunikační účinky. Dokreslili například žížalu, sever, ramena, kytku, sluníčko, hvězdy, měsíc. (U Jirky bylo znatelné ovlivnění současnými televizními pohádkami pro děti.)

Úskalím u této aktivity spatřuji nevhodně zvolený terén. Betonový povrch byl příliš hrubý, špatně se na něj křídami kreslilo, a zároveň neobsahoval dostatek děr. Z toho důvodu chlapci s dokreslováním rychle skončili.

Obrázek 31 – dokreslování děr v betonu (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

Poslední výtvarný úkol, který jsme vyzkoušeli, byl zaměřený na komplementární barvy (Karta 10). Nejdříve jsme společně sestavili houpačku z PET lahve, modelíny, a vlnité lepenky, na kterou jsme lepicí páskou připevnili papír. Aby na sebe výtvarné úkoly navazovaly, zhoupili jsme mezi sebou kamarády, jenž chlapci vytvořili, i přesto že se nejednalo o komplementární barvy. Chlapcům jsem vysvětlila, že jsou jejich papíroví kamarádi kouzelní a že se přeměnili v akrylové barvy. Měli možnost si vybrat, které barvy smíchají. Nejdříve se rozhodli pro zelené (pro Pány Trávy), poté pro modrou a žlutou (pro Banán a Vodníka). „*Pokud se smíchá žlutá a modrá, vznikne Ukrajina.*“, řekl Jirka. „*Ne, pokud se smíchá žlutá a modrá, vznikne zelená.*“, opravil ho Ondra. (Je vidět, že události, které se ve světě dějí, mají dopad i na děti.) Chlapci nalili nejdříve zelené barvy na papír a začali je houpat. „*Fuj, ta barva smrdí.*“, prohlásil Ondra. Jirka si musel také přivonět (rozvoj smyslové citlivosti – propojení s čichem). Nejdříve byli opatrní, aby nezašpinili podlahu, přesto že byla chráněná papírem. Podruhé se odvážali a začali modrou a žlutou barvu roztírat i rukama, až vytvořili zelenou plochu (rozvoj smyslové citlivosti – propojení s hmatem).

Obrázek 32 – houpání barev (kamarádů) na houpačce. Obrázek z archivu autorky.

Konzistence barvy se jim velmi líbila, neboť si jí natřeli ruce až po lokty. Nejdříve ruce obtiskovali na podložku, poté si začali hrát na příšery. Aktivitu jsem musela ukončit, aby zelená barva nebyla po celém domě.

Pokud tento výtvarný úkol bude realizovat pedagog s žáky, měl by zajistit dostatečně velkou podložku na zem a hadry na utírání rukou. Žáci by se měli převléci do starého oblečení, kdyby se zašpinili.

Všechny výtvarné úkoly chlapce bavily. *„Moc mě to bavilo, nejvíce houpání barev, poté schovávání kamarádů a nakonec dokreslování dř.“*, řekl Ondra. Když jsem se jich zeptala, zda se naučili něco nového, odpověděli, že se naučili míchat barvy. Myslím, že se dále naučili více vnímat barvy a tvary ve svém životním prostředí (rozvoj vizuální gramotnosti), rozvinula se jejich smyslová citlivost při práci s barvou, subjektivita, představivost a tvořivost při dokreslování skvrn a při realizaci papírových kamarádů a procvičili si své komunikační dovednosti při hře na schovávanou. Edukační leporelo spatřuji přínosné pro výuku výtvarné výchovy.

Leporelo je sice určené dětem od 5 do 7 let věku, ale myslím, že by s ním mohli pracovat i starší děti (do 10 let). Dle mého názoru starší z chlapců zvládnul výtvarné úkoly lépe a více ho tvorba bavila. Mladšímu Jirkovi jsem vše musela podrobněji vysvětlovat. Ke konci tvorby už nedokázal udržet pozornost, ale nejspíše to bylo tím, že byl hladový.

ZÁVĚR

Výstupem mé bakalářské práce je edukační leporelo pro děti předškolního a školního věku sloužící jako podnět do výuky výtvarné výchovy, ale může být využito i individuálně. Děti mohou realizovat výtvarné aktivity s dopomocí rodiče. Prostřednictvím krátkého příběhu o Zeleném, který s kamarády prožívá dobrodružství na dětském hřišti, se děti seznámí s některými vyjadřovacími prostředky - s liniemi, barvami, tvary a body a vztahy mezi nimi. Edukační leporelo je doplněno o výtvarné úkoly, jejichž cílem je rozvoj tvořivosti, imaginace, vizuální gramotnosti, smyslové citlivosti, subjektivity a komunikačních účinků dítěte.

Problematikou rozvoje specifických vlastností osobnosti jsem se zabývala také v teoretické části textu bakalářské práce. Pro lepší porozumění této problematice jsem definovala pojmy tvořivost, imaginace a vizuální gramotnost. Také jsem představila některé metody rozvoje tvořivosti, které lze využít při práci s edukačním leporelem. Jedná se o jednoduché heuristické techniky a principy (Produkování velkého počtu nápadů, návrhů a hypotéz řešení, Divoké nápady, Spojování různorodých prvků) a komplexní metody rozvoje tvořivosti (Techniky na podporu tvořivosti při skupinové práci). Dále jsem se zabývala současným pojetím výtvarné výchovy a představila jsem učivo, které vymezuje Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání.

V teoretické části textu jsem dále zmapovala některé současné publikace pro děti s podobným obsahem, jako má edukační leporelo. Vybrané publikace jsem pro lepší přehlednost rozdělila do šesti kategorií: 1. Knihy podporující vnímání tvaru + pracující s abstrahováním tvaru, 2. Knihy podporující slovní a obrazovou představivost (obrazotvornost), 3. Knihy podporující vnímání barev, 4. Knihy zaměřené na zprostředkování umění, 5. Knihy s interaktivními prvky, 6. Knihy podněcující ke hře. Zároveň jsem také popsala některé podoby současné dětské ilustrace. Většinou se jedná o ilustrace stylizované, vycházející ze skutečnosti nebo abstraktní, vycházející z geometrických tvarů, či různých skvrn. S ilustracemi popisnými, zcela závislými na skutečnosti jsem se při mapování dětských knih zaměřených na výtvarnou edukaci téměř nesetkala.

V praktické části textu bakalářské práce jsem vymezila cíle výtvarně-edukačního leporela. Stručně jsem představila umělce a ilustrátory - Hervého Tulleta, Lea Lionniho, Penga a Hua a Petra Nikla, jejichž tvorba mě inspirovala. Dále jsem reflektovala

technologický postup leporela, od návrhů, přes grafické zpracování, až po vazbu knihy, a popsala jsem jeho jednotlivé karty – co je jejich hlavním obsahem a cílem. Ke každé z karet jsem také navrhla učební úlohu.

V poslední části textu se věnuji ověření edukačního leporela. Abych zjistila, zda je leporelo přínosné pro výuku výtvarné výchovy, zrealizovala jsem některé výtvarné úkoly s dětmi, s Jirkou (6. let) a s Ondrou (10. let.) Nejdříve jsme zosobili tvary, které jsme vtipně pojmenovali a dále je schovávali podle barevnosti. Poté jsme dokreslovali skvrny, a nakonec jsme zhoupali kamarády na houpačce. Chlapci si procvičili vizuální gramotnost při vnímání barev a tvarů ve svém životním prostředí, smyslovou citlivost při práci s barvou, subjektivitu, představivost a tvořivost při dokreslování skvrn a při realizaci papírových kamarádů a také komunikační dovednosti při hře na schovávanou. Z toho důvodu spatřuji leporelo přínosné pro výuku výtvarné výchovy

RESUMÉ

Resumé v českém jazyce

V rámci praktické části bakalářské práce jsem vytvořila edukační leporelo pro děti předškolního a mladšího školního věku, které je prostřednictvím krátkého příběhu seznámí s některými výtvarnými vyjadřovacími prostředky (liniemi, barvami, tvary a body) a vztahy mezi nimi.

V textu teoretické části bakalářské se věnuji problematice současného pojetí výtvarné výchovy, definuji pojem tvořivost, imaginace a vizuální gramotnost. Dále jsem provedla průzkum současných publikací zaměřených na výtvarnou edukaci a popsala některé podoby současné dětské ilustrace.

V praktické části textu jsem představila cíle edukačního leporela, umělce a ilustrátory, kteří mě při tvorbě inspirovali a technologický postup leporela, od návrhů, přes grafické zpracování, až po vazbu knihy. Dále jsem popsala jednotlivé karty leporela, co je jejich hlavním obsahem a cílem, a přestavila jsem výtvarné úkoly. V poslední části textu vysvětluji, v čem spatřuji edukační potenciál autorského leporela.

Resumé v anglickém jazyce

Within the practical part of the bachelor thesis I created an educational leporello for children of preschool and younger school age, which through a short story introduces them to some of the visual means of art expression (lines, colours, shapes and points) and the connections between them.

In the text of the theoretical part of the bachelor's thesis, I focus on the modern concept of art education, defining the notion of creativity, imagination and visual awareness. I also conducted a survey of current publications focused on art education and described some forms of current children's illustration.

In the practical part of the text, I introduced the aims of the educational leporello, the artists and illustrators who inspired me in the creation of the leporello, and the technological process of it, from the sketches over the graphic design, to the binding

of the book. Then I described the individual cards of the leporello, what their main content and aim is, and I presented the art exercises. In the last part of the text I explain what I consider to be the educational potential of the original leporello.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ**Literatura**

ARD, Cath. *Mazej ven!: kniha pro malé objevitele*. Ilustroval Carla MCRAE, přeložila Tereza BOOTH. V Praze: Raketa, 2021. ISBN 978-80-86803-68-5.

BÖHM, David. *Tvary a patvary*. Ilustroval Jiří FRANTA. Praha: Meander, [2019]. Repolelo. ISBN 978-80-7558-104-4.

BOYD, Lizi. *Flashlight*. Spojené státy americké: Chronicle Books, 2014. ISBN 9781452118949.

BRUNA, Dick. *Jaká je to barva, Miffy?*. České vydání. [Praha]: Baobab&GplusG, [2017]. ISBN 978-80-7515-048-6.

BYSTROV, Michal. *Nech ten mech*. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2014. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-41-8.

CAMPBELL, Jean. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi: [skupinové výtvarně-terapeutické činnosti pro děti a dospělé]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-428-1.

CURTIL, Sophie. *Pár hřebíčků a nic víc*. Praha: Meander, 2013. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-34-0.

DAYWALT, Drew. *Den, kdy voskovky řekly dost*. Ilustroval Oliver JEFFERS, přeložil Lucie KELLNEROVÁ KALVACHOVÁ. Praha: Euromedia, 2018. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-901-1.

DEMLOVÁ, Zuzana. *Pohádky o kolečkách a nekonečnu*. Praha: Baobab, 2018. ISBN 978-80-7515-086-8.

FISCHEROVÁ, Daniela. *Duhové pohádky*. Praha: Meander, 2003. Modrý slon (Meander). ISBN 80-86283-21-6.

HAZUKOVÁ, H. *Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-434-1.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

HIRŠAL, Josef. *Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti*. Druhé vydání. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-05-0.

- HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia, 1985.
- JIROUS, Ivan Martin. *Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze*. Ilustroval Luboš DRTINA. Praha: Meander, 2011. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-90-6.
- KONÁRKOVÁ, Marcela. *Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství*. Praha: Meander, 2015. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-46-3.
- KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2329-7.
- LIONNI, Leo. *Malý modrý a malý žlutý: příběh pro Pippa, Ann a ostatní děti*. Přeložila Tereza HŘIBOVÁ. Praha: Dokořán, 2015. ISBN 978-80-7363-733-0.
- METSOLA, Aino-Maija. *Barvy*. Praha: Baobab, 2017. ISBN 978-80-7515-041-7.
- MRÁZKOVÁ, Daisy. *Písň mravenčí chůvy*. Praha: Baobab, 2009. ISBN 978-80-87060-26-1.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management Press, 1993. ISBN 80-85603-34-9.
- NIKL, Petr. *Slovohledě: typogramy*. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-95-1.
- NIKL, Petr. *Záhádky*. Praha: Meander, 2007. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-57-9.
- PENG a HU. *Hirameki: Draw What You See*. Velká Británie: Thames & Hudson, 2016. ISBN 9780500292488.
- PENG a HU. *Hirameki: hele, beránek!*. Přeložila Barbora ŠPUNDOVÁ. V Praze: Albatros, 2021. ISBN 978-80-00-05821-4.
- PILÁTOVÁ, Markéta. *Papírový Pepíno*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2018. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-7558-036-8.
- PODLIPSKÝ, Rudolf, Jaroslav VANČÁT, Věra UHL SKŘIVANOVÁ a Vladimíra ZIKMUNDOVÁ. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0728-6.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online], 2021. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>.
- RANEY, K. Visual literacy and the Art Curriculum. Journal od Art and Design Education. Vol. 18. 1999. No. 1.

- ROESELVÁ, Věra. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 978-80-902267-5-3.
- SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefietika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.
- SPOUSTA, Vladimír. Proč rozvíjet vizuální gramotnost?. *Pedagogická orientace*, 2001, 11.3: 86-93. Dostupné také z: <https://core.ac.uk/download/pdf/230558892.pdf>.
- STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana a Jiří HAVLÍČEK, ed. *Spiritualita: fenomén spirituality z pohledu filozofie, religionistiky, teologie, literatury, teorie a dějin umění, pedagogiky, sociologie, antropologie, psychologie a výtvarných umělců : sborník transdisciplinárních esejů s mezinárodní účastí*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4206-0.
- ŠEDIVÁ, Tereza. *Krtekův černobílý svět*. Praha: 65. pole, 2021. Políčko. ISBN 978-80-88268-38-3.
- TERÄS, Mila. *Jak liška vymalovala oblohu*. Ilustroval Karoliina PERTAMO, přeložila Alžběta ŠTOLLOVÁ. [Praha]: K-A-V-K-A knižní a výtvarná kultura, [2020]. ISBN 978-80-907645-4-5.
- TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-22338-9.
- TŘEŠTÍK, Michael. *Umění vnímat umění pro děti a rodiče*. Praha: Motto, 2019. ISBN 978-80-267-1659-4.
- TULLET, Hervé. *Barvy*. [1. vyd.]. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0905-8.
- TULLET, Hervé. *Souboje barev*. Přeložil Martin BEDŘICH. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1163-1.
- UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. *Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. ISBN 978-80-7414-663-3.
- ZEMAN, Jiří. *Vnímání a fantazie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-689-0.

Periodika

ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina. 2013. *Jak „zabít“ tvořivost ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova, 1(1) [cit. 2022-03-03]. ISSN 2336-1824. Dostupné z: <https://www.kuv.upol.cz/post/jak-zab%C3%ADt-tvo%C5%99ivost-ve-v%C3%BDtvarn%C3%A9-v%C3%BDchov%C4%9B>.

Elektronické zdroje

Bamford, Anne, (2003), *The Visual Literacy White Paper*, Adobe Systems Incorporated. Dostupné také z: <https://aperture.org/wp-content/uploads/2013/05/visual-literacy-wp.pdf>.

Barva: Teorie barev [online]. 31.10.2007 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.gjb-spgs.cz/media/cache/file/e4/barva.pdf>.

Den, kdy voskovky řekly dost. *Dlouhá punčocha* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-den-kdy-voskovky-rekly-dost.html>.

Druhy tiskových vazeb a jejich využití. In: *Litera design* [online]. [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://www.literadesign.cz/reklama/druhy-tiskovych-vazeb-a-jejich-vyuziti/>.

HARRISON, Kristen. What is Visual Literacy?. *Visual literacy today* [online]. 2018 [cit. 2022-06-18]. Dostupné z: <https://visualliteracytoday.org/what-is-visual-literacy/>.

Imaginace. *Sociologická encyklopedie* [online]. 2018 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Imaginace>.

Knižní vazba. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2012 [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kni%C5%BE%C3%AD_vazba.

Petr Nikl – Nakladatelství Meander. *Meander – Nakladatelství knih pro děti - Nakladatelství Meander* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/petr-nikl-2/>.

Písně mravenčí chůvy | Baobab. *Baobab Books - české ilustrované knihy pro děti | Baobab* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/pisne-mravenci-chovy?v=15439>.

Pojem vizuální gramotnost: Vizuální gramotnost. *SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/vizualni-gramotnost>.

Slovohledě – Nakladatelství Meander. *Meander – Nakladatelství knih pro děti*
- *Nakladatelství Meander* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z:
<https://www.meander.cz/knihy/slovohlede/>.

Záhádky – Nakladatelství Meander. *Meander – Nakladatelství knih pro děti*
- *Nakladatelství Meander* [online]. [cit. 2022-05-11]. Dostupné z:
<https://www.meander.cz/knihy/zahadky/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – [Tvary a patvary]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/edice-2/tvary-a-patvary/>.

Obrázek 2 – [Pohádky o kolečkách a nekonečnu]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: https://www.baobab-books.net/hledat?search_api_fulltext=pohadky+o+koleckach+nekonecnu.

Obrázek 3 – [Nech ten mech]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/nech-ten-mech/>.

Obrázek 4 – [Hiršalův skicák: básně & domalovánky pro děti]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/hirsaluv-skicak/>.

Obrázek 5 – [Písně mravenčí chůvy]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/pisne-mravenci-chuvy?v=15439>.

Obrázek 6 – [Slovohledě: typogramy]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/slovohlede/>.

Obrázek 7 – [Záhádky]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/zahadky/>.

Obrázek 8 - [Hirameki: Draw What You See]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-hirameki-draw-what-you-see.html>.

Obrázek 9 – [Hirameki: hele, beránek!]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-hirameki-hele-beranek.html>.

Obrázek 10 – [Papírový Pepíno]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-papirovy-pepino.html>.

Obrázek 11 – [Flashlight]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-flashlight.html>.

Obrázek 12 – [Jaká je to barva, Miffy?]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jaka-je-to-barva-miffy.html>.

Obrázek 13 – [Pár hřebíčků a nic víc]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/par-hrebicku-a-nic-vic/>.

Obrázek 14 – [Den, kdy voskovky řekly dost]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-den-kdy-voskovky-rekly-dost.html>.

Obrázek 15 – [Duhové pohádky]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/duhove-pohadky/>.

Obrázek 16 – [Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/velikonocni-pohadka/>.

Obrázek 17 – [Malý modrý a malý žlutý: příběh pro Pippa, Ann a ostatní děti]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-maly-modry-a-maly-zluty.html>.

Obrázek 18 – [Barvy]. In: *Baobab* [online]. Baobab, 2000 [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.baobab-books.net/product/barvy?v=15351>.

Obrázek 19 – [Krtkův černobílý svět]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jak-liska-vymalovala-oblohu.html>.

Obrázek 20 – [Jak liška vymalovala oblohu]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-jak-liska-vymalovala-oblohu.html>.

Obrázek 21 – [Barvy]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-123.html>.

Obrázek 22 – [Souboje barev]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-souboje-barev.html>.

Obrázek 23 – [Galerie, aneb, Arturovo dobrodružství]. In: *Meander* [online]. Praha: Meander, 1995 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.meander.cz/knihy/galerie-aneb-arturovo-dobrodruzstvi/>.

Obrázek 24 – [Umění vnímat umění pro děti a rodiče]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-umeni-vnimat-umeni-pro-deti-a-rodice.html>.

Obrázek 25 – [Mazej ven!: kniha pro malé objevitele]. In: *Dlouhá punčocha* [online]. 2018 [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-mazej-ven-kniha-pro-male-objevitele.html>.

Obrázek 26 – schovávání tvarů podle barevnosti (Jirka, 6 let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 27 – schovávání tvarů podle barevnosti (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 28 – schovávání tvarů podle velikosti (Jirka, 6. let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 29 – dokreslování skvrn (Jirka, 6 let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 30 – dokreslování skvrn (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

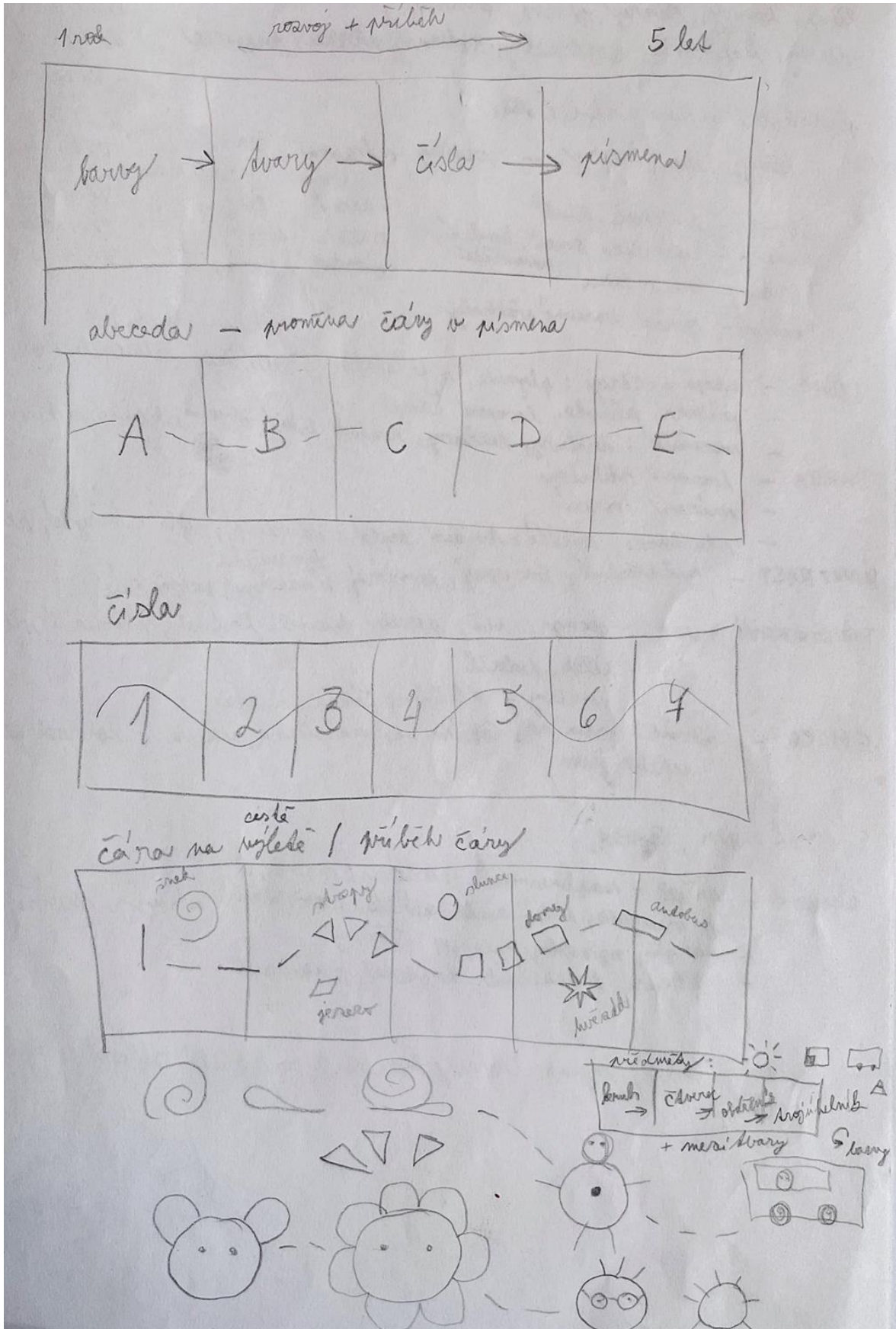
Obrázek 31 – dokreslování děr v betonu (Ondra, 10 let). Obrázek z archivu autorky.

Obrázek 32 – houpání barev (kamarádů) na houpačce. Obrázek z archivu autorky.

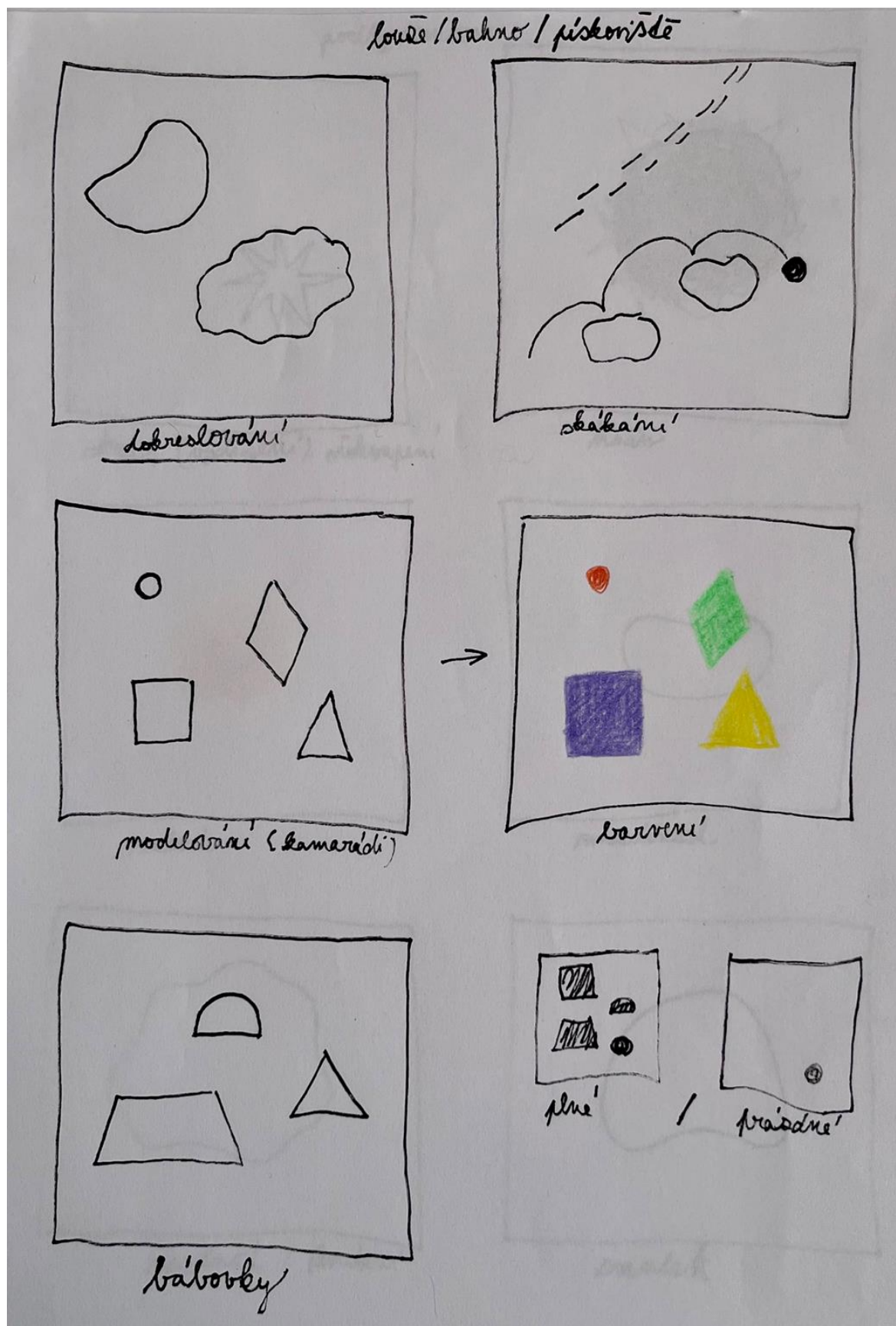
SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1 – skica, prvotní návrhy edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 2 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 3 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 4 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 5 – skica, výsledné návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 6 – maketa edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 7 – Karta 1 – Základní barva (žlutá). Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 8 – Karta 2 – Linie. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 9 – Karta 3 – Dokreslování. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 10 – Karta 4 – Tvary. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 11 – Karta 5 – Přiřazování stejných barev. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 12 – Karta 6 – Barevný kruh. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 13 – Karta 7 – Komponování výtvarných prvků. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 14 – Karta 8 – Základní barva (modrá). Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 15 – Karta 9 – Dokreslování skvrn. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 16 – Karta 10 – Komplementární barvy. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 17 – Karta 11 – Základní barva (červená). Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 18 – Karta 12 – Míchání barev. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 19 – Karta 13 – Body. Obrázek z archivu autorky.
- Příloha 20 – Karta 14 – Reflexe (sen o dobrodružství na hřišti). Obrázek z archivu autorky.

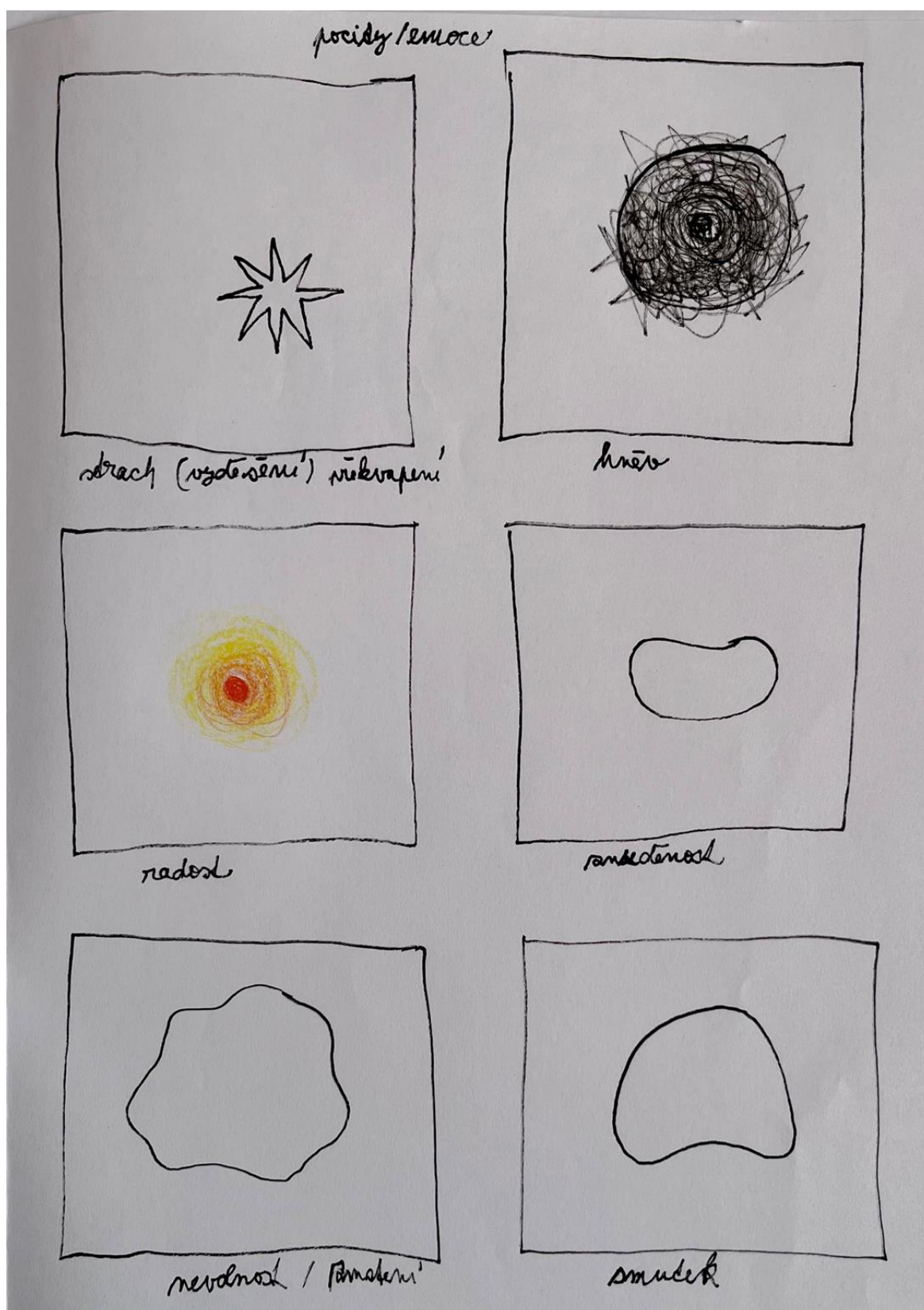
PŘÍLOHY

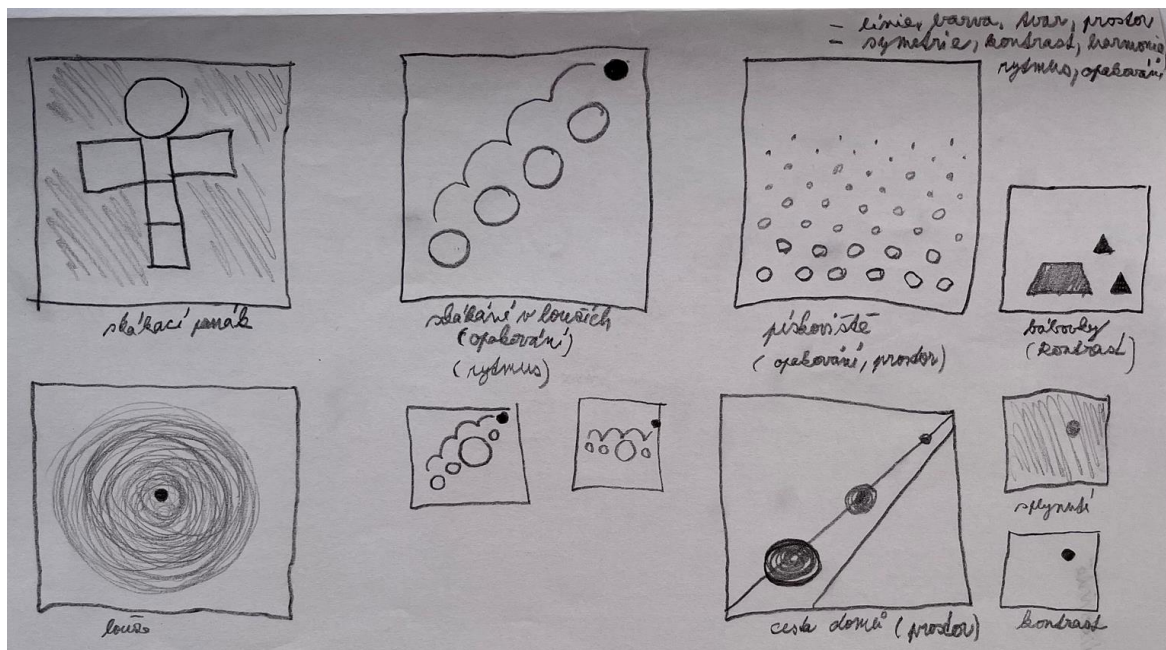
Příloha 1 – skica, prvotní návrhy edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

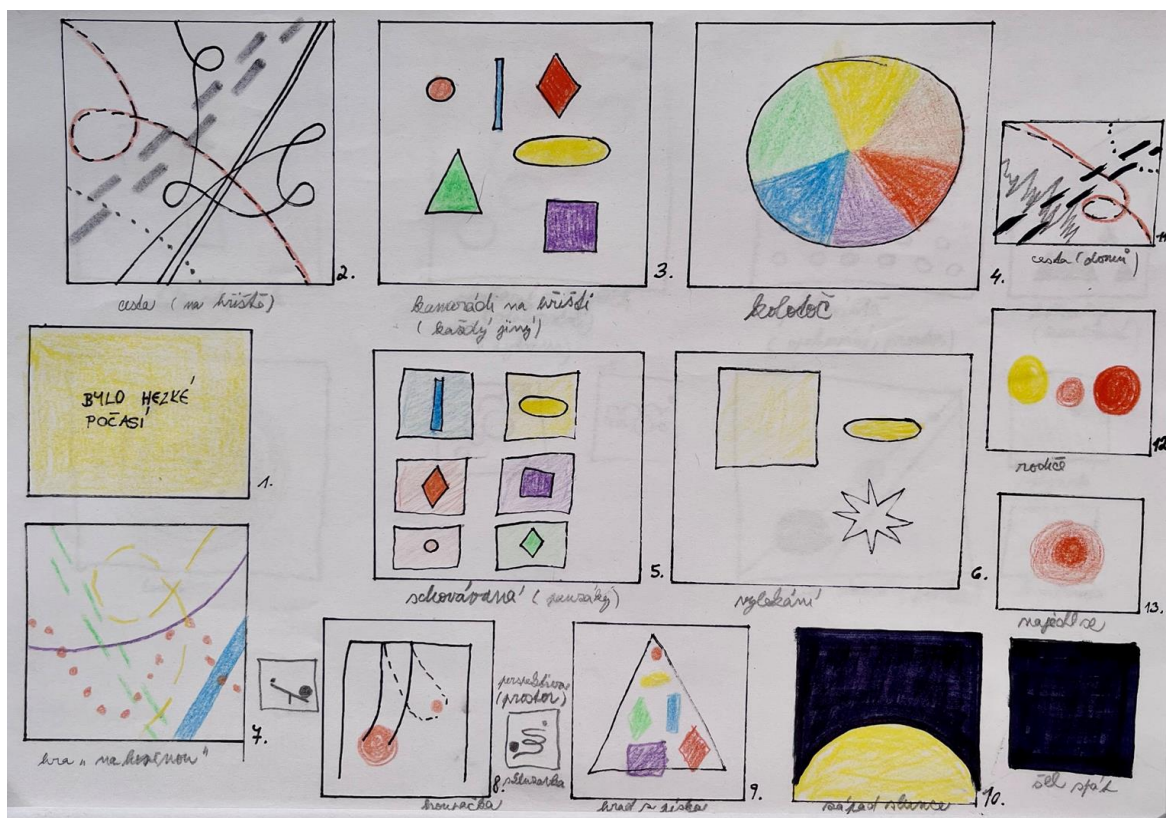
Příloha 2 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

Příloha 3 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

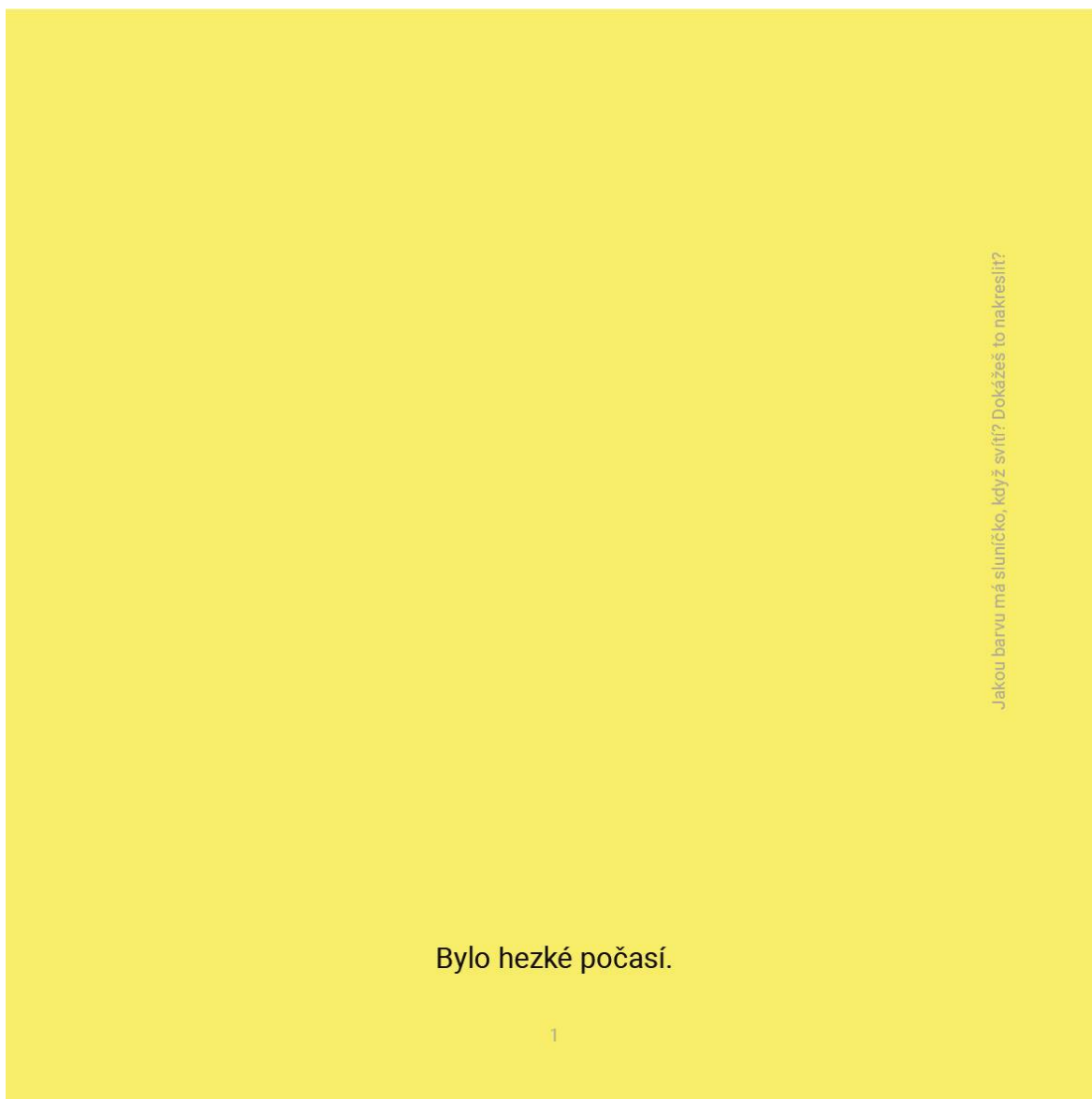
Příloha 4 – skica, návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

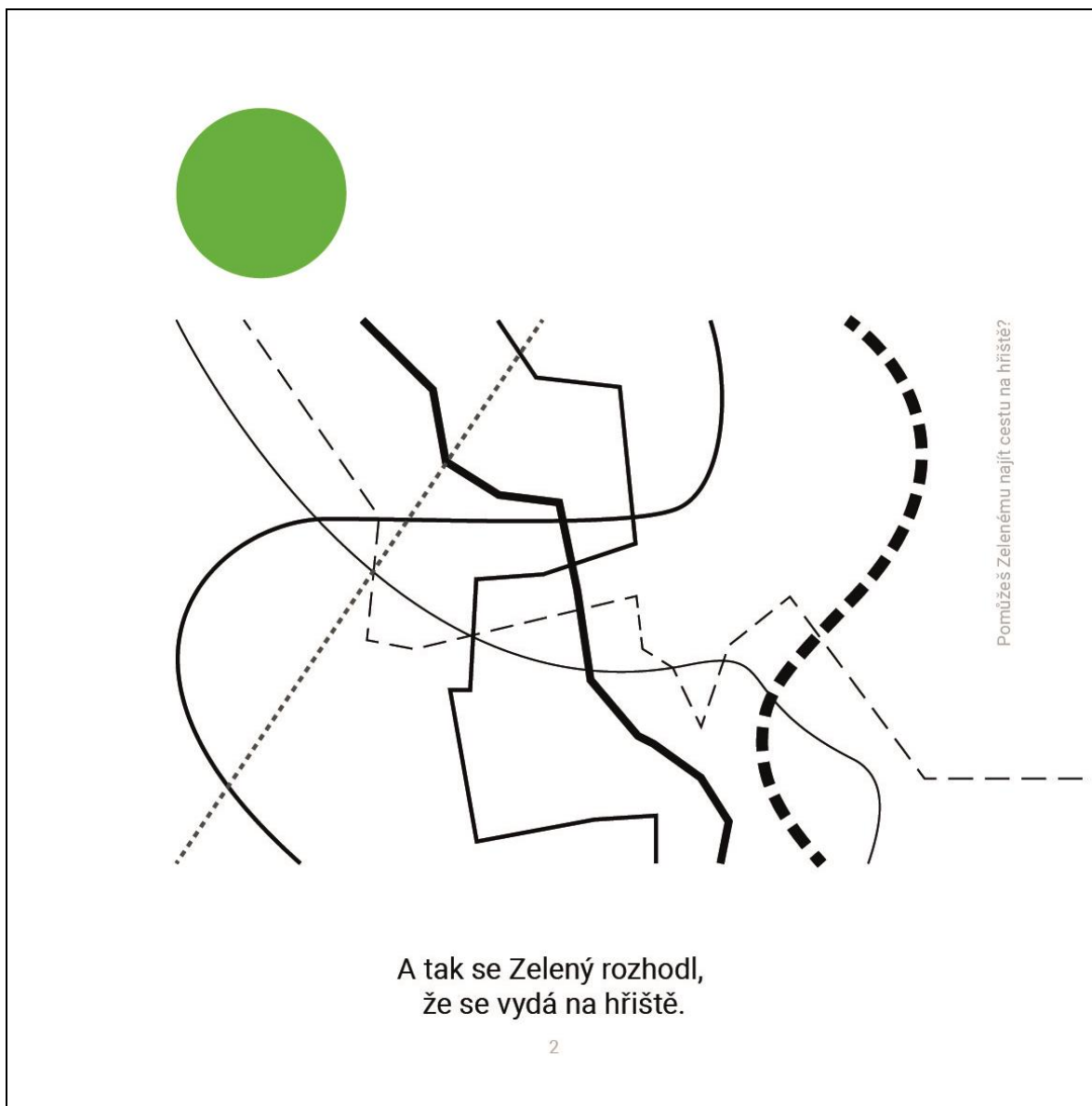
Příloha 5 – skica, výsledné návrhy jednotlivých karet edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

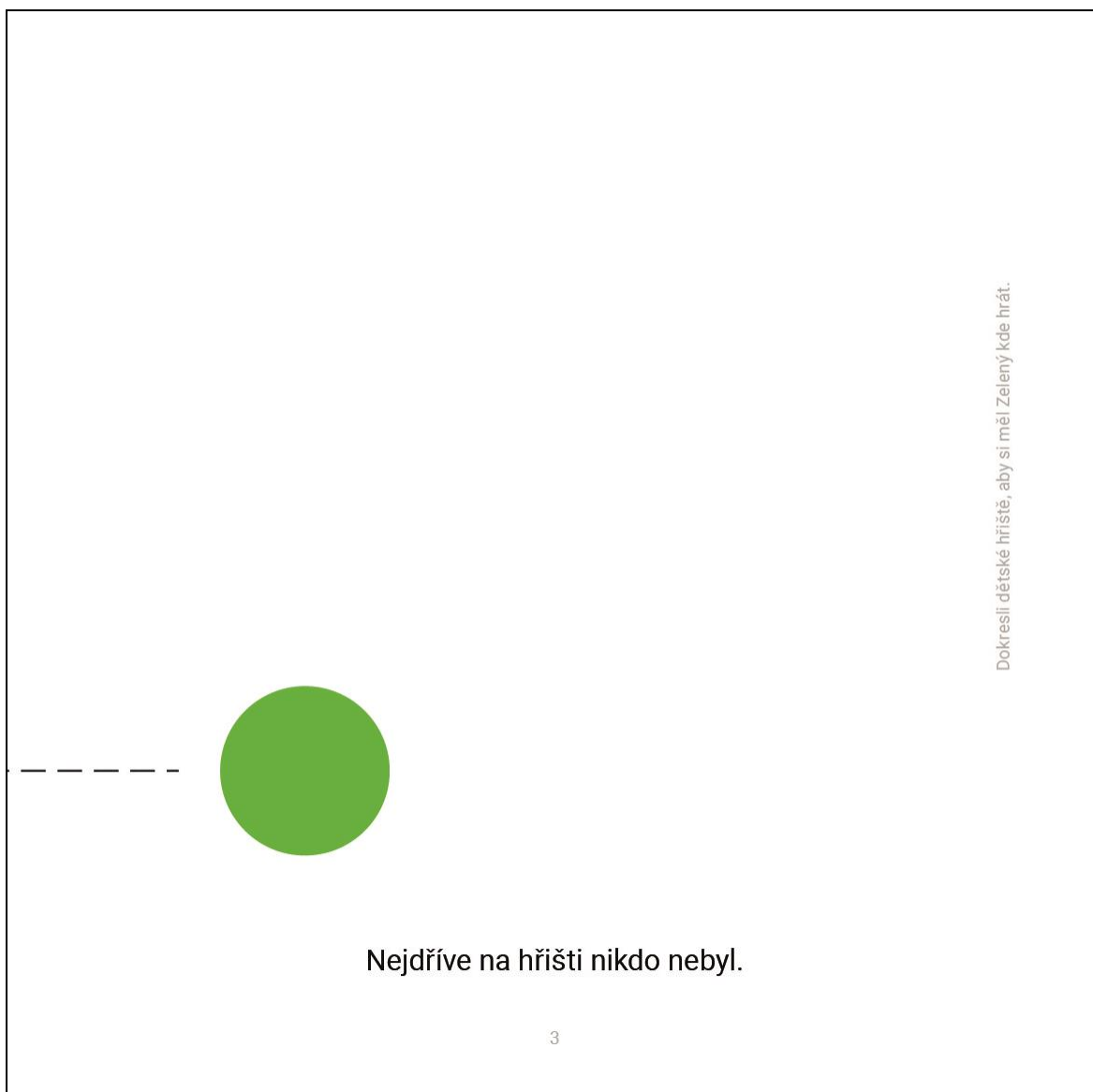
Příloha 6 – maketa edukačního leporela. Obrázek z archivu autorky.

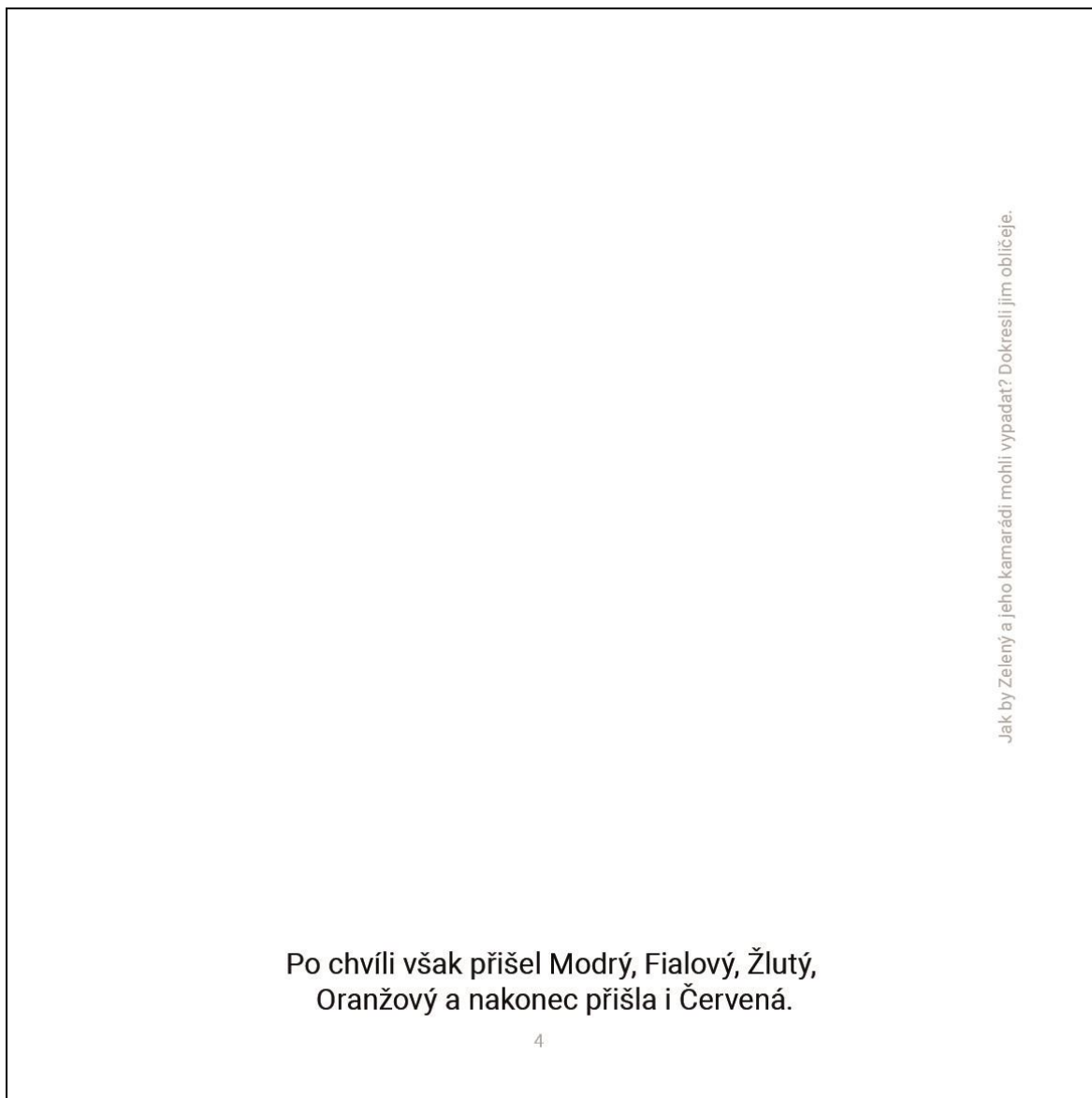
Příloha 7 – Karta 1 – Základní barva (žlutá). Obrázek z archivu autorky.

Příloha 8 – Karta 2 – Linie. Obrázek z archivu autorky.

Příloha 9 – Karta 3 – Dokreslování. Obrázek z archivu autorky.

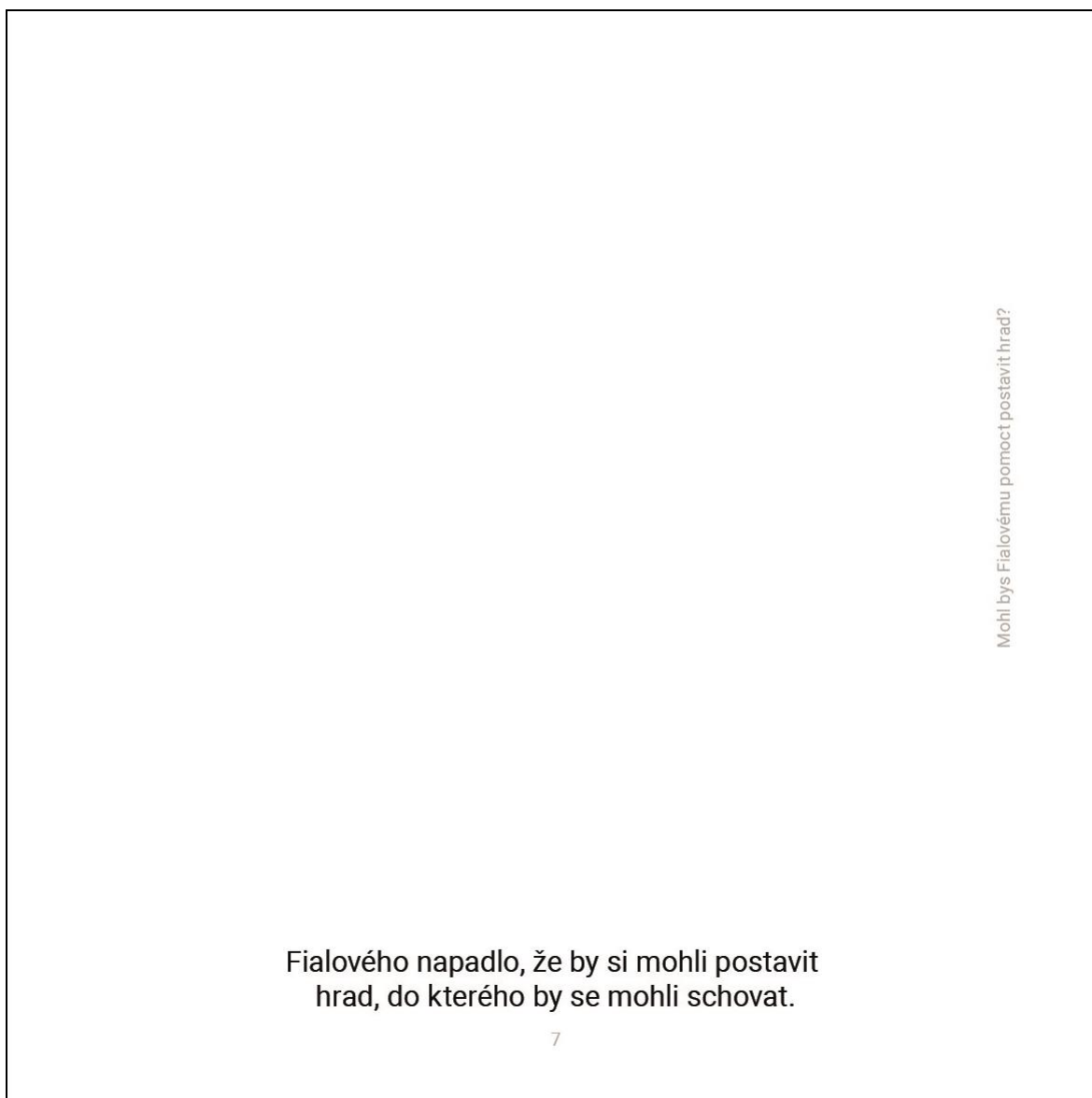
Příloha 10 – Karta 4 – Tvary. Obrázek z archivu autorky.

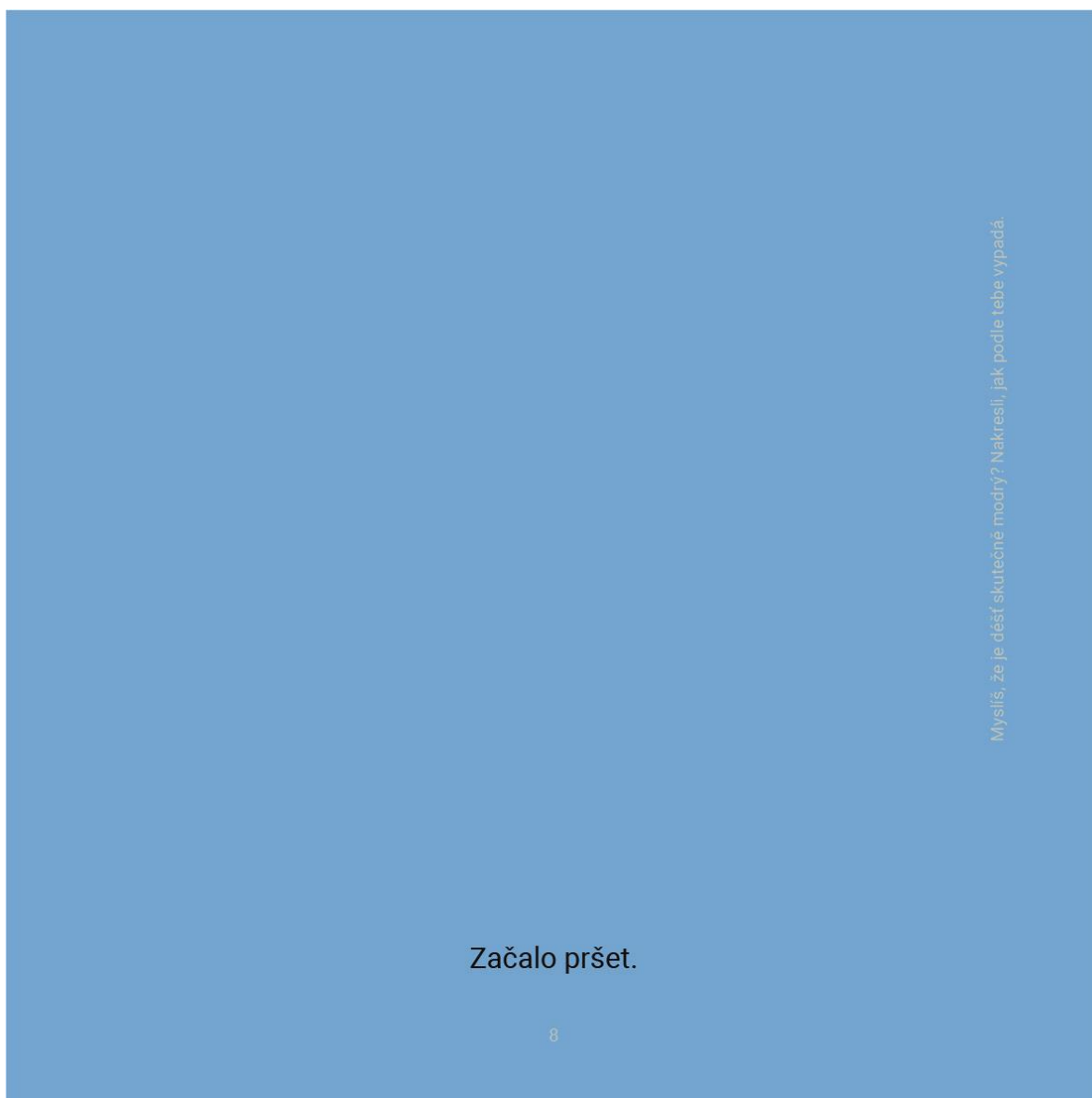
Příloha 11 – Karta 5 – Přiřazování stejných barev. Obrázek z archivu autorky.

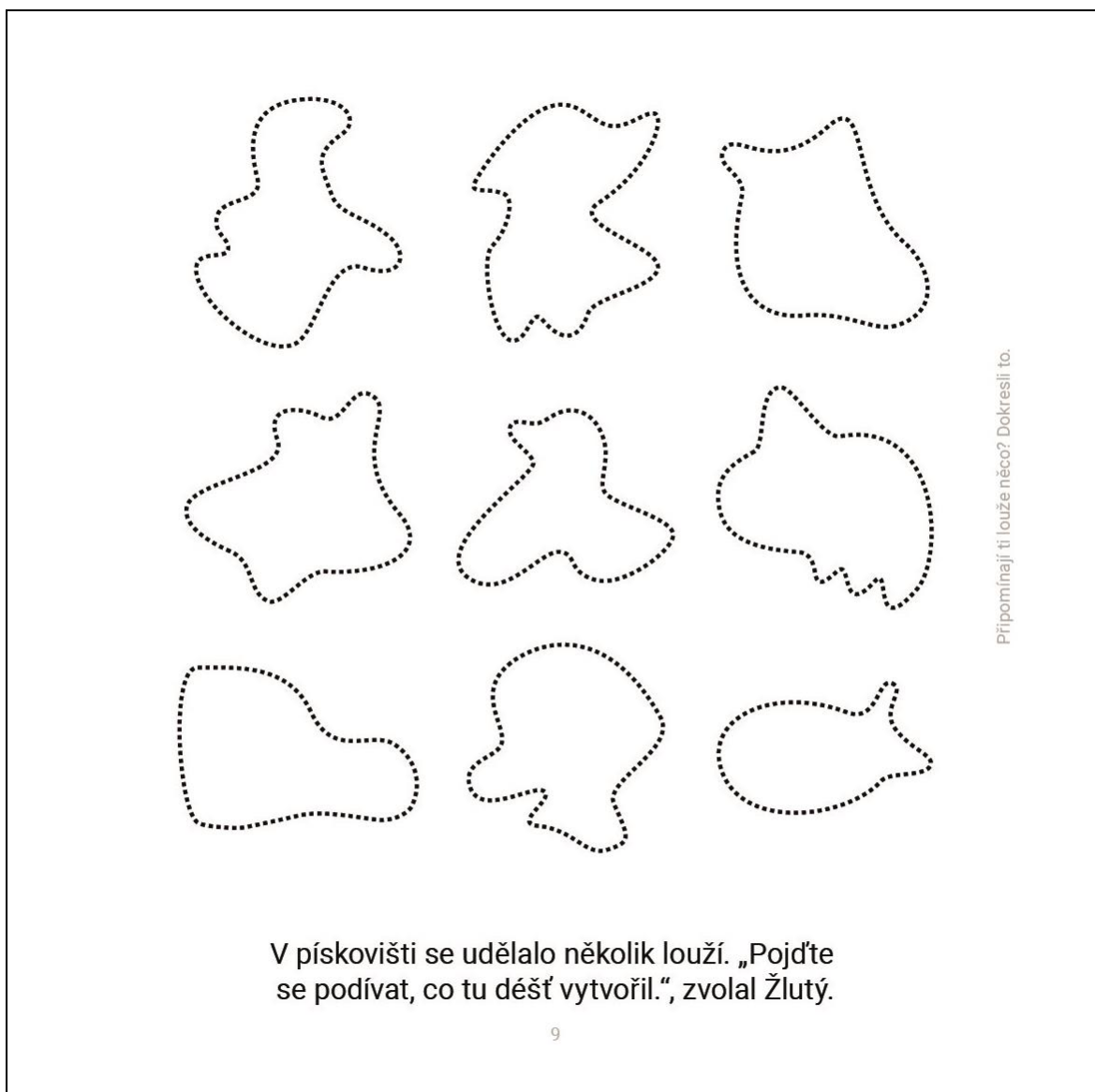
Příloha 12 – Karta 6 – Barevný kruh. Obrázek z archivu autorky.

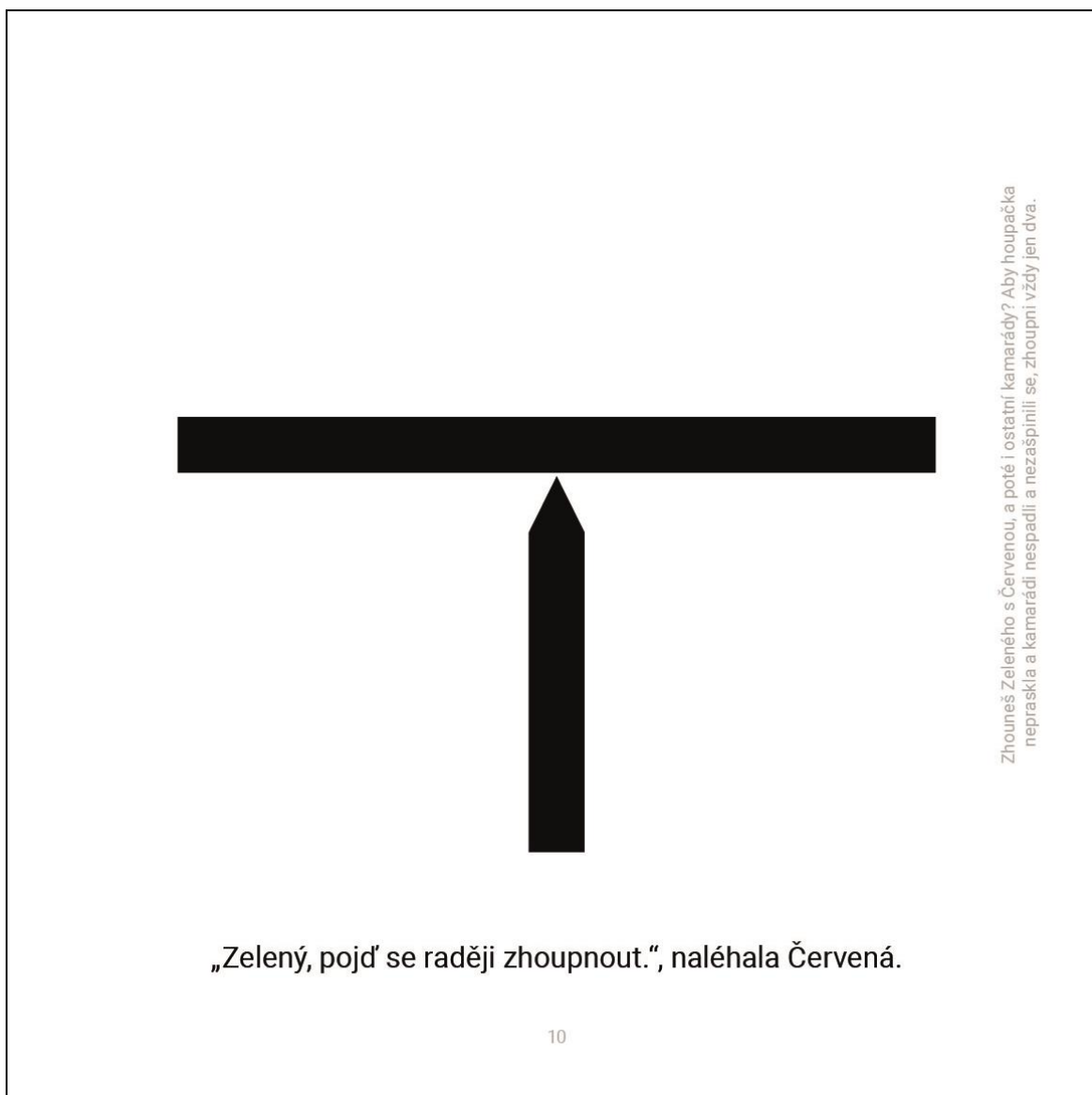
Příloha 13 – Karta 7 – Komponování výtvarných prvků. Obrázek z archivu autorky.

Příloha 14 – Karta 8 – Základní barva (modrá). Obrázek z archivu autorky.

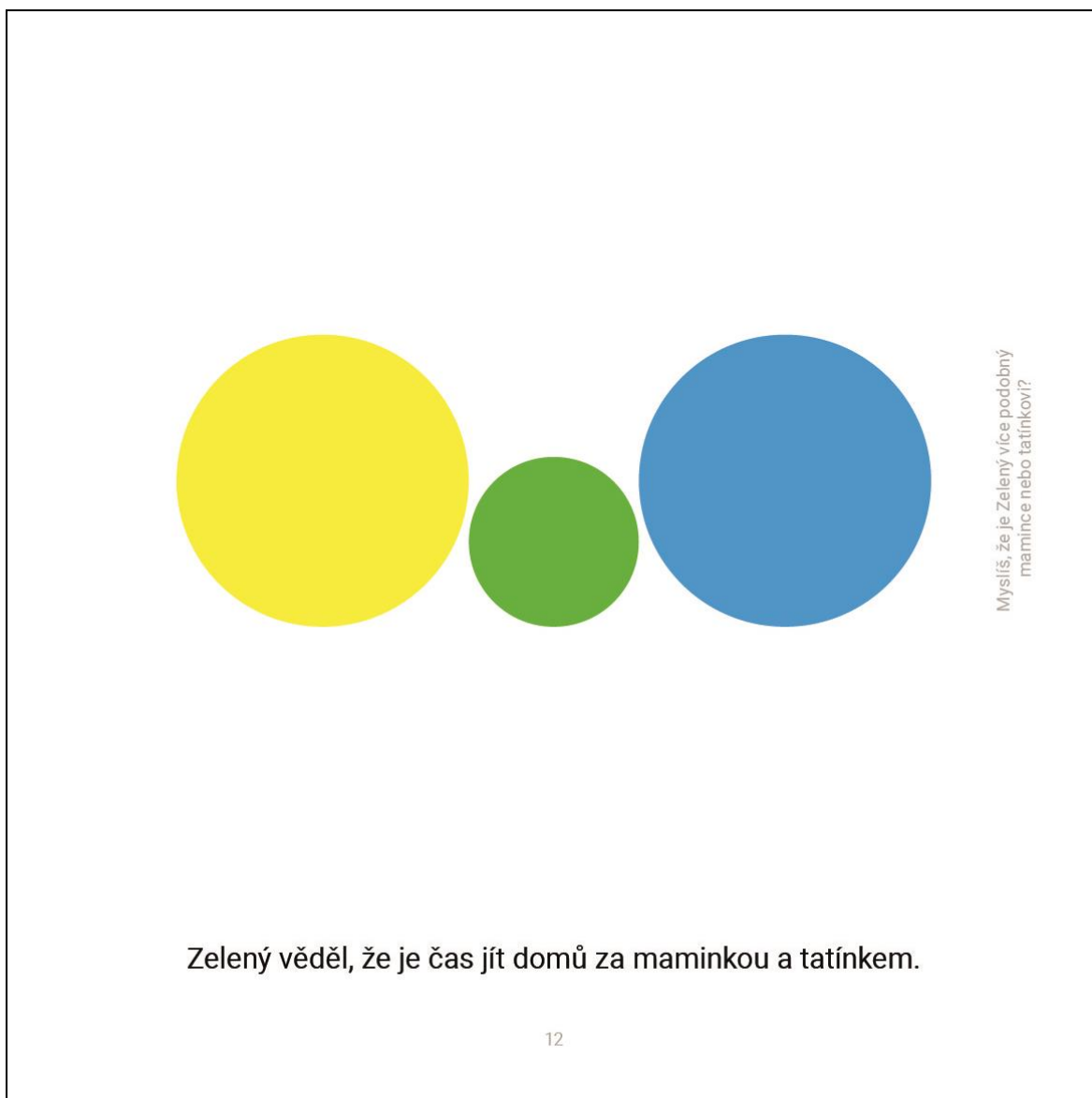
Příloha 15 – Karta 9 – Dokreslování skvrn. Obrázek z archivu autorky.

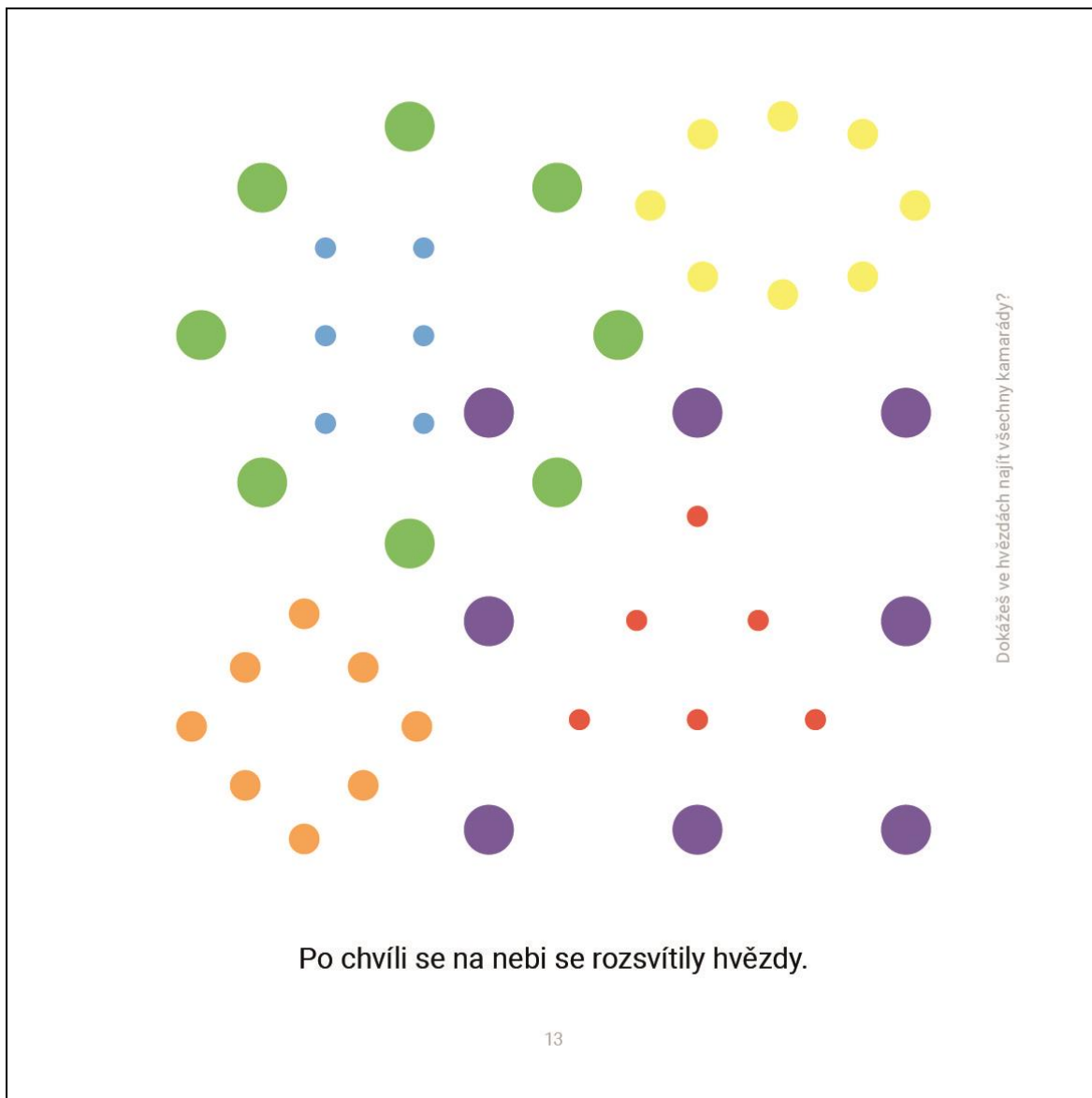
Příloha 16 – Karta 10 – Komplementární barvy. Obrázek z archivu autorky.

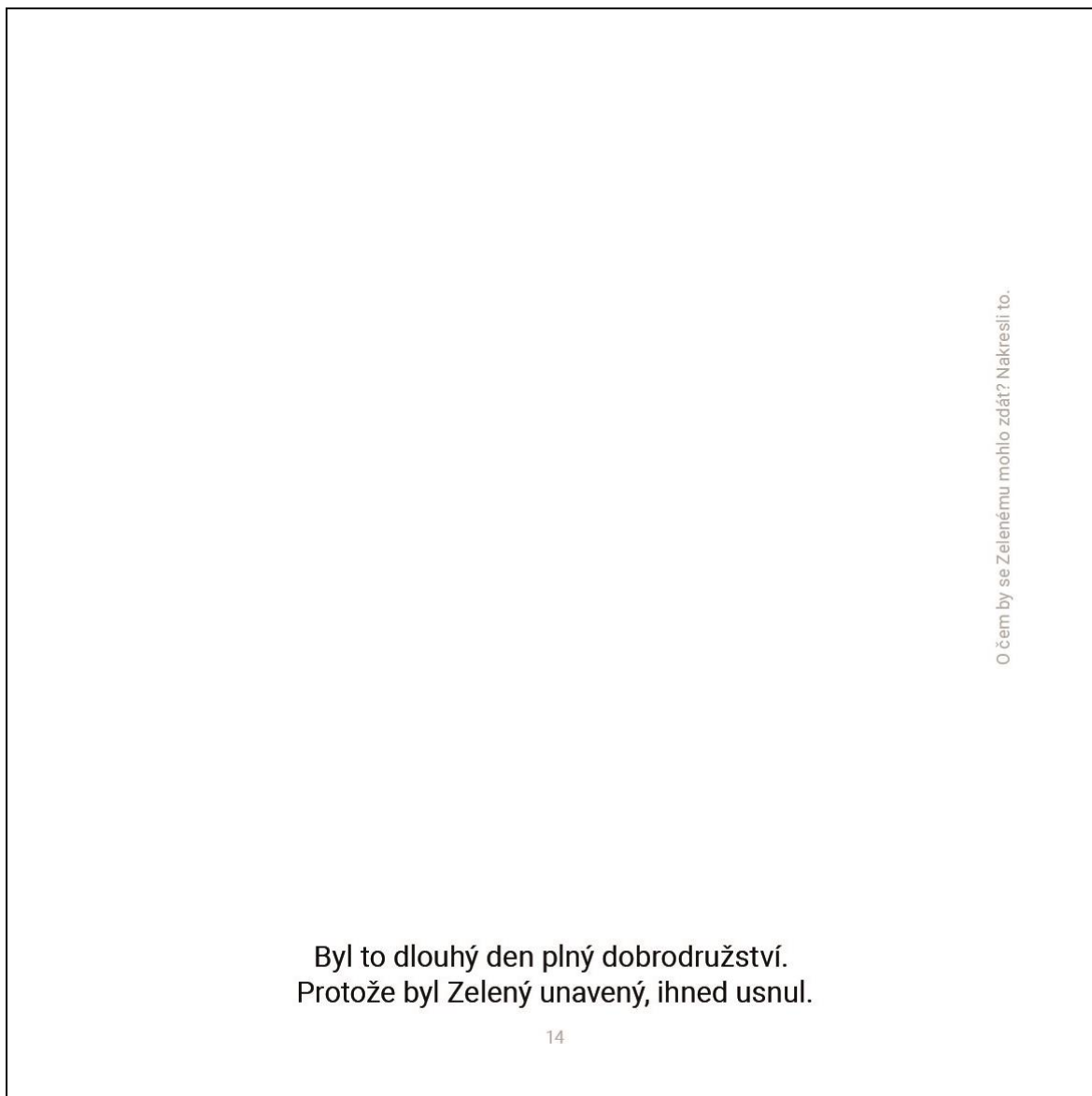
Příloha 17 – Karta 11 – Základní barva (červená). Obrázek z archivu autorky.

Příloha 18 – Karta 12 – Míchání barev. Obrázek z archivu autorky.

Příloha 19 – Karta 13 – Body. Obrázek z archivu autorky.

Příloha 20 – Karta 14 – Reflexe (sen o dobrodružství na hřišti). Obrázek z archivu autorky.